

**REVISTA ROMÂNĂ
DE BIBLIOTECONOMIE
ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII**

**ROMANIAN REVIEW
OF LIBRARY
AND INFORMATION SCIENCE**

Anul 8, nr. 1 / Vol. 8, Iss. 1
2012

Colegiul de redacție

Comitet științific

Director

Prof.univ.dr. Mircea REGNEALĂ - președinte, Asociația Bibliotecarilor din România

Membri

Prof.univ.dr. Gunnstein AKSELBERG - Universitatea din Bergen

Dr. Corina APOSTOLEANU - Biblioteca Județeană „I.N. Roman”, Constanța

Prof.univ.dr. Lorenzo BALDACCHINI - Universitatea din Bologna

Prof.univ.dr. Albert BOEKHORST - Universitatea din Amsterdam

Prof.univ.dr. Iuliana BOTEZAN - Universitatea Complutense, Madrid

Dr. Liviu-Iulian DEDIU - vicepreședinte, Asociația Națională a Bibliotecarilor și

Bibliotecilor Publice din România

Acad. Florin FILIP - director general, Biblioteca Academiei Române

Dr. Silvia GHINCULOV - director, Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice
din Chișinău

Carmen Leocadia PESANTEZ - director general, Biblioteca Pedagogică Națională „I.C.
Petrescu”

Conf. dr. Elena TÎRZIMAN - director general, Biblioteca Națională a României

Colegiu consultativ

Lector dr. Silviu BORȘ - director, Biblioteca Județeană „Astra” din Sibiu

Dr. Letiția CONSTANTIN - Biblioteca Națională a României

Prof. univ. dr. Ionel ENACHE - Universitatea din București

Dr. Victoria FRÂNCU - Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București

Dr. Doina OSTAFE

Dr. Aurelian Cătălin POPESCU - Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București

Lector dr. Cristina POPESCU - Universitatea din București

Dr. Doru STAN - Biblioteca Universității din Pitești

Comitet redacțional

Redactor-șef

Dr. Robert CORAVU

Redactor-șef adjunct

Prof.univ.dr.ing. Angela REPANOVICI - Universitatea „Transilvania” din Brașov

Secretar de redacție

Gina ENESCU - Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București

Abonamente, distribuție

Mihai CONSTANTINESCU - secretar executiv, Asociația Bibliotecarilor din România

Redacția

ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR DIN ROMÂNIA (ABR)

Bd. Unirii nr.22, Sector 3 (cam. F3M06 - mezanin), cod 030833

București, România

e-mail: infoabr@gmail.com

site: <http://www.abr.org.ro>

Răspunderea asupra conținutului materialelor revine în întregime autorilor.

Tiparul a fost executat la tipografia Oficiului de Stat pentru Invenții și Mărci

REVISTA ROMÂNĂ DE BIBLIOTECONOMIE ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ EDITATĂ DE
ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR DIN ROMÂNIA

BIBLIOTECILE ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII

Lucrări prezentate în cadrul celei de-a XXII-a Conferințe Naționale
a Asociației Bibliotecarilor din România
(Sibiu, 7-9 septembrie 2011)

Număr coordonat de dr. Robert Coravu
Traducere: dr. Corina Apostoleanu, dr. Victoria Frâncu

ISSN 1841-1940

© *Asociația Bibliotecarilor din România (ABR)*

**ROMANIAN REVIEW OF LIBRARY
AND INFORMATION SCIENCE**

**QUARTERLY REVIEW EDITED BY
ROMANIAN LIBRARY ASSOCIATION**

LIBRARIES IN THE KNOWLEDGE SOCIETY

Papers presented at the XXIInd National Conference
of the Romanian Library Association
(Sibiu, 7-9 September 2011)

Issue coordinated by Robert Coravu, PhD
Translation: Corina Apostoleanu, PhD; Victoria Frâncu, PhD

ISSN 1841-1940
© *Romanian Library Association (ABR)*

SUMAR

BIBLIOTECILE ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII

- *Valențele metodologice ale Bibliotecii Naționale a României*
Elena Tîrziman 7
- *Indexarea, altfel*
Victoria Frâncu 17
- *Accesibilizarea informației digitale - între necesitate și posibilitate*
Adriana Borună 39
- *Proiectul Itinerarii balcanice. Colecții digitale în rețea*
Dimităr Vesselinov 55

RECENZIE

- Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, Emil Vasilescu. *Bibliologi români. Dicționar*
Robert Coravu 61

CONTENTS

LIBRARIES IN THE KNOWLEDGE SOCIETY

- *The methodological functions of the National Library of Romania*
Elena Tîrziman 12
- *Indexing, otherwise*
Victoria Frâncu 28
- *Making digital content accessible to everyone - between necessity and possibility*
Adriana Borună 47
- *The Project Balkan Itineraries. Networked digital collections*
Dimităr Vesselinov 58

REVIEW

- Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, Emil Vasilescu. *Bibliologi români. Dicționar*
Robert Coravu 63

Valențele metodologice ale Bibliotecii Naționale a României

Elena Tîrziman

Autoarea

Conf. univ. dr. Elena Tîrziman, director general,
Biblioteca Națională a României
E-mail: elena.tirziman@bibnat.ro

Abstract

Funcția metodologică este o funcție specifică bibliotecilor naționale și exprimă totalitatea normelor, procedurilor, standardelor, bunelor practici etc. care permit ca, sub coordonarea acestor biblioteci, bibliotecile dintr-o țară să interacționeze între ele și să funcționeze unitar.

Funcția metodologică se exprimă prin următoarele aspecte specifice: *aspectul profesional*: realizarea, traducerea, adaptarea de instrumente, standarde, norme metodologice etc., necesare exercitării unitare a activităților biblioteconomice; *aspectul patrimonial*: relaționarea Patrimoniu Național - Patrimoniu Local, prin Biblioteca Națională și bibliotecile județene, astfel încât să fie asigurate constituirea, prelucrarea, prezervarea, conservarea și valorificarea patrimoniului documentar scris național; *aspectul legislativ*: propunerea și promovarea reglementărilor legislative necesare; *aspectul socio-profesional*: susținerea și promovarea Bibliotecarului și a Bibliotecii în societate. În exercitarea funcției metodologice se pot identifica două *direcții de relaționare*: *relaționare ascendentă*, de la biblioteci către Biblioteca Națională a României și *relaționare descendentă*, de la Biblioteca Națională a României către bibliotecile din Sistemul Național de Biblioteci. Astfel, Biblioteca Națională răspunde unor probleme formulate la nivelul bibliotecilor sau acționează în direcția transmiterii de informații, norme, standarde și instrumente de lucru, necesare desfășurării unitare a activităților profesionale.

Cuvinte-cheie: *Biblioteca Națională a României; funcția metodologică; standarde; norme biblioteconomice; patrimoniu; legislație de bibliotecă*

Funcția metodologică este o funcție specifică bibliotecilor naționale și exprimă totalitatea normelor, procedurilor, standardelor, bunelor practici etc. care permit ca, sub coordonarea lor, bibliotecile dintr-o țară să interacționeze între ele și să funcționeze unitar. Prin operaționalizarea acestei funcții, Sistemul Național de Biblioteci (SNB) reacționează ca un întreg.

Hotărârea Consiliului de Miniștri (HCM) 1193/1955 din 25 iunie 1955 anunța înființarea Bibliotecii Centrale de Stat (BCS) ca bibliotecă națională a Republicii Populare Române și o definea ca „instituție centrală de stat, persoană juridică, controlată și îndrumată de Ministerul Învățământului și Culturii”, având printre multiplele atribuții și îndrumarea metodologică: „BCS este centrul de îndrumare metodică a bibliotecilor din țară, prin deplasări pe teren, precum și prin întocmirea și editarea de materiale metodice, manuale și lucrări din domeniul biblioteconomiei și bibliografiei” (1).

Prin urmare, în 1955, la reînființarea Bibliotecii Naționale a României, funcția metodologică a fost definită ca o componentă de bază a activității bibliotecii și, foarte mulți ani, s-a desfășurat ca atare, făcând posibilă relaționarea și funcționarea unitară a bibliotecilor județene și a altor biblioteci publice, precum și impunerea de norme, standarde și instrumente de lucru unitare în bibliotecile mari din sistem. Primele rapoarte de activitate ale bibliotecii consemnează activitatea metodologică efectuată la nivelul sistemului de biblioteci, iar cifrele sunt cu adevărat impresionante. 122 de biblioteci au beneficiat în 1957 de îndrumarea BCS sub formă de deplasări pe teren, instruire și formare profesională, elaborare de instrumente de lucru, norme, metodologii, manuale, evaluări și controale. În 1958, 234 biblioteci au beneficiat de îndrumare metodologică, iar începând cu 1959 se poate vorbi de activitatea metodică ca o permanență a activității naționale manifestată prin îndrumare de teren la sediul bibliotecilor beneficiare, elaborare de lucrări metodologice, traducerea și elaborarea de lucrări de specialitate. Rezultatul benefic al activităților metodologice din perioada 1960 - 1990 s-a putut evalua prin statutul pe care îl avea biblioteca în societate, prin aprecierea la nivel social a rolului său cultural și educativ, prin integrarea reală a bibliotecilor în Sistemul Național de Biblioteci, prin desfășurarea activită-

ților biblioteconomice după standarde și norme unitare, similare normelor internaționale din domeniu.

Din nefericire, schimbările de după 1990 au determinat Biblioteca Națională să renunțe la activitățile de îndrumare și control la sediul bibliotecilor, numărul lucrărilor de specialitate cu caracter metodologic s-a redus și, astfel, în comunicarea profesională între biblioteci au apărut disfuncționalități. În plus, trecerea bibliotecilor în subordinea autorităților locale a dus la funcționarea diferențiată a acestora, cu repercusiuni asupra funcționării eficiente a SNB. În aceste condiții, se impune reabilitarea funcției metodologice la nivel național, prin implicarea bibliotecilor cu atribuții legale în acest sens, în principal Biblioteca Națională și bibliotecile județene.

Funcția metodologică se exprimă prin următoarele aspecte specifice:

1. *Aspectul profesional:* realizarea, traducerea, adaptarea de instrumente, standarde, norme metodologice etc., necesare exercitării unitare a activităților biblioteconomice.

2. *Aspectul patrimonial:* relaționarea Patrimoniului Național - Patrimoniului Local, prin Biblioteca Națională și bibliotecile județene, astfel încât să fie asigurate constituirea, prelucrarea, prezervarea, conservarea și valorificarea patrimoniului documentar scris național. Aspectul patrimonial se operaționalizează la nivelul sistemului de biblioteci publice prin servicii și activități specifice, care permit urmărirea unei publicații de la intenția de publicare până la reprezentarea acesteia în instrumente de informare și documentare de tipul bibliografiilor naționale și locale, prezervarea și conservarea în depozite intangibile pentru generațiile viitoare, precum și realizarea de produse de valorificare. Sunt avute în vedere: International Standard Book Number - ISBN / Catalogarea înaintea publicării - CIP; Depozitul legal național și local; Controlul Bibliografic național. Bibliografia națională - bibliografia locală; Catalogul Național Partajat; Biblioteca Națională Digitală.

3. *Aspectul legislativ:* propunerea și promovarea reglementărilor legislative necesare.

4. *Aspectul socio-profesional:* susținerea și promovarea Bibliotecarului și a Bibliotecii în societate.

În exercitarea funcției metodologice se pot

identifica două direcții de relaționare: *relaționare ascendentă*, de la biblioteci către Biblioteca Națională a României și *relaționare descendentă*, de la Biblioteca Națională a României către bibliotecile din SNB. Astfel, Biblioteca Națională răspunde unor probleme formulate la nivelul bibliotecilor sau acționează în direcția transmiterii de informații, norme, standarde și instrumente de lucru, necesare desfășurării unitare a activităților profesionale.

Având în vedere cele două direcții de relaționare, se pot identifica o serie de activități realizate la nivelul Bibliotecii Naționale sau la nivelul Sistemului Național de Biblioteci, dar care au impact asupra multor biblioteci din sistem.

Activități care se realizează la nivel național prin relaționare ascendentă

Catalogul structurilor infodocumentare din România

CASIDRO - „Catalogul Structurilor Infodocumentare din România” - este un produs nou, pe care Biblioteca Națională a României l-a realizat în colaborare cu SNB (biblioteci publice, biblioteci universitare, biblioteci specializate) și este postat pe pagina Web a instituției: <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php>.

În septembrie 2011, CASIDRO număra 3270 de biblioteci, din care fac parte:

- Biblioteca Națională a României;
- Biblioteca Academiei Române;
- **40** biblioteci județene + Biblioteca Metropolitană;
- **61** biblioteci municipale;
- **204** biblioteci orașenești;
- **2559** biblioteci comunale;
- **56** biblioteci universitare;
- **41** de biblioteci ale Casei Corpului Didactic;
- **280** biblioteci școlare;
- **37** biblioteci specializate.

Utilizatorii pot afla o serie de informații despre biblioteci: adresa, datele de contact, adresa web și programul de funcționare, modalitățile de acces la colecțiile și serviciile bibliotecii, detalii despre colecții (dimensiunea colecțiilor, tipologia documentară: carte românească, carte străină, periodice românești, periodice străine, colecții audiovizuale, colecții speciale, colecții cartogra-

fice, etc; modalitățile de consultare), detalii despre cataloage, baze de date, sistemul informatic utilizat, servicii pentru utilizatori și alte informații considerate a fi utile și interesante pentru publicul larg și care permit bibliotecilor să se prezinte. Aceste informații sunt actualizate ori de câte ori intervine o schimbare sau când biblioteca consideră că trebuie să își actualizeze profilul de prezentare.

Studii și politici publice

Biblioteca Națională a României a colaborat și colaborează cu Ministerul Culturii și Patrimoniului Național (MCPN) atunci când se dorește elaborarea de politici publice sau alte acte legislative care vizează Sistemul Național de Bibliotecă. Inițiativa MCPN de a elabora și promova o Politică Publică de realizare a Bibliotecii Digitale a României în acord cu recomandările Comisiei Europene a fost susținută de Biblioteca Națională a României. Toate demersurile procedurale de definire, promovare, susținere a propunerii de Politică Publică s-au derulat în perioada august-decembrie 2007. În 18 ianuarie 2008, această Politică Publică a fost aprobată de Guvernul României.

Principiul de la care s-a pornit a fost că Biblioteca Digitală a României este o structură unitară de reprezentare a patrimoniului cultural național în format digital, respectându-se principiul accesului la resursele digitale dintr-un singur punct de acces, dar în același timp respectându-se o organizare tematică și instituțională. Astfel, s-au definit următorii piloni tematici:

- Patrimoniul documentar scris (biblioteci);
- Patrimoniul mobil (muzee, colecții);
- Patrimoniul audio-vizual (arhive audio-vizuale);
- Patrimoniul imobil (monumente, arheologie);
- Patrimoniul arhivistic.

S-a decis ca Patrimoniul arhivistic să fie abordat într-o etapă ulterioară, ce va face probabil subiectul unui alt document de politici publice.

Pentru modulul sau pilonul tematic *biblioteci*, Biblioteca Națională a României a elaborat un studiu de fezabilitate la nivelul sistemului de biblioteci publice din România, în scopul identificării condițiilor minime de promovare și implementare a unei asemenea politici publice în domeniul bibliotecilor. Studiul a avut la bază un

chestionar distribuit bibliotecilor județene (care au și rol metodologic pe raza teritoriului deservit), Bibliotecii Academiei Române și Bibliotecii Centrale Universitare din București; ulterior, chestionarul a fost distribuit și altor biblioteci universitare, pentru a extinde rezultatele cercetării. Au fost urmărite aspectele privind resursele informaționale și documentare deținute de biblioteci, implicarea acestora în activități și proiecte de digitizare, resursele umane și tehnologice deținute, dificultățile posibile, viziunea asupra procesului de digitizare a colecțiilor deținute.

Aspectele principale urmărite în studiul de fezabilitate elaborat de Biblioteca Națională a României sunt: cadrul legislativ național; obiectivele avute în vedere de biblioteci în transpunerea în format digital a patrimoniului documentar deținut; resurse informaționale și documentare aflate în biblioteci din România și cum sunt acestea prezervate și valorificate; o abordare la nivel național a procesului de digitizare prin stabilirea unei strategii, a unei metodologii de lucru care să aibă în vedere identificarea proiectelor de digitizare deja existente, identificarea priorităților de digitizare ale bibliotecilor și a documentelor propuse spre digitizare, selecția documentelor/colecțiilor ce urmează a fi digitizate, definirea criteriilor pentru stabilirea corpusului documentar reprezentativ, aspectul juridic, cu cele două aspecte: dreptul de proprietate intelectuală și dreptul de difuzare; identificarea echipamentelor și a software-ului, soluțiile de digitizare, instruirea persoanelor din bibliotecă, costurile implicate.

Mare parte din problemele prezentate în studiul de fezabilitate se regăsesc în Politică Publică privind digitizarea resurselor culturale naționale.

Biblioteca Națională Digitală

După elaborarea politicii publice privind digitizarea patrimoniului cultural românesc, pasul următor a fost elaborarea instrumentelor de lucru necesare acestor activități și inventarierea documentelor deja digitizate pentru a putea ulterior să fie elaborată o strategie coerentă de lucru.

În anul 2009 a fost elaborată prima versiune a „Ghidului de digitizare - pilonul tematic „Biblioteci” prin contribuția bibliotecilor din SNB, deținătoare de colecții digitale și/sau

patrimoniu cultural scris, respectiv B.C.U „Eugen Todoran” Timișoara, B.C.U. „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, BCU „Mihai Eminescu” Iași, BCU „Carol I” București, Asociația Națională a Bibliotecilor Publice din România, Biblioteca Academiei Române, sub coordonarea Bibliotecii Naționale a României: <http://www.bibnat.ro/Comisia-pentru-digitizarea-patrimoniului-cultural-scris-s136-ro.htm>.

Începând cu 2008, se realizează Lista inventar a documentelor digitale, care conține localizarea resurselor digitizate la nivelul sistemului național de biblioteci și care este actualizată permanent: <http://www.bibnat.ro/dyn-doc/biblioteca%20digitala/LISTA%20INVENTAR.pdf>.

Activități care se realizează la nivel național prin relaționare descendentă

Biblioteca Națională a României elaborează o serie de norme, ghiduri și instrumente de lucru care își propun să reglementeze desfășurarea unor activități biblioteconomice specifice. Ca exemplu, avem în vedere bunele practici promovate de servicii ale bibliotecii naționale prin care sunt prezentate modalități de lucru în contexte concrete sau sunt sugerate soluții pentru întrebări ale bibliotecilor din sistem.

Ghid de aplicare a Legii Depozitului legal face o prezentare a cadrului legislativ, misiunii, obiectivelor și organizării depozitului legal și furnizează un ghid pentru bibliotecile beneficiare de Depozit legal - central și local - și pentru editori: <http://www.bibnat.ro/dyn-doc/Ghid%20de%20aplicare%20a%20Legii%20DL.pdf>.

Caiet de sarcini pentru Sistemul integrat de bibliotecă este un material util pentru bibliotecile care doresc achiziționarea unui soft integrat de bibliotecă. Este postat pe pagina Web a BNR: http://www.bibnat.ro/dyn-doc/2_3_c_2.pdf.

Procedurile de lucru elaborate de serviciile și birourile Bibliotecii Naționale prezintă pentru fiecare activitate specifică cadrul legal de desfășurare, instrumentele de lucru necesare, relaționarea cu alte servicii sau activități, algoritmul realizării efective a acestor activități și responsabilitățile implicite. Până în prezent s-au elaborat aproximativ 230 de proceduri. Acestea sunt publicate în revista *Biblioteca* și sunt transmise la cerere bibliotecilor din sistem.

Tot ca rezultat al activităților metodologice se realizează o serie de *Proiecte și instrumente de lucru*.

LIVRES-RO este proiectul de realizare a tezaurului multilingv care să includă și limba română ca limbă de redactare a descriptorilor incluși în acest instrument de indexare. Activitatea de validare a subdiviziunilor flotante din Ghidul de indexare și revizuirea regulilor de aplicare se derulează în cadrul grupului de lucru constituit din reprezentanți ai următoarelor biblioteci: Biblioteca Județeană „I.N. Roman” Constanța, Biblioteca Județeană „O. Goga” Cluj, Biblioteca Județeană „V.A. Urechia” Galați, Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” Iași.

Recomandări tehnice pentru programele de creare de conținut digital din domeniul cultural reprezintă un real instrument de lucru pentru toți cei implicați în activitățile de digitizare a documentelor de patrimoniu și de publicare a acestora în colecții sau baze de date. Acest ghid reprezintă o traducere adaptată a ghidului european realizat în cadrul proiectului MINERVA: <http://www.bibnat.ro/dyn-doc/biblioteca%20digitala/GHID-MINERVA-adaptare.pdf>.

Catalogul Colectiv Partajat Național rămâne marea provocare a Sistemului Național de Biblioteci din România. Provocările sunt de natură tehnică, biblioteconomică, financiară, dar și de mentalitate. Realizarea eficientă a acestui produs informațional național ar trebui să aibă în vedere producătorii importanți de înregistrări bibliografice, adică acele biblioteci care, în virtutea atribuțiilor lor legale de gestionare a depozitului legal, prelucrează aproximativ 95% din producția editorială națională și, de asemenea, acele biblioteci care contribuie la realizarea catalogului național de carte străină și a repertoriului publicațiilor seriale din străinătate. Astfel, Biblioteca Națională a României, bibliotecile universitare beneficiare ale depozitului legal, precum și Biblioteca Academiei Române ar putea cataloga partajat producția editorială românească, iar restul bibliotecilor din sistem ar fi beneficiarele acestei activități de catalogare-indexare, preluând înregistrările. De asemenea, bibliotecile participante la elaborarea lucrărilor referitoare la publicațiile străine ar putea realiza catalogarea-indexarea acestora, iar înregistrările ar intra în Catalogul Colectiv Partajat Național. Având la bază aceste principii, catalogul național ar putea fi realizat în

Valențele metodologice ale Bibliotecii Naționale a României

mod eficient, cu resurse financiare minimale și eficient administrate, în beneficiul tuturor bibliotecilor din sistem, indiferent de mărimea lor,

condiția minimală fiind conectarea la Internet.

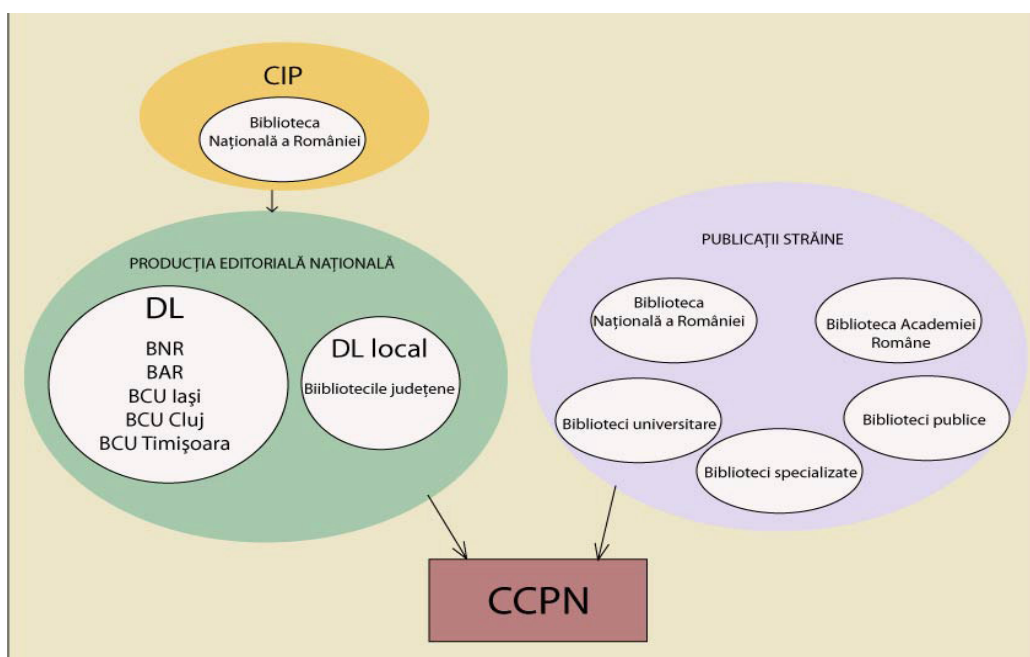

Fig. 1. Fluxul informațional de realizare a Catalogului Colectiv Partajat Național

Standarde profesionale

Prin Convenția nr. 65/18.04.2005, Biblioteca Națională a României a preluat secretariatul *Comitetului Tehnic 229 - Biblioteconomie, informare și documentare*. Acest Comitet funcționează în cadrul Colegiului D și elaborează standarde de interes pentru activitatea națională de bibliotecă.

Diseminarea activității metodologice se realizează prin publicațiile de specialitate ale Bibliotecii Naționale a României: *Biblioteca; Biblioteconomie: sinteze, metodologii traduceri; Abstracte în Biblioteconomie și Știința Informării (ABSI); Aniversări culturale; Revista Română de Conservare și Restaurare a Cărții*.

Biblioteca Națională a României își propune intensificarea dialogului pe probleme metodologice cu bibliotecile din Sistemul Național de Biblioteci - pe două direcții: comunicarea electronică și directă și dezvoltarea instrumentelor de lucru la nivel național - și să susțină și să promoveze bibliotecile și profesia de bibliotecar la nivelul societății românești.

NOTE

1. Biblioteca Centrală de Stat. *Dare de seamă*, 1957. În: *Arhiva BCS*, Dosar nr. 1/1957, p. 1-2.

BIBLIOGRAFIE

1. BIBLIOTECA CENTRALĂ DE STAT. *Dare de seamă*. 1957.
2. BIBLIOTECA CENTRALĂ DE STAT. *Dare de seamă*. 1958.
3. BIBLIOTECA CENTRALĂ DE STAT. *Dare de seamă*. 1959.
4. BIBLIOTECA CENTRALĂ DE STAT. *Dare de seamă*. 1972.
5. BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Raport de activitate*. Editura Bibliotecii Naționale a României, București, 2007.
6. BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Raport de activitate*. Editura Bibliotecii Naționale a României, București, 2008.
7. BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Raport de activitate*. Editura Bibliotecii Naționale a României, București, 2009.
8. BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Raport de activitate*. Editura Bibliotecii Naționale a României, București, 2010.

The methodological functions of the National Library of Romania

Elena Tîrziman

Author

Assoc. Prof. Elena Tîrziman, PhD, General Director,
National Library of Romania
E-mail: elena.tirziman@bibnat.ro

Abstract

The methodological function is a specific role for the national libraries and expresses the totality of rules, procedures, standards and good practices that allow that, under the coordination of these libraries, libraries in a country interact among them and function evenly.

The methodological function expresses by the following specific aspects: *professional aspect*: development, translation, adaptation of instruments, standards, methodological rules etc., necessary for a unitary library work; *heritage aspect*: relationship between National Patrimony - Local Patrimony through the National Library and the county libraries, thus there are assured the formation, processing, preservation, conservation and valorization of the national documentary written patrimony; *legal aspect*: propose and promote the necessary legal regulations; *social and professional aspect*: support Librarian and Library in society.

There is to be identified a *two-way relationship* in exercising the methodological function: an *ascendant relationship*, from libraries to the National Library of and a *descendant relationship*, from the National Library of Romania to the libraries in the National System of Libraries. Thus, the National Library answers to some requests formulated at the libraries level or acts in the direction of transmitting of information, rules, standards and working instruments, necessary to a unitary library activity.

Keywords: *National Library of Romania; methodological function; standards; methodological rules; patrimony; library legislation*

The methodological function is a specific role for the national libraries and expresses the totality of rules, procedures, standards, good practices etc., which allow that, under their coordination, the libraries in a country interact among them and work as a single whole. By making operational this function, the National System of Libraries (NSL) reacts evenly.

The Decision of the Council of Ministers (HCM) no. 1193 of June 25th, 1955 announced the foundation of the Central State Library (CSL) as the national library of the Popular Republic of Romania and defined it as „the central state institution, legal entity, controled and guided by the Ministry of Education and Culture”, having among the multiple attributions the methodological guidance: „The Central State Library is the methodological centre of guidance for the libraries in the country, by visits in the territory, as well as by developing and publishing methodological papers, handbooks and works in library science and bibliography” (1).

As a consequence, in 1955, when the National Library of Romania was re-established, the methodological function was defined as an essential element of the library activity and, many years, it was developed as such, making possible the relationship among the county libraries and other public libraries which functioned evenly; there were developed enforcing rules, standards and unitary working instruments in the large libraries of the system. The first reports of activity of the National Library mentioned the methodological activity performed in the system of libraries and the figures are really impressive. In 1957, 122 libraries received the guidance of the Central State Library by visits in the territory, professional training, development of working instruments, rules, methodologies, handbooks, evaluation and control. In 1958, 234 libraries received methodological guidance, and beginning with 1959 the methodological activity used to be a permanent element of the national activity manifested by guidance in libraries, methodological activities, translation and development of specialized methodological works. The beneficial result of the methodological activities between 1960 - 1990 can be evaluated by the position the library used to have in society, by the appreciation at social level of its cultural and educational role, by a real integration of the libraries in the NSL, by

The methodological functions of the National Library of Romania

developing library activities according to unitary rules and standards, similar to the international standards in the field.

Unfortunately, the changes after 1990 have determined the National Library to give up its guidance and control activities in libraries, the number of the special works with methodological character have been reduced and, thus, malfunctions in the professional communication among libraries appeared. More than that, because libraries entered under the care of the local authorities, their specific activities were exercised differently, with consequences upon the NSL. Under these circumstances, it is required the rehabilitation of the methodological function at the national level with the involvement of the libraries with legal attributions in this respect, mainly the National Library and the county libraries.

The methodological function is expressed by the following specific aspects:

1. *Professional aspect*: achievement, translation and adaptation of instruments, standards, methodological rules etc., necessary to unitary exercise of the library activities.

2. *Heritage aspect*: the relationship National Patrimony - Local Patrimony, through the National Library and the county libraries, so the formation, processing, preservation and valorization of the national written documentary patrimony are assured here. The heritage aspect becomes operational at the level of the system of public libraries by specific activities and services which permit to follow a publication from the intention of being published to its representation in information and documentation instruments like national and local bibliographies, preservation and conservation in intangible deposits destined to the future generations, as well as developing products of valorization. There are taken into consideration: International Standard Book Number - ISBN / Cataloging In Publication - CIP; National and local legal deposit; National bibliographic control. National Bibliography - local bibliography; National Collective Shared Catalogue; National Digital Library.

3. *Legal aspect*: proposals and promotion of the necessary legal regulations.

4. *Social and professional aspect*: support and promote Librarian and Library in society.

Two directions of relationships can be identified

in exercising its methodological function: an *upward relationship*, from libraries to the National Library and a *descendant relationship*, from the National Library of Romania to the libraries in NSL. Thus, the National Library answers to some requests formulated at the libraries level or acts in the way of transmitting information, rules, standards and working instruments, necessary to unitary working procedures in library activities.

Taking into consideration the two-way relationship, there are a series of activities achieved at the level of the National Library or at the level of the NSL, but which have an impact upon many libraries in the system.

Activities that are performed at national level by an ascendant relationship

The catalogue of the info-documentary structures in Romania

CASIDRO - „The Catalogue of the Info-Documentary Structures in Romania” is a new product which the National Library has developed in cooperation with NSL (public libraries, academic libraries, special libraries) and it is posted on the web page of the institution: <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php>.

In September 2011, CASIDRO included 3,720 libraries, as follows:

- National Library of Romania;
- Library of Romanian Academy;
- **40** county libraries + Metropolitan Library;
- **61** municipal libraries;
- **204** town libraries;
- **2559** commune libraries;
- **56** academic libraries;
- **41** libraries in the Teaching Staff House;
- **280** school libraries;
- **37** special libraries.

Users can find a series of information about libraries: address, contact data, web address, opening hours, ways to access the collections and services of the library, details about collections (size of collections, documentary typology: Romanian book, foreign book, Romanian periodicals, foreign periodicals, audio and video collections, special collections, map collections etc; methods of access), details about catalogues, databases, information system, services for users and other information considered to be useful and

The methodological functions of the National Library of Romania

interesting for the public and which allow libraries to introduce themselves. This information is brought up-to-date whenever a change or when the library considers that its presentation profile should be renewed.

Studies and public policies

The National Library of Romania has cooperated and cooperates further on with the Ministry of Culture and National Patrimony when trying to develop public policies or legislation aiming the NSL. The initiative of the Ministry of Culture and National Patrimony to develop and promote a Public Policy for the achievement of the Digital Library of Romania in agreement with the recommendations of the European Commission has been supported by the National Library of Romania. All the procedural steps to define, promotion and support the proposal of this Public Policy have been performed during August-December 2007. In January 18th, 2008 this Public Policy has been approved by the Government of Romania.

The beginning principle was that the Digital Library of Romania is a unitary structure of the cultural national heritage representation in digital format, observing the accessibility to the digital resources by a single access point, but in the same time observing a thematic and institutional organization. Thus, there have been defined the following thematic pillars:

- Written documentary heritage (libraries);
- Mobil heritage (museums, collections);
- Audiovisual heritage (audiovisual archives);
- Immovable heritage (monuments, archaeology);
- Archives heritage.

There has been decided that the Archives heritage to be approached in a future stage, which would be possibly the object of other public policies document.

For the module or the thematic pillar *libraries*, the National Library of Romania developed a study of feasibility at the level of the system of the public libraries in Romania, in order to identify the minimal conditions for promotion and implementation of this public policy in libraries. The study was based on a questionnaire distributed to the county libraries (which have a methodological role in the territory they serve), Library of Romanian Academy and Central

University Library in Bucharest; later on, the questionnaire was distributed also to other academic libraries in order to extend the research results. There have been pursued the aspects regarding the information and documentary resources already existing in libraries, their involvement in digitization projects and activities, human and technological resources, possible difficulties, as well as their vision about the process of digitization of their collections.

The main aspects pursued in the study of feasibility developed by the National Library of Romania are the following: the national legislation; objectives to be taken into consideration in libraries by transforming the documentary patrimony in digital format; information and documentary resources existing in the libraries in Romania and how are these are presented and valorized; a national approach of the digitization process by establishing a strategy, a working methodology at national level to consider the identification of the already existent digitization projects, libraries' priorities in digitization and the documents proposed to be digitized, the selection of the documents/collections to be digitized, to define the criteria in establishing the representative documentary body, the legal aspect, with the two aspects: right of intellectual property and the dissemination right; identify the equipments and software, digitization solutions, the training of the personnel and the costs involved in these operations.

Most of the problems presented in the feasibility study are to be found in the Public Policy regarding the digitization of the national cultural resources.

National Digital Library

After the development of the public policy regarding the digitization of the Romanian cultural patrimony, the next step was to elaborate the working instruments necessary to these activities and the inventory of the already digitized documents in order to develop later a coherent working strategy.

In 2009 was written the first version of the „Digitization guide - the thematic pillar „Libraries” by the contribution of the libraries in the NSL, holding digital collections and/or written cultural patrimony, meaning the Central University Library „Eugen Todoran” of

The methodological functions of the National Library of Romania

Timișoara, Central University Library "Lucian Blaga" of Cluj-Napoca, Central University Library "Mihai Eminescu" of Iași, Central University Library "Carol I" of Bucharest, National Association of the Public Librarians and Libraries in Romania, Library of Romanian Academy, under the coordination of the National Library of Romania: <http://www.bibnat.ro/Comisia-pentru-digitizarea-patrimoniului-cultural-scris-s136-ro.htm>.

Beginning with 2008, there has been made the inventory list of the digital documents which includes the localization of the digitized resources at the national level and which is permanently brought up-to-date: <http://www.bibnat.ro/dyn-doc/biblioteca%20digitala/LISTA%20INVENTAR.pdf>.

Activities that are achieved at national level by a descendent relationship

The National Library of Romania elaborates a series of rules, guides and working instruments that intend to regulate the development of some specific library activities. As an example, we consider the good practices promoted by services of the National Library by which there are presented ways of working in specific contexts or there are suggested solutions for questions of the library in the system.

Guide of appliance of the Law of the Legal Deposit makes a presentation of the legal framework, mission, objectives and organization of the legal deposit, provides a guide for the libraries holding Legal deposit - central and local - and also for publishers: <http://www.bibnat.ro/dyn-doc/Ghid%20de%20aplicare%20a%20Legii%20DL.pdf>.

Terms and conditions for the Library integrated system is a useful paper for the libraries which want to purchase an integrated library software. It is available on the NLR web page: http://www.bibnat.ro/dyn-doc/2_3_c_2.pdf.

Working procedures developed by the the National Library services and offices and present - for each specific activity - the legal framework, necessary working instruments, relationship with other services and activities, actual execution algorithm and the implied responsibilities. There are developed more than 230 procedures until

present. These are published in the magazine *Biblioteca* and are transmitted to the libraries in the system at request.

Also as a result of the methodological activities there are achieved a series of *Projects and working instruments*.

LIVES-RO is the project that develops the multilingual thesaurus including also Romanian for the descriptors language in this indexation instrument. The activity of validation of the free-floating subject subdivisions of the Indexation guide and the review of the appliance rules are developed in the working group including representatives of the following libraries: County Library „I.N. Roman” - Constanța, County Library „O. Goga” - Cluj, County Library „V.A. Urechia” - Galați, County Library „Gh. Asachi” - Iași.

Technical recommendations for digitization for the programmes that create digital content in culture represent a real working instrument for all those involved in the activities of digitization of the patrimony documents and their publication in collections or databases. This guide represents an adapted translation of the European guide developed in the framework of the project MINERVA: <http://www.bibnat.ro/dyn-doc/biblioteca%20digitala/GHID-MINERVA-adaptare.pdf>.

The National Collective Shared Catalogue is the great challenge of the NSL in Romania. There are technical, library science, financial and mentality challenges. The efficient development of this national information product should take into consideration the important producers of bibliographic records, meaning, libraries which, according to their legal attributions to administrate the legal deposit, process about 95% of the national publishing production, and also libraries which contribute to the national catalogue of foreign books as well as the index of the serials from abroad. Thus, the National Library of Romania, the academic libraries beneficiaries of the legal deposit, and the Library of Romanian Academy also could share the cataloguing of the Romanian publishing production and the libraries in the system could have the advantage of these activities of cataloguing-indexation and take over the records. In the same time, the libraries participant to the works about the foreign publications could do their cataloguing-indexation

The methodological functions of the National Library of Romania

and the records would be included into the National Collective Shared Catalogue. Based on these principles, the national catalogue could be developed efficiently, with minimal and well-administrated

financial resources in the benefit of all libraries in the system, no matter their size, the minimal condition being the Internet connexion.

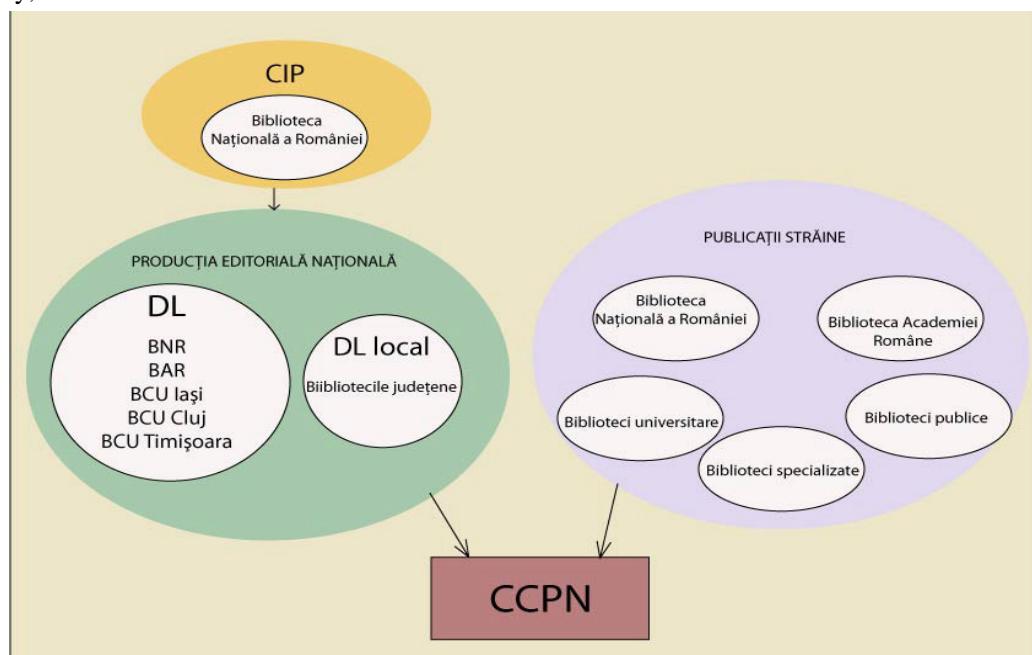

Fig. 1. Information flow for the development of the National Collective Shared Catalogue

Professional standards

By Convention nr. 65/18.04.2005, the National Library of Romania took over the secretariate of the Technical Committee 229 - Library science, information and documentation. This committee functions in the framework of the Body D and develops standards necessary for the national library activity.

The dissemination of the methodological activity is achieved by the specialized publications of the National Library of Romania: *Biblioteca* [The Library]; *Biblioteconomie: sinteze, metodologii, traduceri* [Library Science: Synthesis, Methodologies, Translations]; *Abstracte în Biblioteconomie și Știința Informării - ABSI* [Abstracts in Library and Information Science]; *Aniversări culturale* [Cultural anniversaries]; *Revista Română de Conservare și Restaurare a Cărții* [Romanian Journal of Book Conservation and Restoration].

The National Library of Romania plans to increase dialogue on methodological aspects with the libraries in the National System of Libraries, on two directions: electronic and direct communication; development of working instruments at national level, support and promote libraries and the profession of librarian at the level of the whole Romanian society.

NOTES

1. Biblioteca Centrală de Stat. *Dare de seamă*, 1957. In: *Arhiva BCS*, Folder no. 1/1957, p. 1-2.

BIBLIOGRAPHY

1. BIBLIOTECA CENTRALĂ DE STAT. *Dare de seamă*. 1957.
2. BIBLIOTECA CENTRALĂ DE STAT. *Dare de seamă*. 1958.
3. BIBLIOTECA CENTRALĂ DE STAT. *Dare de seamă*. 1959.
4. BIBLIOTECA CENTRALĂ DE STAT. *Dare de seamă*. 1972.
5. BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Raport de activitate*. Editura Bibliotecii Naționale a României, București, 2007.
6. BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Raport de activitate*. Editura Bibliotecii Naționale a României, București, 2008.
7. BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Raport de activitate*. Editura Bibliotecii Naționale a României, București, 2009.
8. BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Raport de activitate*. Editura Bibliotecii Naționale a României, București, 2010.

Autoarea

Dr. Victoria Frâncu, Serviciul Catalogare-Indexare, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București

E-mail: v_francu@yahoo.com

Abstract

Lucrarea definește indexarea ca activitate esențială într-o bibliotecă prin intermediul unor răspunsuri la următoarele întrebări: cum se face indexarea, ce este indexare automată, cine (poate) face indexare, ce aptitudini și ce educație trebuie să aibă un indexator, cum se poate învăța indexarea. Particularitățile activității de indexare sunt evidențiate pornind de la exemple reale despre cum nu se face indexarea. Exemplele oferite au menirea de a atrage atenția asupra necesității respectării regulilor care guvernează limbajele de indexare, a actualizării cunoștințelor proprii, a verificării permanente prin feedback de la utilizatorii catalogului online a gradului în care aceștia sunt satisfăcuți de calitatea regăsirii informației, de precizia și relevanța descriptorilor utilizați în contextul cheilor de căutare a informației după subiect. Sunt menționate cerințele majore ale indexării: existența fișierelor de autoritate de orice tip, reprezentarea subiectelor cu maximă acuratețe, obiectivitate și consecvență, respectarea principiului predictibilității în stabilirea descriptorilor atribuiți documentelor.

Cuvinte-cheie: *indexare; reguli de indexare; fișiere de autoritate; descriptori; nondescriptori; regăsirea informației; educație permanentă*

Este un lucru binecunoscut în lumea specialiștilor în informare faptul că la baza contactului dintre catalogul care include colecțiile unei biblioteci și utilizatorii colecțiilor acelei biblioteci stă interfața cu utilizatorul a catalogului online al bibliotecii (OPAC). În funcție de modul în care aceasta „vinde” informația existentă în catalog, aceasta este vizibilă sau nu, accesibilă în totalitate sau parțial, îl provoacă sau îl stimulează pe utilizator să continue sau, dimpotrivă, îi restricționează capacitățile de intuiție sau predicție în privința căutării informației.

La fel de adevărat este că, într-o etapă anterioară evidențierii informației prin afișare în OPAC, este esențial modul în care informația existentă în colecțiile bibliotecii este reprezentată în baza de date astfel încât să fie pusă la dispoziția utilizatorului. Fidelitatea reprezentării informației prin „traducerea” conținutului informațional al documentelor în limbajele de indexare existente reflectă calitatea indexării subiectelor și performanța limbajelor de indexare utilizate. Accesul la informație prin subiect și nu doar prin „known item” (titlu, autor) este atributul prin care se caracterizează utilizatorul inteligent, exigent cu sine, având un apetit crescut de informare ce-l face să treacă de la „information retrieval” la etapa următoare, „information discovery”.

S-au formulat adesea întrebări privind sensul, semnificația și finalitatea indexării. Ce înseamnă, de fapt, a indexa? Conform British Indexing Standard (BS3700, 1988) un index este o aranjare sistematică a unor intrări menite să permită utilizatorilor localizarea informației în documente. Din această definiție reiese, într-o oarecare măsură, ce înseamnă un index și la ce folosește acesta. Indexarea, ca activitate esențială într-o bibliotecă sau o altă instituție care are menirea de a pune informațiile existente în colecțiile sale de documente la dispoziția unor utilizatori de informații, este ceea ce încercăm să definim în cele ce urmează.

Prezenta lucrare intenționează să adreseze dar și să răspundă următoarelor întrebări: cum se face indexarea, se poate face indexare automată, cine (poate) face indexare, ce aptitudini și ce educație trebuie să aibă un indexator, cum se poate învăța indexarea? În final vor fi prezentate o serie de exemple și se vor formula concluzii referitoare la

exemplele prezentate.

2. Elemente de teorie a indexării

Indexarea este activitatea intelectuală care are ca rezultat reprezentarea subiectului unui document printr-un număr de termeni cu ajutorul cărora i se permite, în sens invers, accesul utilizatorului la informația dorită prin subiectul tratat de documentul existent în colecția bibliotecii. Activitatea de indexare presupune 3 etape obligatorii: analiza de subiect, formularea succintă a subiectului prin abstractizare sau rezumare a conținutului și „traducerea” acestui conținut în termenii limbajului de indexare. Termenii limbajului de indexare sunt descriptori și nondescriptori, dacă vorbim de termeni din limbajul natural sau indici de clasificare dacă vorbim de un limbaj codificat, reprezentat prin cifre. Vorbim, de data aceasta, de prima categorie.

Indexarea poate fi și, de cele mai multe ori, chiar este foarte apropiată de conținutul documentului dacă are ca rezultat un set de termeni selectați mai mult sau mai puțin mecanic din titlul documentului, rezumat sau din textul integral. Aceasta este latura obiectivă a indexării dar ea trebuie privită critic, întrucât poate duce uneori la erori. În situația extragerii descriptorilor din titlul sau conținutul documentului operațiunea nu se face prin reproducerea unor termeni din acestea, dacă ei nu se regăsesc în limbajul de indexare. Vom reveni la acest subiect în secțiunea aplicată a lucrării.

Latura subiectivă a indexării se referă la faptul că același document poate fi văzut diferit de diferiți indexatori sau în sisteme diferite de indexare și că indexarea nu trebuie să aibă ca scop doar reprezentarea obiectivă a subiectului pur și simplu ci ar trebui să aibă în vedere, de exemplu, colecția căreia documentul îi aparține, sau motivele pentru care se face indexarea.

Dacă ne gândim, de exemplu, la un document al cărui subiect este patologia digestiei la câine, cum procedăm? Un asemenea document, dacă aparține colecției unei biblioteci de medicină veterinară, în mod evident nu va primi ca descriptor, Medicina veterinară. Dacă însă, același document face parte dintr-o colecție enciclopedică este imperios necesară menționarea domeniului tratat în document, înainte de alți termeni mai

specifici. Indexarea, prin urmare, este dependentă de documentul de indexat, de colecția căreia îi aparține, de modul în care indexatorul își desfășoară activitatea (condiții specifice dintr-un mediu specific) și de publicul căreia i se adresează. Din exemplul de mai sus rezultă că indexarea nu trebuie să aibă ca scop doar reprezentarea obiectivă pur și simplu a subiectului documentului, ci trebuie să aibă în vedere, de exemplu, colecția căreia documentul îi aparține, sau motivele pentru care se face indexarea.

Eliminarea subiectivității este un principiu fundamental în indexare. Același document poate fi văzut diferit de diferiți indexatori sau în sisteme diferite de indexare. La fel, același document poate fi indexat diferit de același indexator în momente diferite, în sisteme de indexare diferite, în instituții diferite, pentru grupuri țintă diferite sau în scopuri diferite. Este posibil și ca același document să fie indexat diferit de indexatori diferiți. Indexarea poate fi orientată pe cerere, ceea ce înseamnă că poate fi influențată de anticiparea cerințelor utilizatorilor privind documentele de indexat.

Subiectivitatea în indexare este greu de eludat, ea poate fi mai degrabă diminuată. Consecințele acesteia se materializează în lipsa consecvenței în indexare, ceea ce poate afecta, în mod direct, regăsirea informației. Ioana Dragotă (2004), într-un studiu aplicat, identifică mai mulți factori care influențează activitatea de indexare și produsul acestei activități printre care:

1. preluarea de către generații succesive de bibliotecari a unor „cutume” de indexare ca automatisme în reprezentarea subiectelor;

2. existența unor discipline în care cunoștințele generale fie au lipsit, fie sunt insuficiente (e. g. religia);

3. influențarea ideologizată a subiectului reprezentat - de exemplu, manual de limba română pentru naționalități conlocuitoare, literatura autorilor care scriu în alte țări decât țara de origine, literatura vs alte domenii ale cunoașterii în cazul memoriilor unor personalități culturale, istorice sau al unor deținuți politici, cazul particular al scriitorilor clasici latini și greci, cărți pentru copii vs literatură pentru copii.

Specificitatea în indexare se definește în funcție de profilul unei colecții; același document ca urmare, poate să fie indexat diferit conform profilului bibliotecii (ca în exemplul de mai sus).

Indexarea, *altfel*

Indexarea trebuie, totuși, să fie fidelă documentului de indexat, chiar dacă anumite aspecte ale documentului sunt evidențiate diferit în biblioteci diferite sau în limbaje de indexare diferite. Vorbim aici despre consecvența în indexare, un alt principiu care trebuie respectat în această activitate. Printre soluțiile recunoscute pentru creșterea consecvenței în indexare se pot menționa: îmbunătățirea structurii sindetice a limbajului de indexare, îmbogățirea notelor de utilizare a vedetelor de subiect, o mai bună educație și instruire practică a celor care fac indexare precum și actualizarea periodică și sistematică a cunoștințelor despre limbaje de indexare și a metodelor folosite în indexare.

O categorie specială de indexare este indexarea automată, metoda prin care se extrag termenii de indexare din documente în funcție de frecvența cu care aceștia apar într-o colecție de documente (corpus text). Aceasta metodă de

indexare este specifică documentelor electronice și ea nu face obiectul prezentei lucrări.

Indexarea este o activitate intelectuală care nu poate fi desfășurată conform unor reguli formale precum catalogarea descriptivă. Cu toate acestea există surse utile pentru indexatori, care vin în ajutorul acestei activități. Unele dintre acestea sunt interne, dacă se pot numi astfel: descriptori atribuiți de autorii documentelor, rezumatul, pagina de cuprins, titlul, subtitlul documentului de indexat, altele externe precum: manuale, ghiduri, capitole introductive ale limbajelor de indexare; documente similare sau cvasi-similare tematic, existente în catalogul de bibliotecă; cataloage externe în care se regăsesc documentele de indexat (Library of Congress, British Library, Bibliothèque nationale de France, Deutsche Bibliothek) și nu în ultimul rând, căutări simple în Internet, eventual prin indici CZU, formulați corect, conform regulilor gramaticale ale CZU.

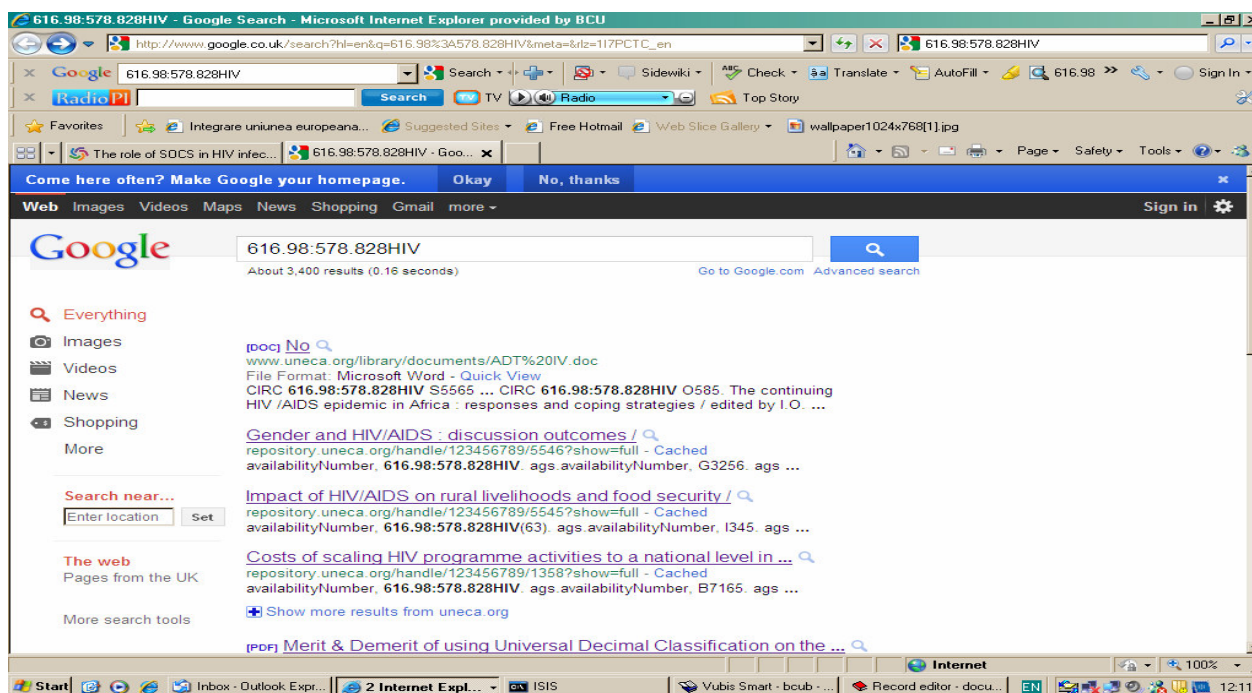

Fig. 1. Rezultatul parțial al căutării involuntare cu un indice CZU complex, o combinație cu : în Google

După cum se vede în captura de ecran de mai sus, expresia de căutare, neobișnuită, este un indice de clasificare: 616.98:578.828HIV. Acesta fusese folosit anterior pentru căutarea în catalogul online al bibliotecii și, absolut din întâmplare, reutilizat în căutarea Google. Prin serendipitate am obținut rezultatul afișat mai sus, ceea ce s-a

potrivit foarte bine lucrului care trebuia demonstrat, i.e. prin utilizarea unor reguli gramaticale de construire corectă a indicilor de clasificare și în condițiile unui sistem de bibliotecă apt să facă acest gen de căutări, regăsirea după subiectul reprezentat prin indici CZU este perfect valabilă.

Dacă nu putem zice că există reguli care să fixeze operațiunile de urmat pentru o indexare corectă, ceea ce sigur există sunt aptitudinile necesare pentru indexatori. Acestea țin, după cum se va vedea mai jos, de capacitatea, pe care unii o numesc artă (Knight, 1979), de a pătrunde în esența subiectului și de a-l reprezenta astfel încât cel care caută informația existentă în documentul indexat să ajungă la ea cât mai rapid. Aceste aptitudini sunt:

1. Cunoașterea temeinică a limbajului sau limbajelor de indexare utilizate în bibliotecă.

2. Capacitate de corelare a limbajului natural și a terminologiei specifice diverselor domenii cu termeni din vocabularul controlat utilizat.

3. Capacitate de analiză și sinteză.

4. Capacitate de abstractizare.

5. Cunoștințe de lingvistică.

6. Cunoașterea a cel puțin două limbi străine (aproximările sau interpretările eronate ale sensului unor cuvinte - amici infideli sau false friends - sunt dăunătoare, după cum se va vedea ceva mai târziu)

7. Gândire suplă, lipsită de subiectivism.

3. Exemple de erori de indexare, cum au luat naștere și ce e de făcut

În cele ce urmează vom prezenta câteva exemple preluate din cataloage de bibliotecă reale, vom încerca să descoperim cauza care a dus la erori și să propunem soluții pentru corectarea acestor erori.

Una dintre cauzele care generează erori sistematice în indexare, ca și în clasificare, de altfel, este preluarea unor cutume de indexare, respectiv de clasificare, fenomen sesizat și de Ioana Dragotă și incriminat pentru exercitarea unor influențe asupra indexatorului. În numele consecvenței în indexare se perpetuează același tip de erori, fără a se acorda importanța cuvenită măsurii în care aceste erori fragmentează corectitudinea indexării, cu consecințe directe asupra regăsirii informației sau, mai grav, ducând la pierderea informației.

Tradiția în clasificare și, mai recent, în indexare poate avea consecințe dintre cele mai dăunătoare asupra modului în care este reprezentată informația în catalogul bibliotecii, și, în momentul în care se pune problema schimbului

de informații, mai exact la stabilirea criteriilor de schimb, asistăm la excluderea unuia dintre cele mai puternice chei de regăsire, care grupează documentele în cel mai logic mod cu putință, și anume, după subiect. Dacă în perioada fișelor manuscrise de catalog exista obiceiul ca indicii de clasificare să reprezinte disciplina, domeniul și abia în ultimul rând subiectul propriu-zis al documentului, pentru o mai bogată reprezentare a sa în catalogul sistematic, nu există nici o legătură de tip cauză-efect între acest mod de lucru și actuala necesitate a reprezentării subiectelor cu maximă acuratețe, obiectivitate și consecvență. Redundanța ca rezultat al aglomerării unor descriptori cu semnificații asemănătoare nu duce la nimic bun în sensul regăsirii informației. Dimpotrivă, existența acestor descriptori cvasi sinonimici poate genera pierderea informației în sensul trimiterii unor informații de același fel în mai multe locuri din catalog.

3.1 Exemplu de redundanță în utilizarea descriptorilor

În exemplul din Fig. 2 este evidentă repetarea, sub altă formă, a acelorași descriptori: *Limbaje de programare (Software)*, *Programare* și *Limbaje de programare* dar și *Visual C++4*, *Limbajul Visual C++4* și *Visual C++4 (Limbaj de programare)*.

Soluția pentru eliminarea redundanței în utilizarea descriptorilor este controlul de autoritate efectuat asupra limbajului de indexare. Mai concret, în cazul de față, efectuarea unor trimiteri de tipul „vezi” între nondescriptori și descriptori (Fig. 3), variante lexicale ale aceleiași formule.

În felul acesta, având cei doi termeni sinonimi - nondescriptori - direcționați către termenul preferat - descriptor, se alcătuiește o înregistrare de autoritate, se evidențiază structura sindetică a unui descriptor, cu alte cuvinte, se instituie controlul de autoritate asupra limbajului de indexare. Controlul de autoritate este menit să asigure consecvența în indexare, să limiteze utilizarea formulelor alternative și, așa cum am afirmat anterior, să elimine fenomenul de redundanță.

Indexarea, altfel

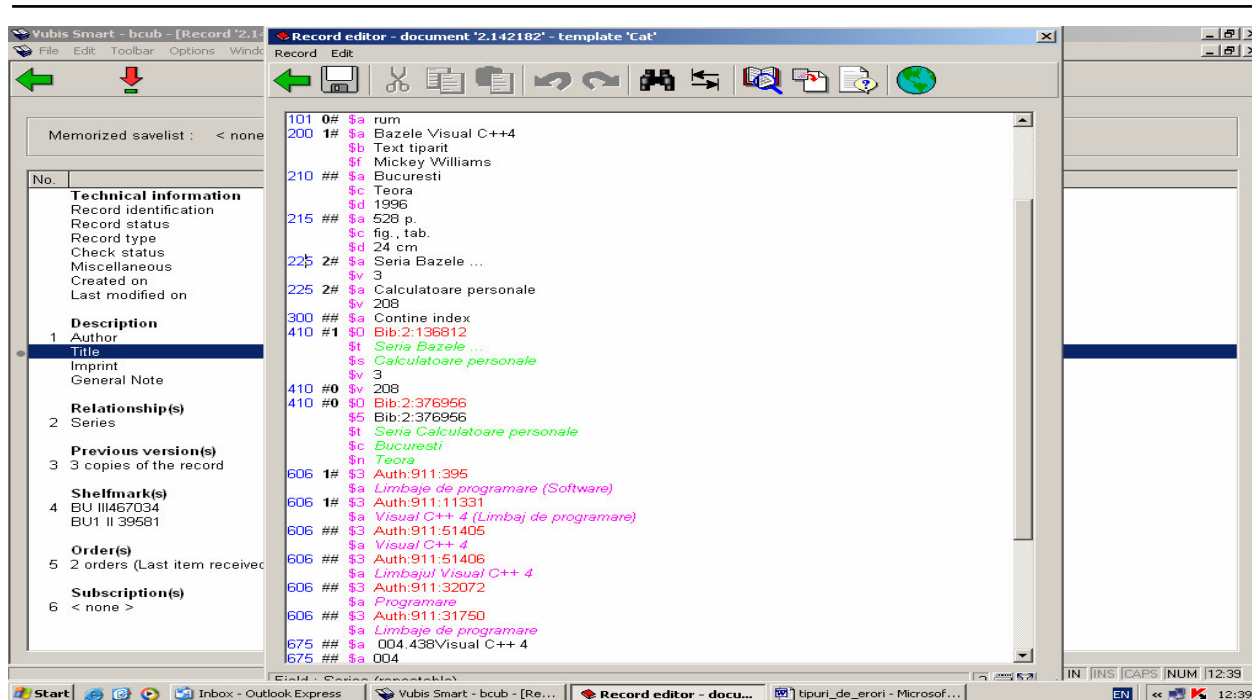

Fig. 2. Redundanță în indexare

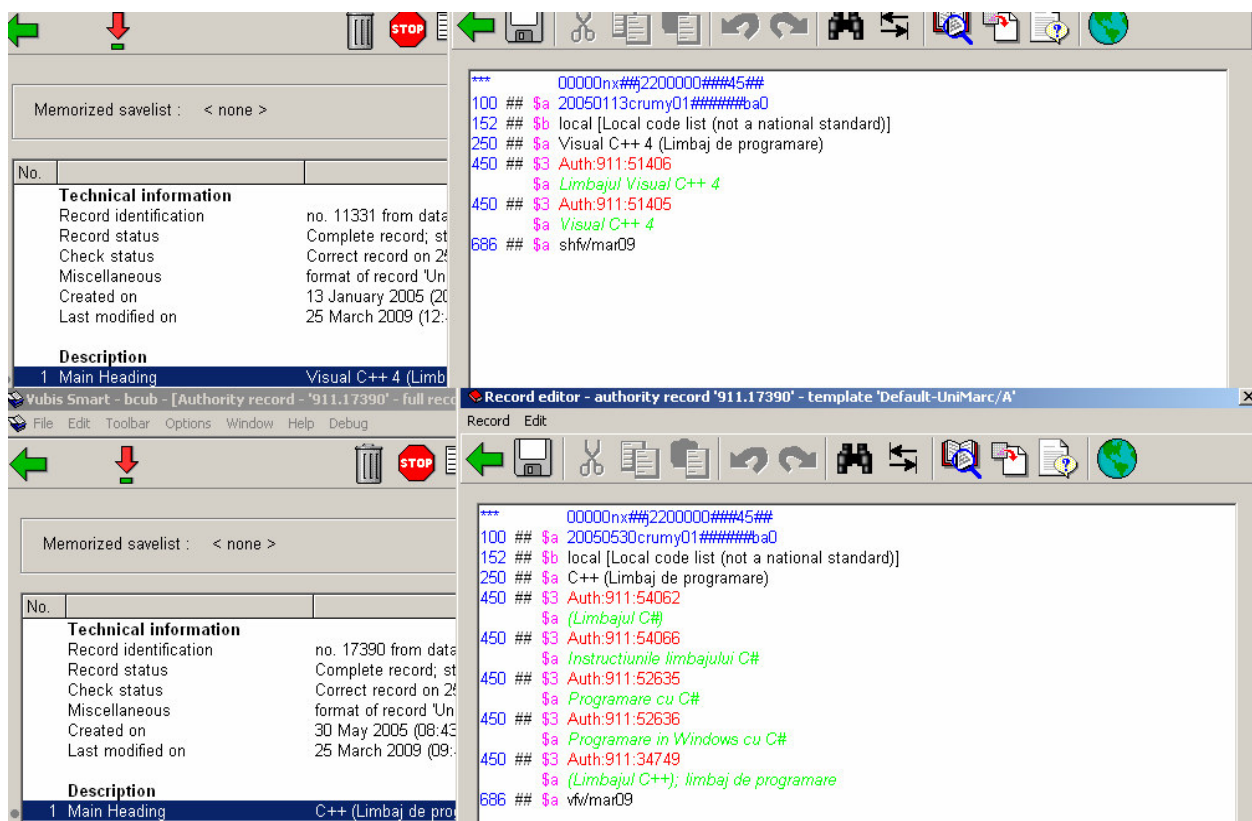

Fig. 3. Înregistrare de autoritate cu trimiteri de tip „vezi”

3.2 Formule preordonate de descriptori în cadrul indexării postordonate

Prin hotărârea de migrare a unor cataloage de biblioteci specializate în catalogul general al Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I” din București s-a constatat efectul inexistenței unei politici de indexare unitare în general și a unor reguli comune de indexare. Mai mult, o scurtă, dar eficientă operațiune de unificare a politicilor de indexare anterioară momentului migrării cataloagelor bibliotecilor de facultate în catalogul general ar fi avut efecte benefice. Atenuarea diferențelor dintre cataloage prin armonizarea regulilor de indexare la nivel local era menită să scurteze timpul și efortul intelectual dedicat corecțiilor ulterioare. Astfel, ne-am găsit în situația de a avea în catalogul general diverse

formule de indexare, un mixtum compositum care a generat situații greu de administrat. Menționăm mai jos câteva dintre situațiile cu care ne-am confruntat în eforturile pentru diminuarea efectelor cumulării cataloagelor:

- formule preordonate coexistente cu descriptori ce se folosesc postordonat;
- formule preordonate incorecte, în contra regulilor de alcătuire a acestora;
- descriptori preluați din fișele de catalog tradițional și atribuiți ca atare unor înregistrări bibliografice din catalogul online;
- traduceri inadecvate de titluri de documente, care denotă cunoștințe insuficiente de limbi străine, din care rezultă termeni, uneori surprinzători, utilizați ca formule de indexare (e.g. *Topici relaționale*);
- formule incorecte de indexare derivată.

Memorized savelist : LIMBAENGL [4 record(s)]

No.	Heading	Database	Authority	Status
1	Engleza americana	Nom commun	47884	Complete record
2	--> See the topical subject: Limba engleza americana	Nom commun	563	Complete record
3	Engleza creola	Nom commun	14534	Complete record
4	--> See the topical subject: Limba engleza creola	Nom commun	38119	Complete record
5	Engleza pidgin	Nom commun	14533	Complete record
6	--> See the topical subject: Limba engleza pidgin	Nom commun	38120	Complete record
7	Limba engleza	Nom commun	528	Complete record
8	--> See also under broader term Limbi germanice	Nom commun	154	Complete record
9	Limba engleza India	Nom commun	27790	Complete record
10	Limba engleza Scotia	Nom commun	9971	Complete record
11	Limba engleza americana	Nom commun	563	Complete record
12	--> See from (topical subject) Engleza americana	Nom commun	47884	Complete record
13	Limba engleza creola	Nom commun	38119	Complete record
14	--> See from (topical subject) Engleza creola	Nom commun	14534	Complete record
15	Limba engleza medievala	Nom commun	15901	Complete record
16	Limba engleza pentru matematica	Nom commun	48126	Provisional record
17	Limba engleza pentru matematicieni	Nom commun	34116	Provisional record
18	Limba engleza pidgin	Nom commun	38120	Complete record
19	--> See from (topical subject) Engleza pidgin	Nom commun	14533	Complete record
20	Limba engleza veche	Nom commun	5412	Complete record
21	Limba engleza; curs	Nom commun	33379	Provisional record
22	Limba engleza; curs practic	Nom commun	34138	Provisional record
23	Limba engleza; dictionar	Nom commun	47759	Provisional record
24	Limba engleza; dictionar explicativ	Nom commun	39948	Provisional record
25	Limba engleza; ghid	Nom commun	48134	Provisional record
26	Limba engleza; lexicologie	Nom commun	47873	Provisional record
27	Limba engleza; morfologie	Nom commun	47872	Provisional record
28	Limba engleza; pentru studenti	Nom commun	48125	Provisional record
29	Limba engleza; pentru studentii straini	Nom commun	41754	Provisional record
30	Limba engleza; sintaxa	Nom commun	33381	Provisional record

Fig. 4. Formule preordonate existente în lista alfabetică simultan cu descriptori postordonați

Simpla urmărire a numerelor înregistrărilor de autoritate ale formulelor de indexare sugerează un indiciu privind apartenența lor la alt catalog decât cel general. Structura descriptorilor din prima parte a ecranului este total diferită față de formulele preordonate din a doua parte a ecranului (Fig. 4). La numerele 16 și 17 din listă figurează doi descriptori în care preordonarea este implicată. Diferența dintre expresiile acestora

este foarte puțin sesizabilă însă efectul existenței în același catalog lor are drept consecințe împrăștierea inutilă și, în cele din urmă, pierderea informației.

Indexarea, altfel

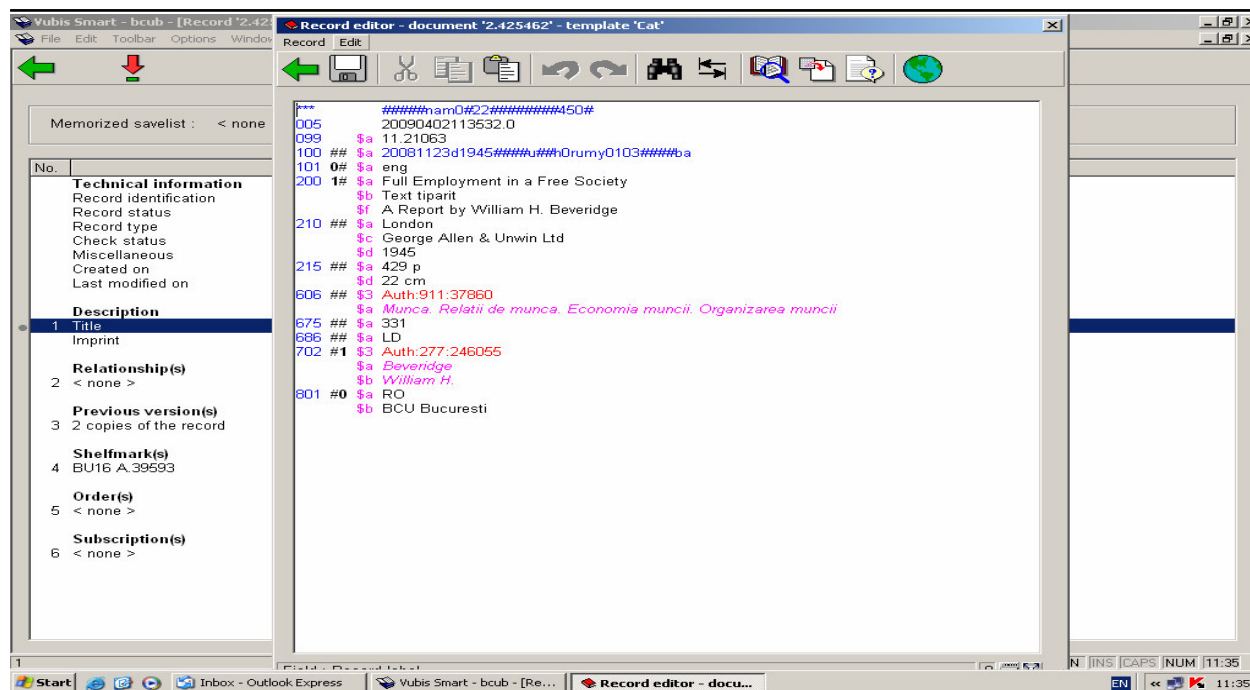

Fig. 5. Indexare preordonată incorect formulată

În exemplul de mai sus (Fig. 5) observăm o altă modalitate de coordonare a descriptorilor dar, în același timp, o nouă variantă greșită de preordonare. Fără să respecte vreo regulă de structurare a unui limbaj de indexare, formula *Muncă. Relații de muncă. Economia muncii. Organizarea muncii* nu duce nicăieri, dacă ne gândim la scopul unui limbaj de indexare. E greu de presupus că un utilizator se poate aștepta la o asemenea formulă de căutare a informației. Principiul predictibilității este astfel încălcat, iar documentul indexat este, evident, ignorat la o eventuală căutare după subiect.

3.3 Cataloagele tradiționale, factor perturbator

Tradiția unui catalog pe fișe poate fi dăunătoare dacă se preiau fără discernământ metode și procedee de reprezentare a subiectelor din acesta. Această situație semnalată deja, este valabilă și în indexare, dar și în clasificare, până nu demult singura metodă de reprezentare a subiectelor documentelor din bibliotecile românești.

Persoanele omagiate sau persoanele care fac obiectul unui document tip Festschrift (1) au locul lor într-o înregistrare bibliografică dintr-un

catalog online, numele acestora fiind suficiente pentru regăsirea informației dorite, cu condiția ca acestea să fie menționate în câmpul dedicat acestui tip de informație (Fig. 6).

Din aceeași categorie de erori comise ca urmare a preluării unor „cutume” transmise din generație în generație fără garanția corectitudinii fac parte și exemplele din Fig. 7 și 8, de data aceasta în privința nerespectării regulilor gramaticale ale Clasificării Zecimale Universale. În situații de felul acesta este puțin probabil să se poată găsi informație similară în cataloage externe, dacă se utilizează notația 821.135.1-94 cu mențiunea numelui de persoană în paranteză. Conform regulilor gramaticale ale CZU (McIlwaine, 2006) paranteza se folosește exclusiv pentru delimitarea unor indici auxiliari comuni de formă (0...), indici auxiliari de loc (1/9) sau a indicilor auxiliari comuni de rasă, grupare etnică sau naționalitate (=...).

Indexarea, altfel

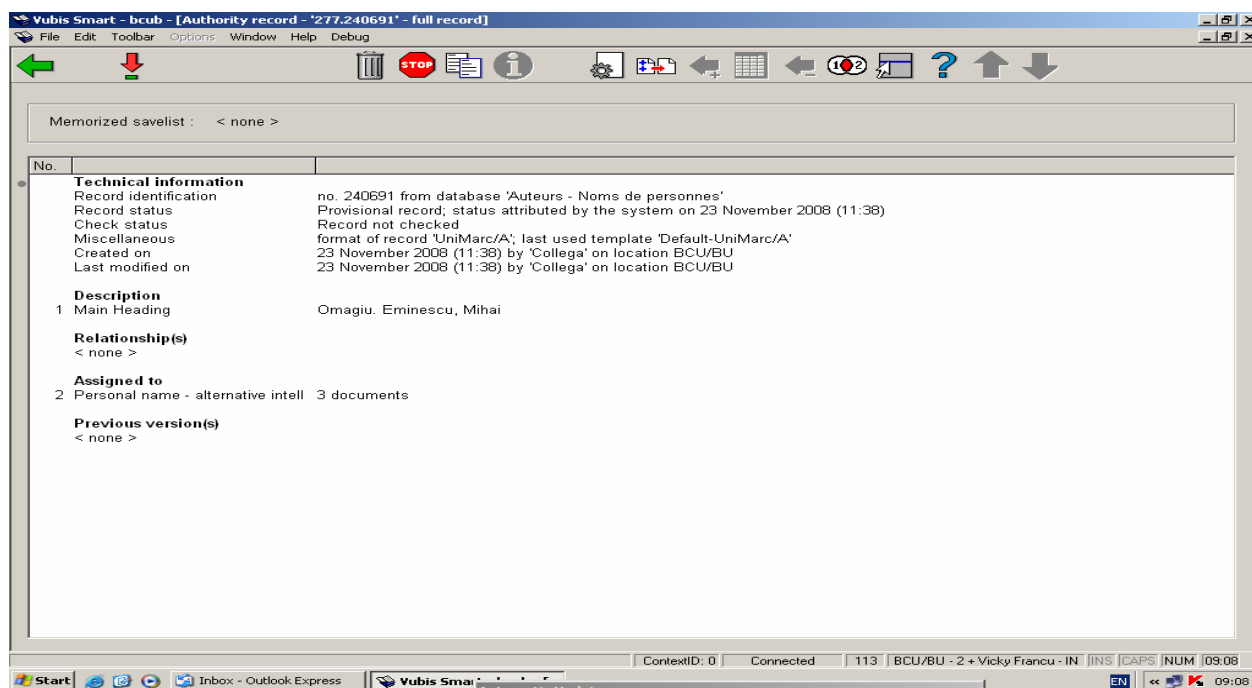

Fig. 6. Pericole ale păstrării tradiției în indexare

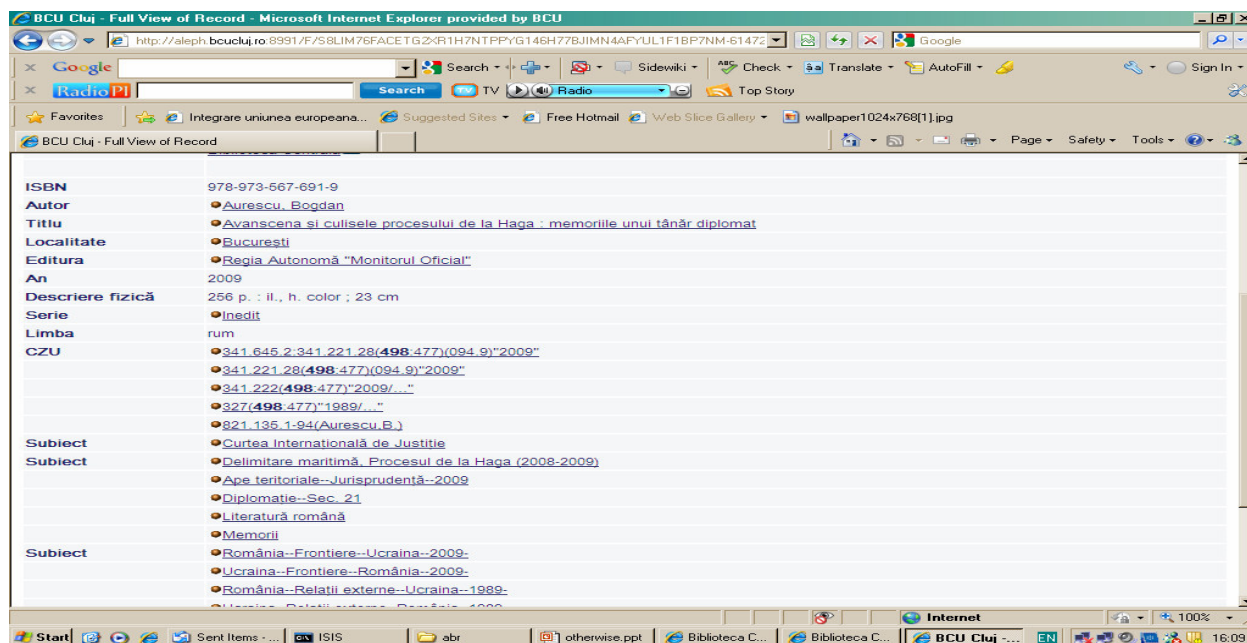

Fig. 7. Utilizare incorectă a extensiei alfabetice în construirea indicilor CZU

Indexarea, altfel

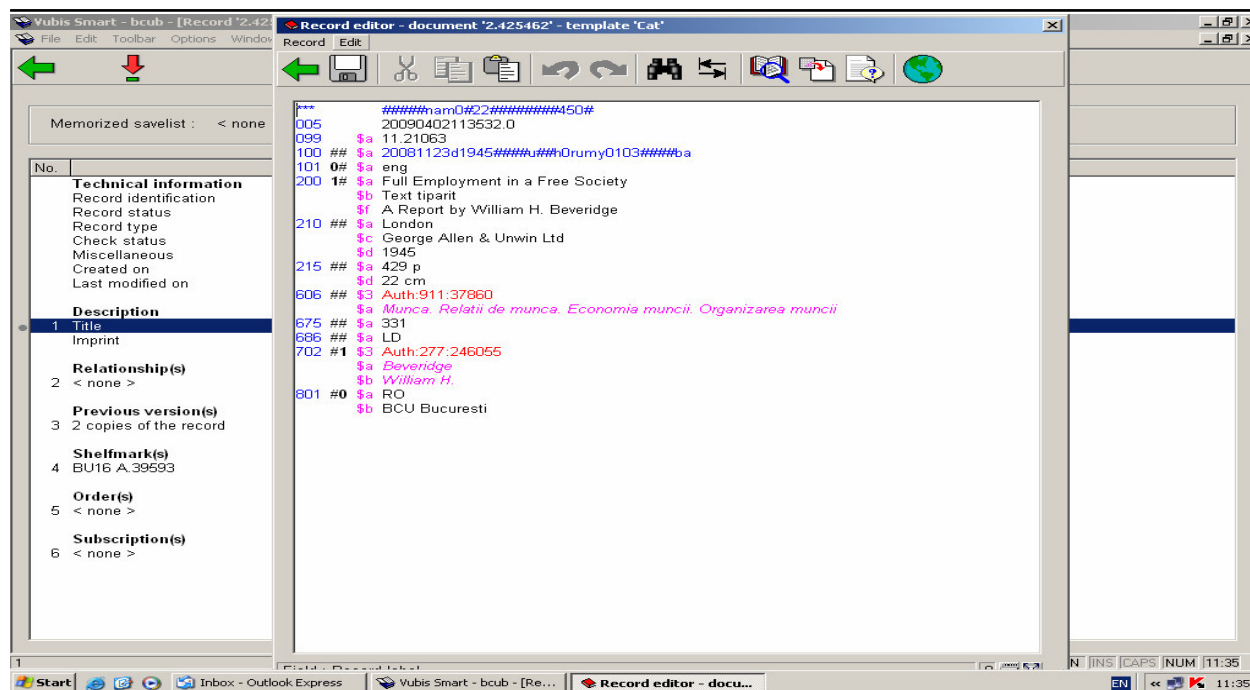

Fig. 8. Păstrarea tradiției în construirea indicilor CZU

3.3 Traducerea inadecvată a titlurilor de lucrări

Adoptarea unor sintagme rezultate din traduceri incorecte ale titlului ca descriptori, fără

un control al acestora, poate genera disfuncții în indexare. În Fig. 9 sintagma „related topics”, tradusă prin „topici relaționale”, în loc de „subiecte înrudite”, a fost utilizată eronat ca descriptor.

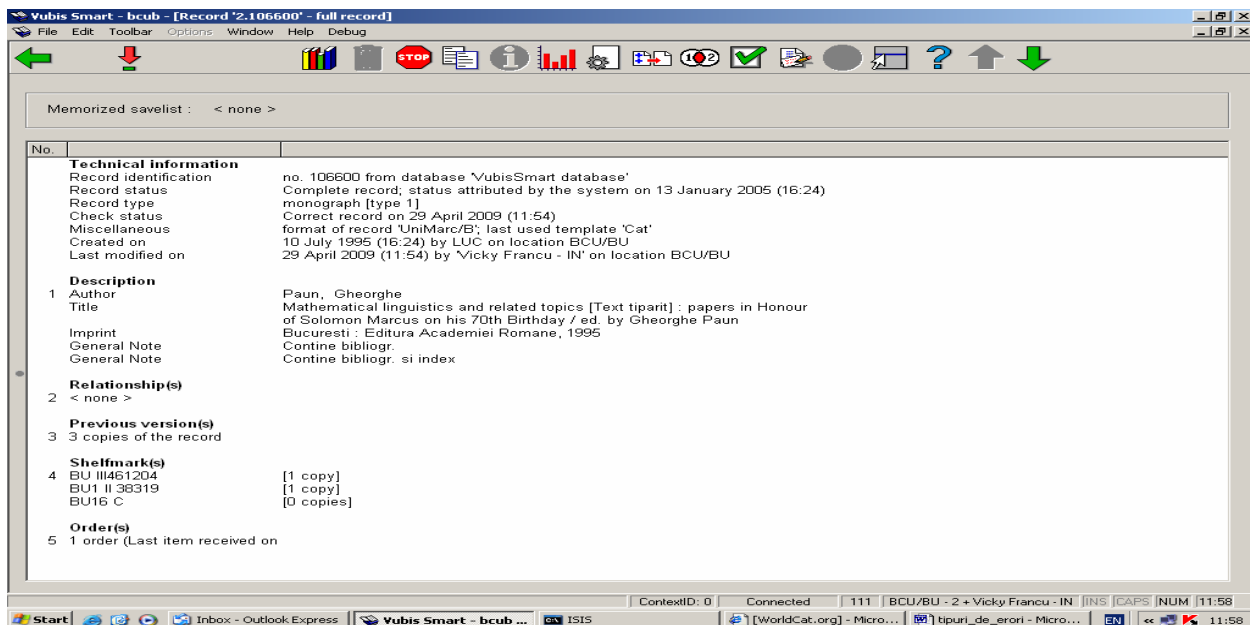

Fig. 9. Traducerea incorectă a titlului generatoare de confuzii în indexare

Aceeași metodă de lucru a dus la formulele de indexare din exemplul de mai jos, în care descriptorii autorizați sunt atribuiți împreună cu

descriptori care contrazic regulile de indexare, în aceeași înregistrare bibliografică (Fig. 10).

Indexarea, altfel

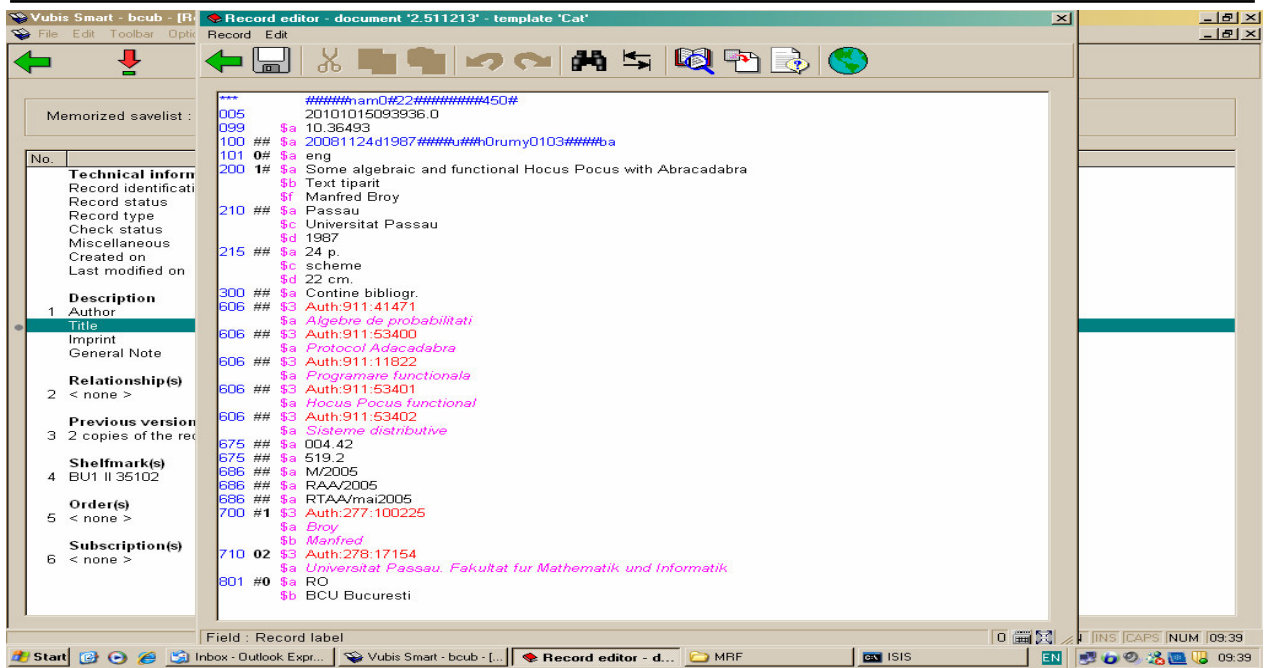

Fig. 10. Indexare derivată rezultată din traducerea titlului lucrării

4. Utilitatea unui fișier de autoritate sau despre tragica poveste a lui Hamlet

În definitiv, cu ce ne ajută un fișier de autoritate? Utilitatea unui asemenea instrument pentru un catalog de bibliotecă este majoră datorită consecințelor pe care le are asupra regăsirii informației, lucru deja afirmat anterior. Din exemplul din Fig. 11 rezultă multiplele variante ale

titlului binecunoscutei drame a lui William Shakespeare, Hamlet, grupate într-o înregistrare în care varianta autorizată este, evident, Hamlet. În absența înregistrării de autoritate, toate lucrările având acest subiect ar fi risipite în catalog fără posibilitatea grupării lor conform unui criteriu unitar. O căutare după oricare dintre cele 8 variante de titlu ca subiect al unui document ar exclude variantele alternative din setul de

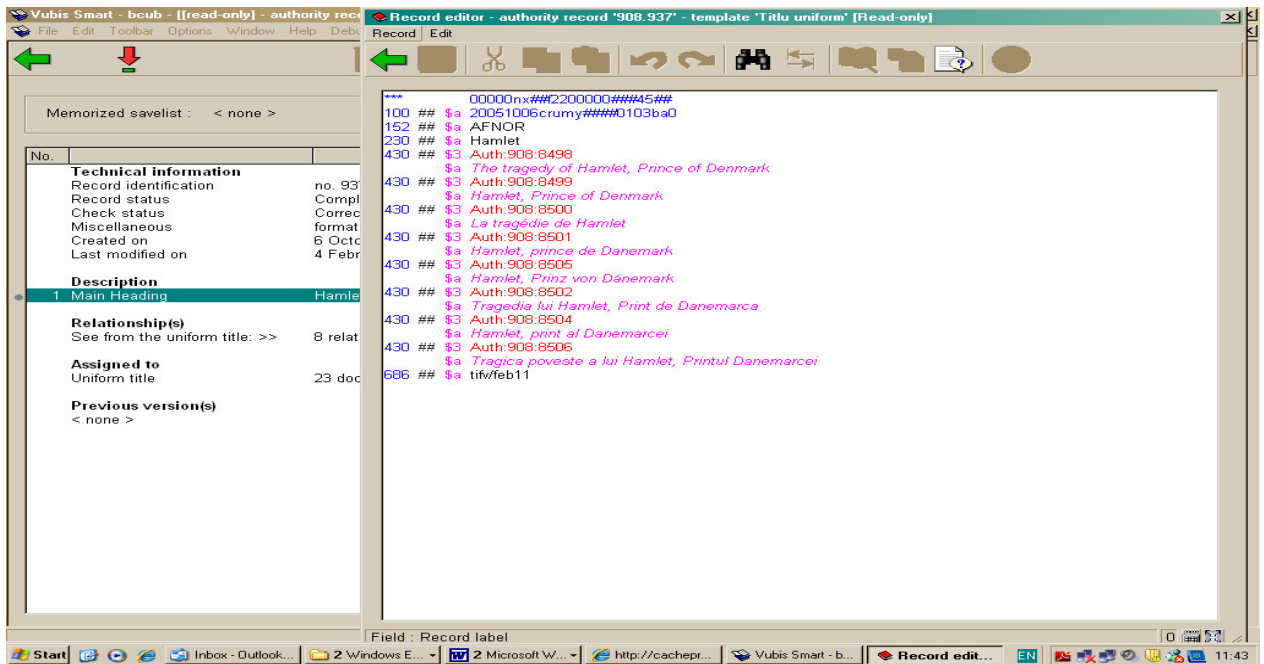

Fig. 11. Înregistrare de autoritate pentru titlu uniform

rezultate.

Se înțelege, prin urmare, că garanția grupării informației după criterii de asemănare, principiu fundamental al indexării, este existența fișierelor de autoritate, indiferent de tipul lor: nume de persoană, nume de instituție, nume geografic, titlu sau subiect propriu-zis.

5. Concluzii sau cum se poate învăța indexarea

Indexarea este o activitate care se poate învăța numai prin studiu sistematic. deprinderile de indexare nu funcționează prin simpla transmitere din generație în generație, fără un control instituit de autoritatea unui manual de construire a tezaurelor, un ghid de utilizare a sistemului de clasificare, sau a unui limbaj de indexare deja constituit care să impună reguli ce trebuie respectate.

În cele de mai sus am evidențiat câteva caracteristici esențiale ale activității de indexare și am remarcat, pornind de la exemple concrete despre cum nu se face indexarea, importanța respectării unor cerințe majore ale indexării. Acestea sunt: existența fișierelor de autoritate, reprezentarea subiectelor cu maximă acuratețe, obiectivitate și consecvență, respectarea principiului predictibilității în stabilirea descriptorilor atribuiți documentelor. În final, am amintit principiul fundamental al indexării, gruparea informației după criterii de asemănare.

Învățarea la locul de muncă prezintă uneori pericolul potențial al deprinderii erorilor generate de lipsa actualizării cunoștințelor. Cursurile specializate sunt singurele soluții capabile să permită însușirea tehnicilor de indexare, a regulilor care guvernează limbajele de indexare. Indexatorii cu experiență nu trebuie să omită necesitatea actualizării cunoștințelor proprii în domeniul indexării. Cantonarea în utilizarea unor formule tradiționale poate avea efecte nedorite în condițiile transferului internațional de informații.

Contactul permanent cu modul în care se regăsește informația indexată are o valoroasă latură instructivă. Studiile de utilizator sunt o sursă importantă de perfecționare a indexatorilor prin feedback. Este crucial să se cunoască modul în care utilizatorii cataloagelor de bibliotecă sunt satisfăcuți de calitatea regăsirii informației, de precizia și relevanța descriptorilor utilizați în

contextul cheilor de regăsire a informației după subiect. În funcție de rezultatele unor sondaje bazate pe chestionare cu întrebări clare, succinte și inteligent formulate metodele de regăsire a informației se pot îmbunătăți. Valoarea unui catalog de bibliotecă actual nu constă neapărat în numărul de documente existente în colecțiile bibliotecii și reflectate în acesta, ci în precizia și rapiditatea cu care informația din documente este regășibilă.

NOTE

1. Volum omagial apărut în onoarea unei persoane respectabile, adesea un profesor universitar, în semn de respect, admirație sau recunoștință.

BIBLIOGRAFIE

1. DRAGOTĂ, Ioana. *Puncte sensibile în clasificare - subiectivitatea clasificatorului*. În: *Bibliotheca Septentrionalis*, an 12, nr. 1 (22), 2004, p. 7.
2. KNIGHT, Norman G. *Indexing, the art of: a guide to the indexing of books and periodicals*. London: Allen & Unwin, 1979. 208 p.
3. McILWAINE, Ia C. *Clasificarea Zecimală Universală: ghid de utilizare*. București: Asociația Bibliotecarilor din Învățământ - România, 2006. 285 p.

Author

Victoria Frâncu, PhD, Cataloging & Indexing Department, "Carol I" Central University Library of Bucharest

E-mail: *v_francu@yahoo.com*

Abstract

The paper defines indexing as a foremost activity in a library through answers to the following questions: how is indexing done, what is automated indexing, who can do indexing, which are the abilities of and what is the education needed by an indexer, how can indexing be learned. The particularities of indexing are highlighted starting from real examples of how indexing should not be done. The examples provided are meant to draw the attention on the necessity of respecting the rules which govern the indexing languages, of updating the indexers professional knowledge, of the continuous check up through feedback from the users on their satisfaction regarding the quality of information retrieval, the precision and relevance of descriptors used in subject-oriented search keys. The major requirements of indexing are mentioned such as: existence of authority files of all kinds, subject representation with the greatest accuracy, objectivity and consistency, respect for the principle of predictability in establishing the descriptors assigned to documents.

Keywords: *indexing; indexing rules; authority files; descriptors; nondescriptors; information retrieval; continuous education*

It is a well-known fact in the information scientist world that the contact between the catalogue including the library collections and the users of that library collection is based on the user interface of the online public access catalogue (OPAC). As much as this catalogue is "selling" the existing information in it, be it either in part or fully accessible, the user will be challenged or stimulated to go on or, quite the opposite, restrict his/her intuitive or predictive capacities regarding information retrieval.

It is equally true that, in a preceding stage to highlighting information by displaying it in the OPAC, the essential thing is the way the information existing in the library collection is represented in the database so that it can be made available to the user. The fidelity of information representation through the "translation" of the document information content into existing indexing languages illustrates the quality of subject indexing and the capabilities of the indexing languages used. The access to information by subject and not merely by "known item" (title, author) is the characteristic attribute of the intelligent user, self-exigent and having a growing wish to be well-informed, which makes him/her move on from „information retrieval" to the next level, „information discovery".

Questions were frequently asked on the sense, meaning and significance of indexing. What is actually meant by indexing? According to British Indexing Standard (BS3700, 1988) an index is a systematic arrangement of some entries meant to allow the users to locate information in documents. From this definition one can extract, to a certain extent, what is meant by an index and what it is used for. Indexing, as an essential activity in a library or other institution which is meant to provide information existing in its document collections to users of information, is what we are going to define in the subsequent paragraphs.

The present paper is going to address but also to give answers to the following questions: how is indexing done, can we have automated indexing, who can do indexing, which are the abilities of and what is the education needed by an indexer, how can indexing be learned? In the end a number of examples will be presented and some

conclusions will be formulated accordingly.

2. Basics of indexing theory

Indexing is the intellectual activity which results in the representation of the subject of a document through a number of terms by which, at the other end, the user is allowed to have access to the information needed by the subject discussed in the document existing in the library collection. The indexing activity consists of 3 mandatory stages: subject analysis, the short formulation of the subject matter by its content summarization and the “translation” of this content in the indexing language terms. The indexing language terms are descriptors and nondescriptors, if we talk about natural language terms or classification notations if we talk about a coded language, represented by figures. For now we talk about the first.

Indexing can be, and most of the times indeed is, very close to the document content if it has as result a set of terms selected, more or less automatically, from the document title, abstract or full text. This is the objective side of indexing but it should be critically regarded as it may generate errors. In case of extracting descriptors from the title or the contents of a document this should not be done by reproducing terms out of those unless they are found in the indexing language. We shall come back to this discussion in the applied section of this paper.

The subjective side of indexing entails that the same document can be seen differently by different indexers or in different indexing systems and that indexing should not have as aim the mere objective representation of the subject but rather take into account, for instance, the collection the document belongs to or the reasons indexing is intended to.

If we consider, for example, a document whose subject is pathology of digestion in dogs, what are we going to do? Such a document, if integrated in the collection of a veterinary medicine library, it will obviously not get as descriptor Veterinary medicine. But if the same document belongs to an encyclopaedic collection it is absolutely necessary to mention the domain dealt with in the document before other more specific terms. Hence, indexing is depending on

the document, on the collection it is integrated in, the way the indexer is carrying out his/her activity (specific conditions in a specific environment) and the public it addresses to. The example above denotes that indexing should not have as aim the mere objective representation of the subject of a document but rather take into account, for instance, the collection that document belongs to, or the reasons for which indexing is done.

Eliminating subjectivity is one of the fundamental principles in indexing. The same document can be seen differently by different indexers in different indexing systems. Likewise, the same document can be indexed differently by the same indexer at different times, in different indexing systems, in different institutions for different target groups or different purposes. It is also possible that the same document is indexed differently by different indexers. Indexing can be oriented on demand, which means that it can be influenced by the expectations of the users regarding the documents going to be indexed.

Subjectivity in indexing is hard to remove, it can be rather diminished. Its consequences are materialized in lack of indexing consistency, which can directly impinge on information retrieval. Ioana Dragotă (2004), in an applied study, identifies several factors which influence the indexing activity and the product resulting from this among which:

1. takeover by successive generations of librarians of some indexing habits as automatic routines in subject representation;
2. existence of certain disciplines in which general knowledge is insufficient if at all (e.g. religion);
3. ideological influencing the subject representation in case of handbooks of Romanian language for ethnic groups, literature of authors writing in other countries than their country of origin, literature *vs* other knowledge fields in case of memories of cultural, historical personalities or political prisoners, the particular case of classical Latin or Greek authors, books for children *vs* children literature.

The specificity in indexing is defined according to the collection profile; the same document, therefore, can be indexed differently in keeping with the library profile (as in the example above). However, indexing should be as close to the document subject as possible, although certain

Indexing, *otherwise*

aspects of the document are emphasized differently or in different indexing languages. We are talking here about indexing consistency, another principle which has to be observed in this activity. Among the declared solutions for improved indexing consistency we may cite: enhancing the syndetic structure of the indexing language, enriching the scope notes of subject headings, better education and practical instruction of the indexers along with the periodical and systematic updating of the knowledge and skills of indexing languages and methods.

A special category of indexing is the automated indexing, a method through which indexing terms are extracted from the documents according to the frequency they occur in the document collection (corpus text). This indexing method is specific to the electronic documents and it does not make the subject of this paper.

Indexing is an intellectual activity which cannot be carried out according to a set of formal rules like descriptive cataloguing. However, indexers may find useful sources which may be of help in this activity. Some of them are internal, so to speak: descriptors assigned by authors of documents, the abstract, the title and subtitle of the document to index, others are external such as: handbooks, guide books, introductory chapters to indexing languages; similar or quasi similar documents in terms of subject, existing in the library catalogue, external catalogues where the documents to index are retrieved (Library of Congress, British Library, Bibliothèque nationale de France, Deutsche Bibliothek) and last but not least, simple searches in the Internet, possibly through correctly built UDC notations, according to the UDC grammar rules.

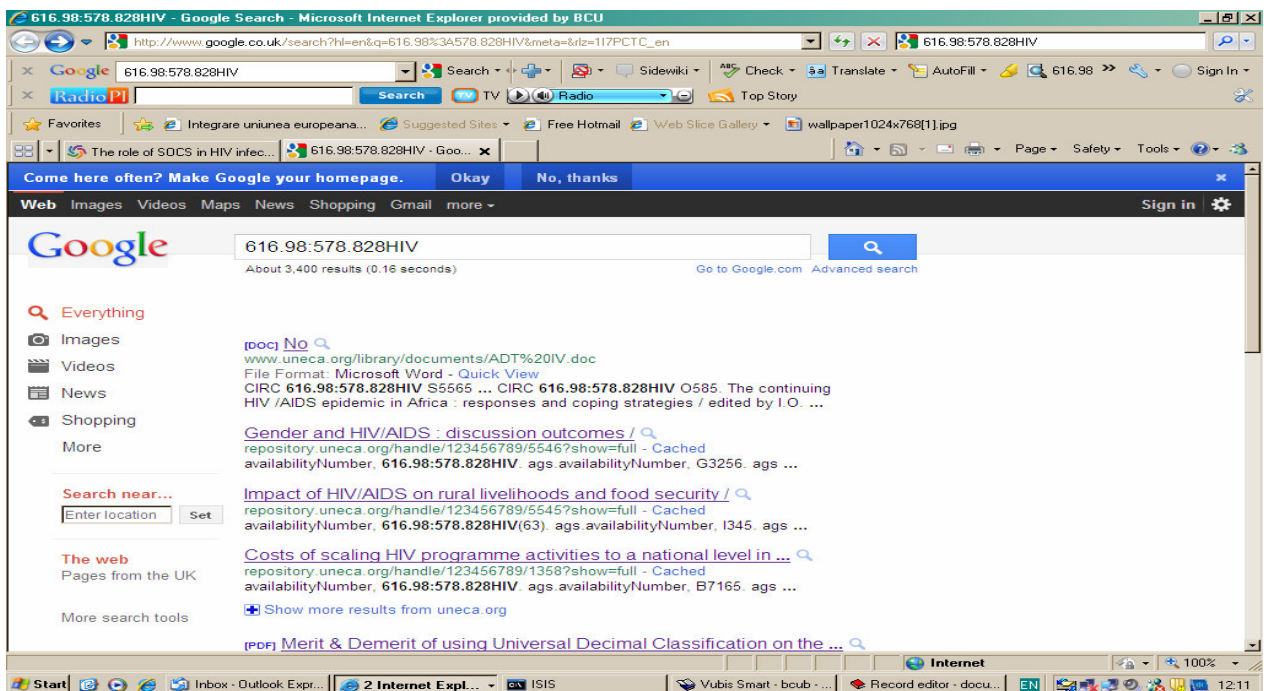

Fig. 1. Partial result of an unintentional search in Google using a complex UDC notation, a colon combination

As seen in the screen shot above, the search expression, quite uncommon, is a classification notation: 616.98:578.828HIV. This had been used in searching the online library catalogue and by absolute chance, used again in a Google search. By serendipity we got the result displayed above,

which was just perfectly fit to provide for our demonstration, i.e. the use of grammar-correct classification notations and under the conditions of a library system capable of allowing this type of searches, the information retrieval for subjects represented by UDC notations is definitely valid.

If we cannot assert that there are rules which stipulate the operations to be followed for a correct indexing, what is surely true is that there are abilities necessary for indexers. They depend, as described further, on the capacity that some authors characterize as art, (Knight, 1979), to enter the essence of the subject and represent it such a way that the searcher looking for the information existing in the indexed document reach it the fastest possible way. These skills are:

1. In depth knowledge of the indexing language or languages used in the library;
2. Capacity of mapping the natural language and domain-specific terminology with terms in the controlled language used;
3. Capacity of analysis and synthesis;
4. Capacity of summing up;
5. Basic knowledge of linguistics;
6. Knowledge of at least two foreign languages (estimates and erroneous interpretations of word meanings - amici infideli or false friends - are dangerous, as we may see further on);
7. Swift thinking, lacking subjectivity.

3. Examples of indexing errors, the way they emerged and what is to be done

In the forthcoming lines we shall give some examples taken from real library catalogues, try to discover the source of errors and propose solutions to correct these errors.

One of the sources that generate systematic errors in indexing and also in classifying, is the take over of indexing and classifying habits, a fact that was noticed by Ioana Dragotă and reproached for exercising influences on the indexer. In the name of indexing consistency the same type of errors is repeated over and over, without giving the appropriate attention to the extent to which these errors break up the correctness of indexing, this having bad consequences on information retrieval or, even worse, leading to information loss.

Tradition in classifying and more recently, in indexing may have the most troublesome consequences on the manner information is presented in the library catalogue. The moment when we deal with information exchange, more

exactly with setting the exchange criteria, we witness the exclusion of the strongest search key, which groups the documents in the most logical way possible, i.e. on subject. If in the time of the manuscript library cards the custom was to represent by classification notations the discipline, the field and in the last place the proper subject of the document, for a richer representation of that in the systematic library catalogue, there is no cause-effect type relationship between this working procedure and the present necessity of representing subjects with the maximum of accuracy, objectivity and consistency. Redundancy as a result of crowding descriptors with similar meanings will do no good in the sense of information retrieval. Quite the opposite, the existence of these quasi-synonymous descriptors may generate information loss in the way of sending the same type of information in several places of the catalogue.

3.1 Example of redundancy in using descriptors

In the example in Fig. 2 the repetition under different forms of the same descriptors is obvious: *Programming languages (Software)*, *Programming* and *Programming languages* and also *Visual C++4*, *Visual C++4 Language* and *Visual C++4 (Programming language)*.

The solution to eliminate redundancy in descriptor use is the authority control over the indexing language. In practice, in our case, this will be done by making type "see" reference between nondescriptors and descriptors (Fig. 3), lexical variants of the same formulas.

In this way, having the two synonymous terms - nondescriptors - directed to the preferred term - descriptor, an authority record is created, the syndetic structure of a descriptor is set forth, in other words, the authority control on the indexing language is established. The authority control is meant to ensure the indexing consistency, to limit the use of alternative indexing formulas and, as we showed above, to eliminate the redundancy occurrence.

Indexing, otherwise

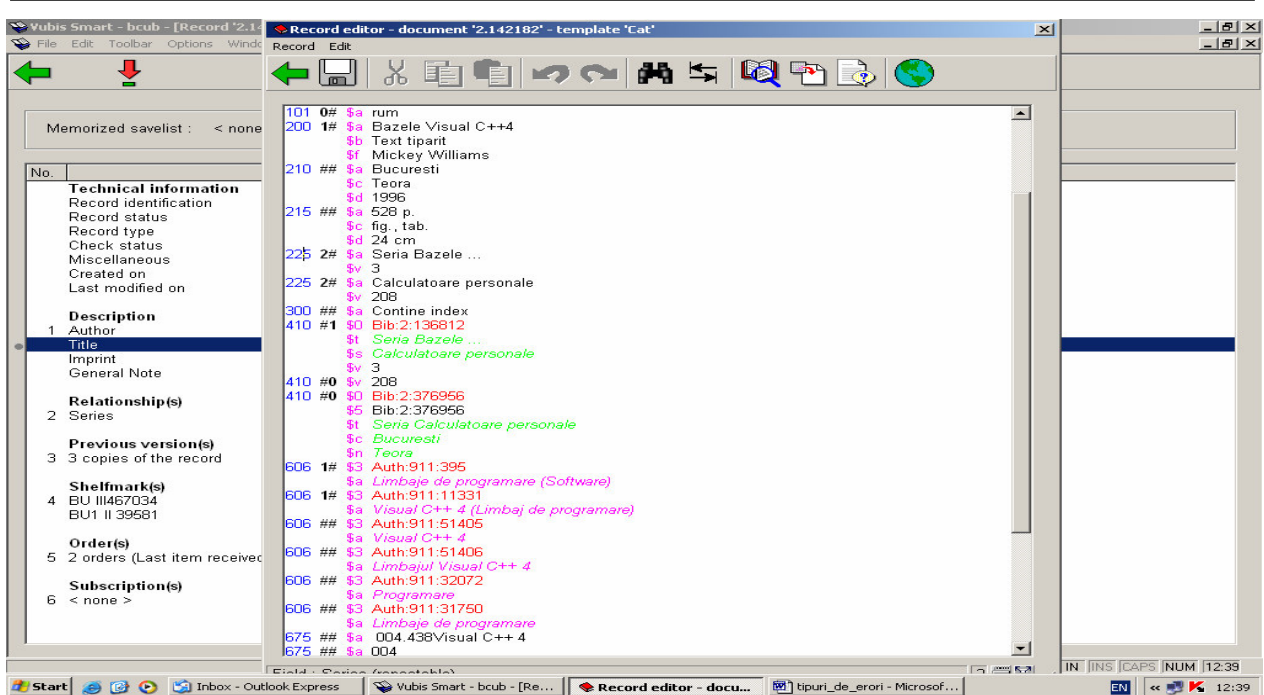

Fig. 2. Redundancy in indexing

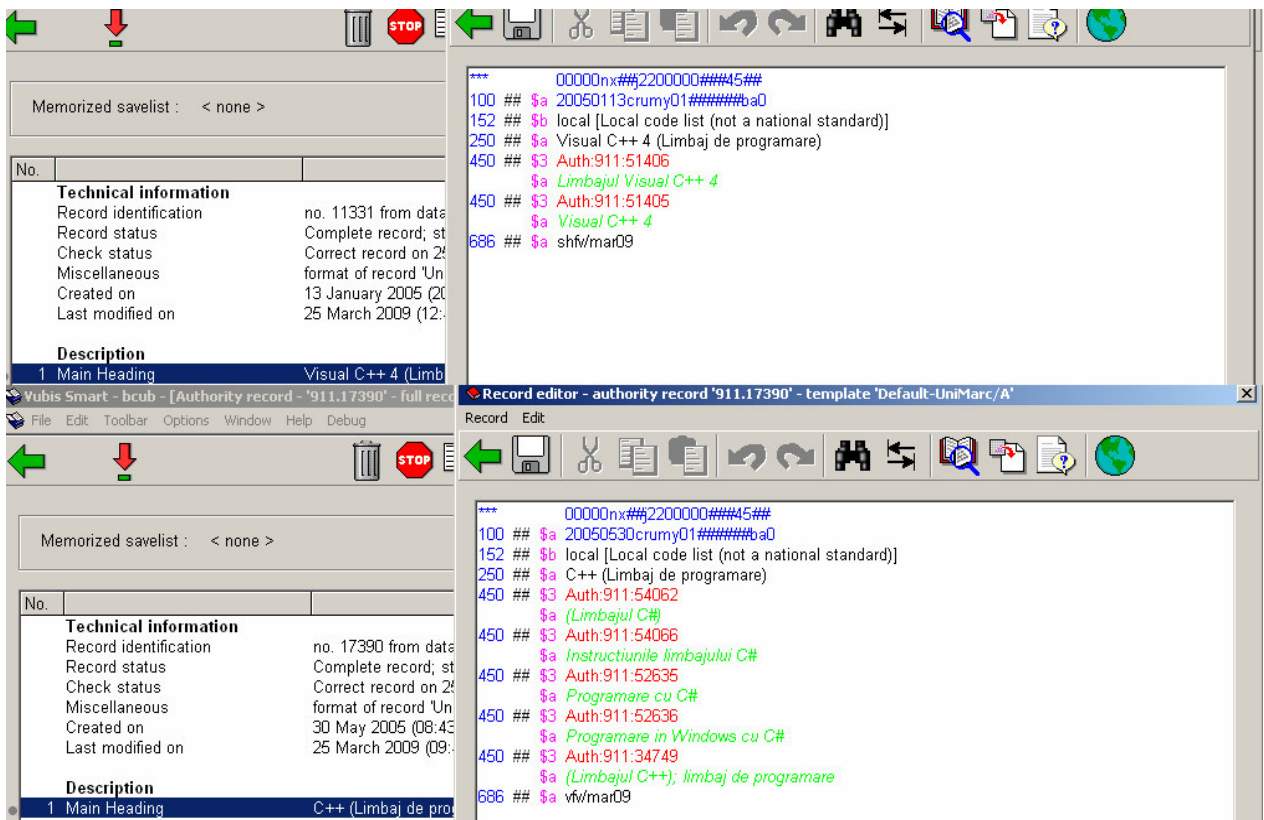

Fig. 3. Authority record including "see" references

3.2 Precoordinated descriptor formulas within postcoordinated indexing

The decision of merging the departmental specialized library catalogues with the general catalogue of “Carol I” Central University Library of Bucharest made obvious the effect of the absence of an integrated indexing policy in general and of a common set of indexing rules. Moreover, a short, but efficient action of unifying the indexing policies prior to the moment of merging the catalogues of department libraries with the general catalogue should have held good effects. Reducing the differences between catalogues by harmonizing the indexing rules at local level would have been meant to shorten time

and intellectual efforts dedicated to subsequent corrections. Hence, we found ourselves in the situation of having in the general catalogue a variety of indexing formulas, a mixtum compositum hardly manageable. Here are some of the situations we met while reducing the effects of merging the catalogues:

- precoordinated formulas parallel with postcoordinated descriptors;
- incorrect precoordinated formulas, falling against any building rule of those;
- descriptors taken over from traditional catalogue cards and assigned as such to bibliographic records in the online catalogue;
- inadequate translations of document titles which denote lack of knowledge of foreign languages, having as result terms, sometimes rather astonishing, used as indexing formulas (e.g.

Memorized savelist : LIMBAENGL [4 record(s)]

No.	Heading	Database	Authority	Status
1	Engleza americana	Nom comun	47884	Complete record
2	--> See the topical subject: Limba engleza americana	Nom comun	563	Complete record
3	Engleza creola	Nom comun	14534	Complete record
4	--> See the topical subject: Limba engleza creola	Nom comun	38119	Complete record
5	Engleza pidgin	Nom comun	14533	Complete record
6	--> See the topical subject: Limba engleza pidgin	Nom comun	38120	Complete record
7	Limba engleza	Nom comun	528	Complete record
8	--> See also under broader term Limbi germanice	Nom comun	154	Complete record
9	Limba engleza India	Nom comun	27790	Complete record
10	Limba engleza Scotia	Nom comun	9971	Complete record
11	Limba engleza americana	Nom comun	563	Complete record
12	--> See from (topical subject) Engleza americana	Nom comun	47884	Complete record
13	Limba engleza creola	Nom comun	38119	Complete record
14	--> See from (topical subject) Engleza creola	Nom comun	14534	Complete record
15	Limba engleza medievala	Nom comun	15901	Complete record
16	Limba engleza pentru matematica	Nom comun	48126	Provisional record
17	Limba engleza pentru matematicieni	Nom comun	34116	Provisional record
18	Limba engleza pidgin	Nom comun	38120	Complete record
19	--> See from (topical subject) Engleza pidgin	Nom comun	14533	Complete record
20	Limba engleza veche	Nom comun	5412	Complete record
21	Limba engleza; curs	Nom comun	33379	Provisional record
22	Limba engleza; curs practic	Nom comun	34138	Provisional record
23	Limba engleza; dictionar	Nom comun	47759	Provisional record
24	Limba engleza; dictionar explicativ	Nom comun	39948	Provisional record
25	Limba engleza; ghid	Nom comun	48134	Provisional record
26	Limba engleza; lexicologie	Nom comun	47873	Provisional record
27	Limba engleza; morfologie	Nom comun	47872	Provisional record
28	Limba engleza; pentru studenti	Nom comun	48125	Provisional record
29	Limba engleza; pentru studentii straini	Nom comun	41754	Provisional record
30	Limba engleza; sintaxa	Nom comun	33381	Provisional record

Fig. 4. Precoordinate formulas existing simultaneously in an alphabetical list with postcoordinate descriptors

Topici relationale);

- incorrect derived indexing formulas.

The mere catch on the numbering of the authority records of indexing formulas give a hint on their belonging to a different catalogue but the general catalogue. The structure of descriptors in the first part of the screenshot is totally different from the precoordinated formulas in the second

part of the screen (Fig. 4). Numbers 16 and 17 precede two descriptors implicitly precoordinated. The difference between their expressions is hardly if at all perceived but the effect of having them both in the same catalogue has as consequence the useless spread out and eventually the loss of information.

Indexing, otherwise

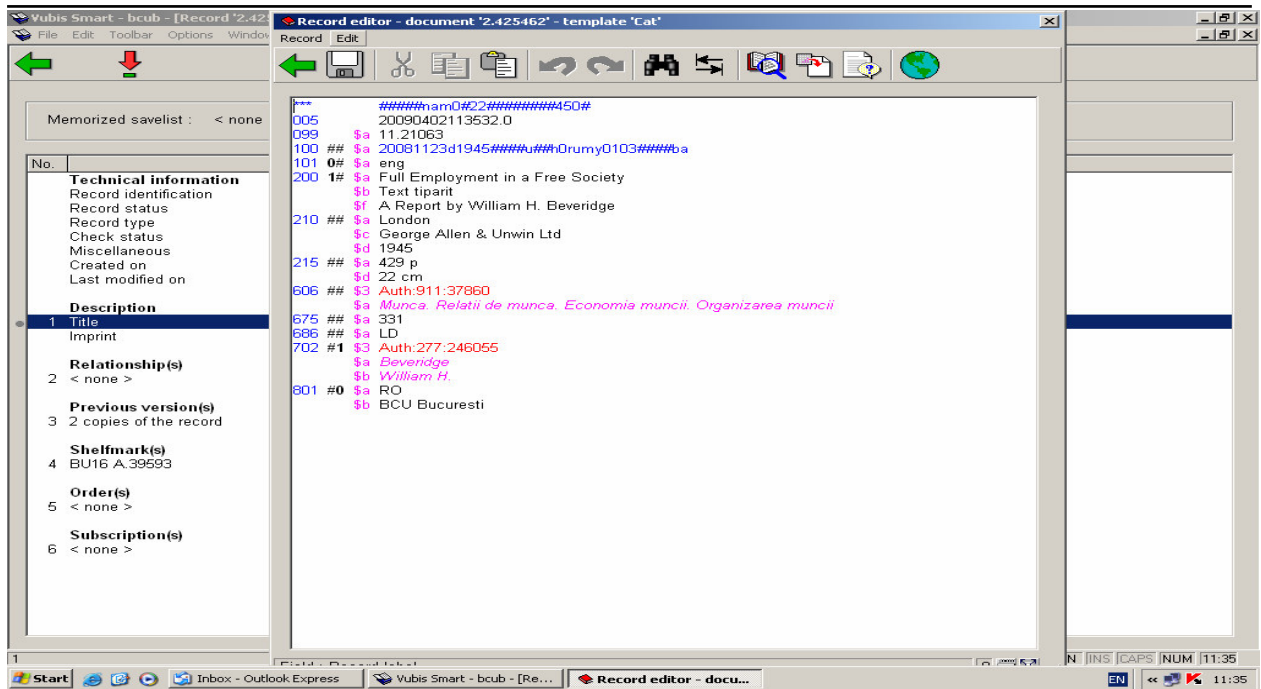

Fig. 5. Incorrectly formulated precoordinate indexing

In the example above (Fig. 5) we see another kind of coordination but, at the same time, a new invalid precoordination variant. Without following any rule of structuring an indexing language, the descriptor chain *Muncă. Relații de muncă. Economia muncii. Organizarea muncii* leads nowhere, if we consider the aim of an indexing language. It is hard to assume that a user can expect such a formula to search information with. The principle of predictability is thus disregarded, and the indexed document is, obviously, ignored in the event of a subject search.

3.3 Traditional catalogues as disturbing factor

The tradition of a card catalogue can be detrimental if methods and procedures of subject representation are uncritically taken over from them. This situation already mentioned holds true for both indexing and classifying, until recently the only method of representing subjects of documents in Romanian libraries.

People paid tribute to or people who make the subject of a Festschrift (1) document type have their own place in a bibliographic record of an online catalogue, their names being sufficient for the retrieval of the needed information, on

condition that they are mentioned in the field devoted to this kind of information (Fig. 6).

The examples in Fig. 7 and Fig. 8 belong to the same category of errors made as a consequence of "habits" taken over from one generation to another without any assurance of its correctness. This time it is about disregard of the Universal Decimal Classification grammar rules. In such situations there is little possibility to find similar information in external catalogues if the notation 821.135.1-94 is used with the personal name between brackets. According to the UDC grammar rules (McIlwaine, 2006) the parentheses are used to limit the common auxiliaries of form (0...), the common auxiliaries of place (1/9) or the common auxiliaries of race, ethnic grouping or nationality (=...).

Indexing, otherwise

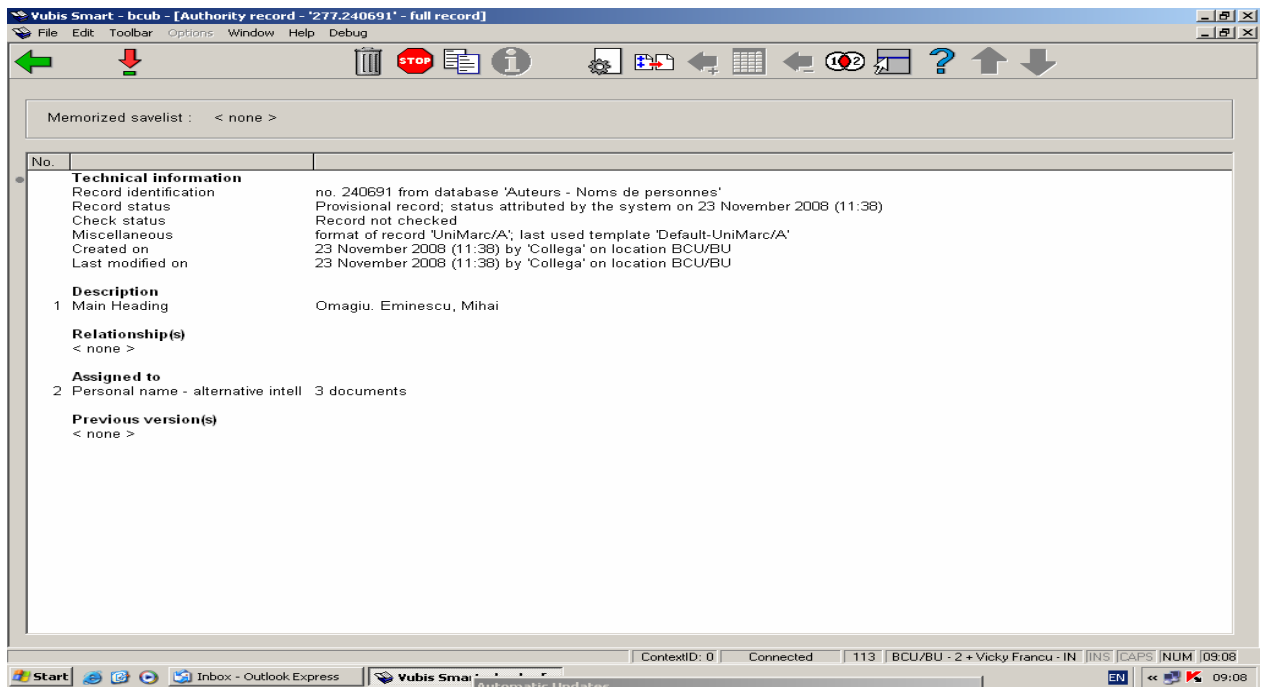

Fig. 6. Dangers of keeping the tradition in indexing

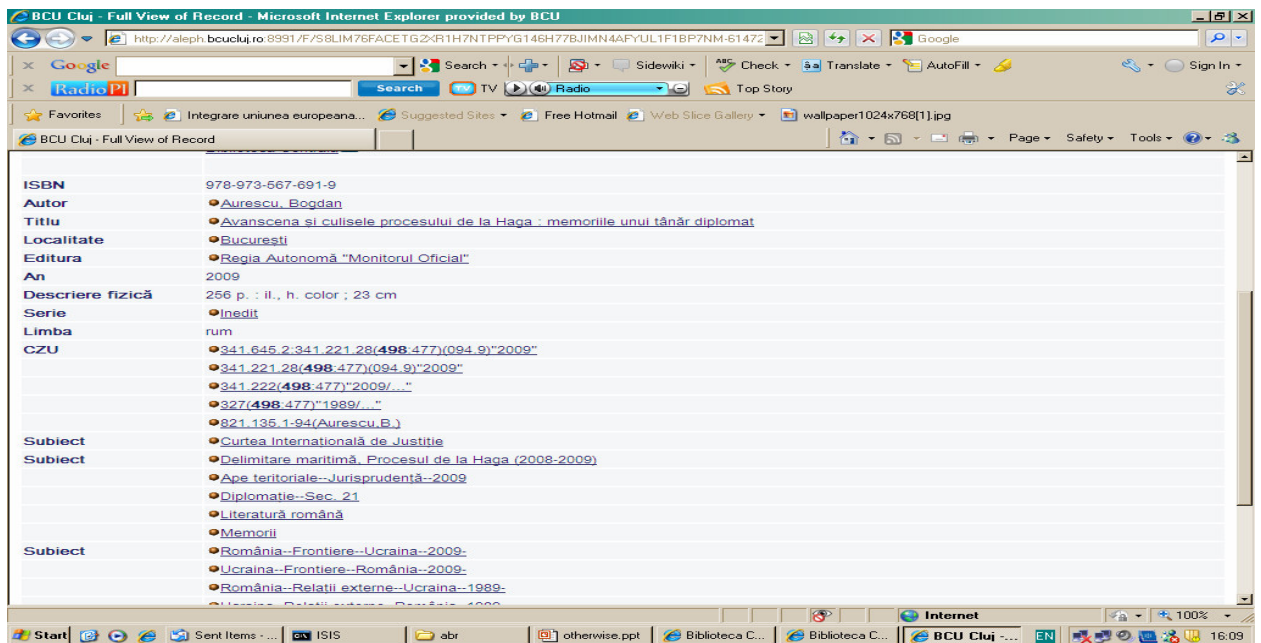

Fig. 7. Incorrect use of alphabetical extension in building UDC notations

Indexing, otherwise

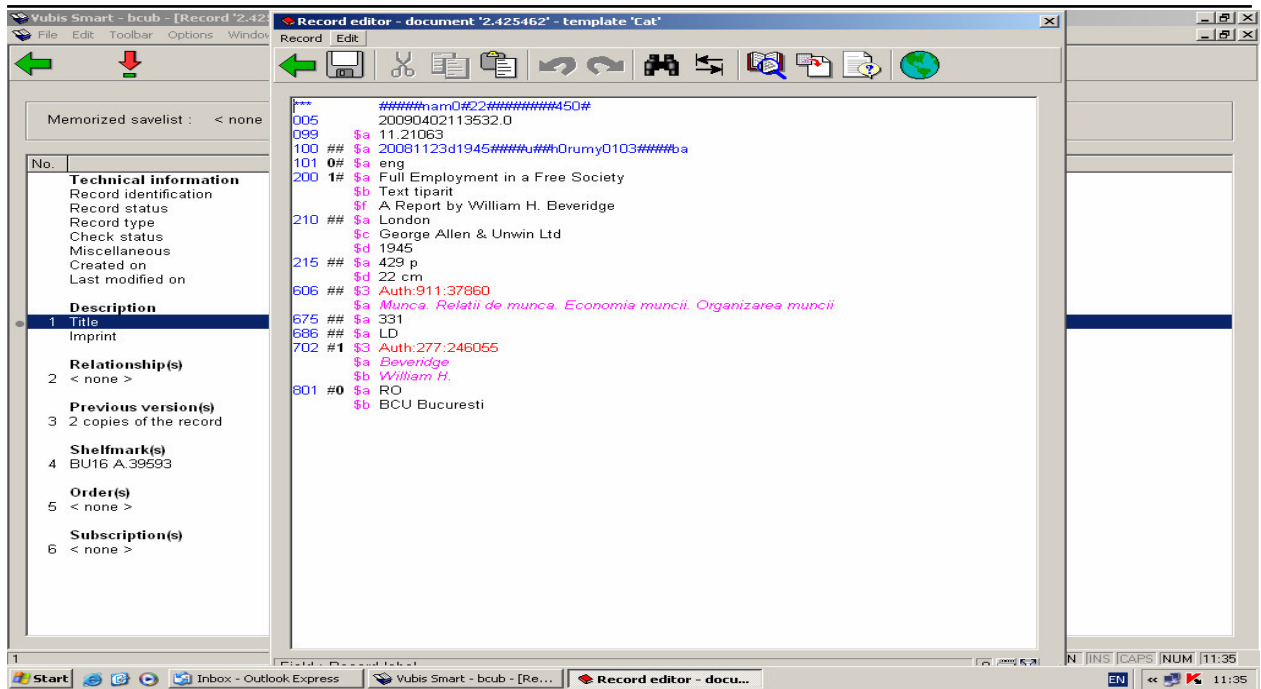

Fig. 8. Keeping the tradition in building UDC notations

3.2 Inappropriate translation of work titles

Adopting some phrases resulting from incorrect translations of titles as descriptors, without any control of those may be harmful to

indexing. In Fig. 9 the phrase “related topics”, translated as „topici relaționale”, instead of „subiecte înrudite” was incorrectly used as descriptor.

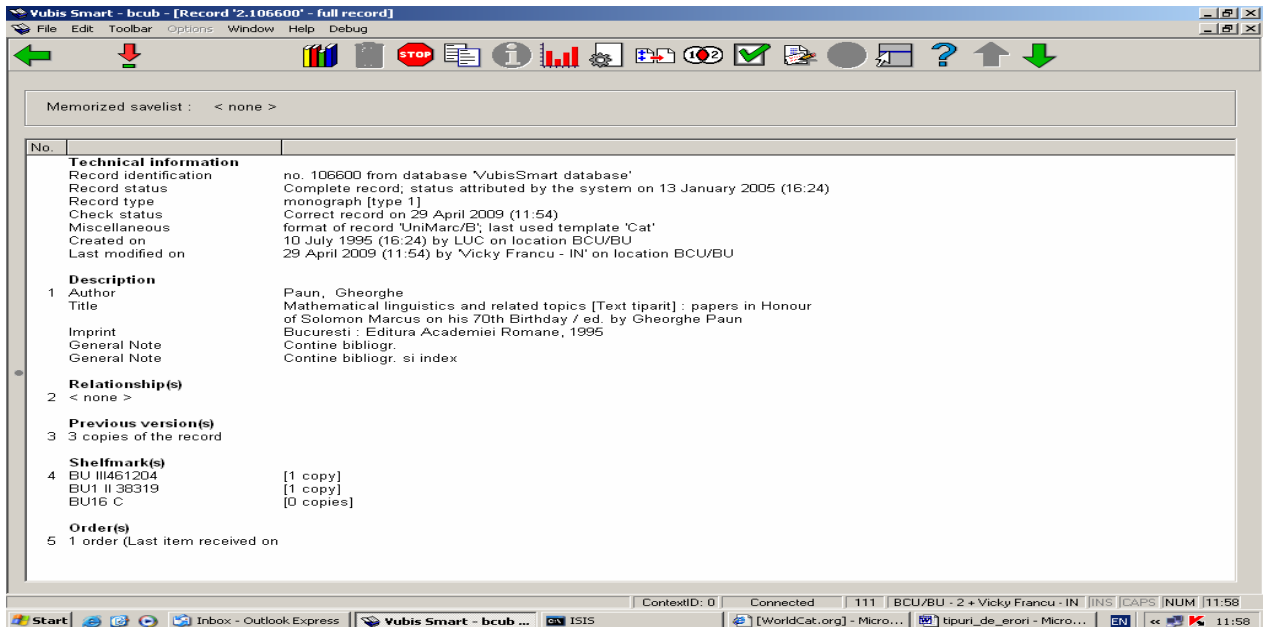

Fig. 9. Incorrect translation of the title generating confusion in indexing

The same working method led to the indexing formulas in the example below in which authorized descriptors are assigned along with

descriptors which disregard any indexing rule, to the same bibliographic record (Fig. 10).

Indexing, otherwise

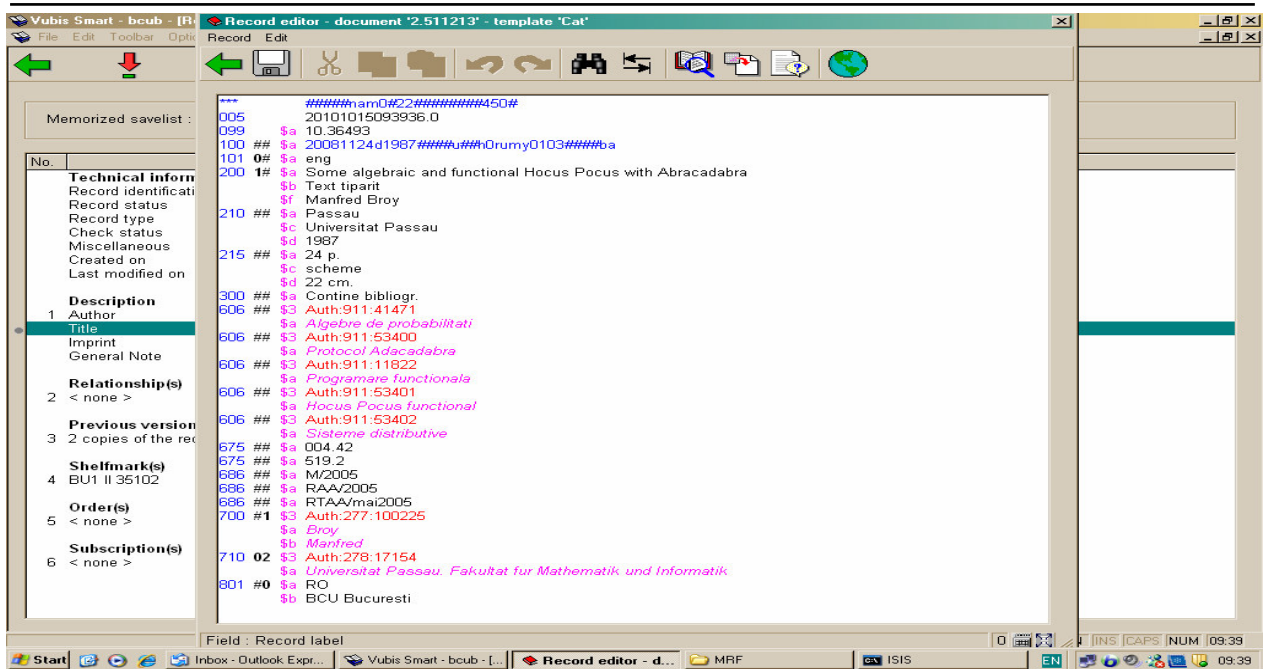

Fig. 10. Derivative indexing resulting from title translation

4. The usefulness of an authority file or about the tragic story of Hamlet

After all, what is the use of an authority file? The usefulness of such a tool for a library catalogue is a crucial one through the consequences it has on information retrieval, which has already been previously stated.

The example in Fig. 11 illustrates the multiple

title variants of the well known Shakespearean drama, Hamlet, collocated in a record in which the authorized version is, obviously, Hamlet. Had it not been for such an authority record, all the works having this subject would have been spread out in the catalogue without the possibility to be grouped according to a unifying criterion. A search using any of the 8 title variants as subject of a document would then exclude its alternatives

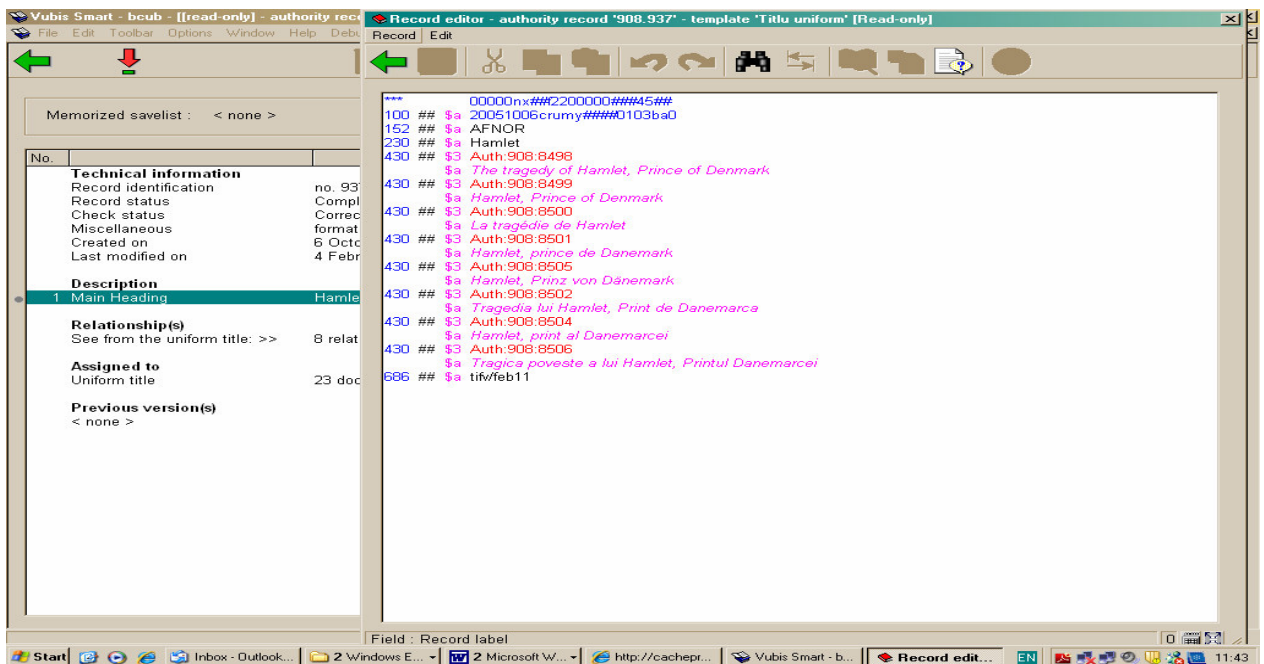

Fig. 11. Authority record for uniform title

from the result set.

It is therefore understood that the guarantee of grouping information on similarity basis, a fundamental indexing principle is the existence of authority files, of whatever type: names of person, corporation names, geographic names, title or subject proper.

5. Conclusions or how can indexing be trained

Indexing is an activity which can only be learned by systematic study. Indexing skills do not function by just being taken over from generation to generation, without the control imposed by means of the authority of a thesaurus building manual, a guide book to the use of the classification system or of an indexing language already established which appoints rules that have to be respected.

In what is said above we underlined some outstanding features of the indexing activity and pointed out, starting from real-life examples of how indexing should not be done, the importance of going along with the major requirements of indexing. These are: the existence of authority files, the subject representation with maximum of accuracy, objectivity and consistency, respecting the principle of predictability in establishing the descriptors assigned to documents. In the end we remembered the fundamental indexing principle, grouping the information on similarity criteria.

In-house learning is often jeopardized by the potential danger of assuming old errors generated by lack of updating the knowledge. The specialized courses are the only solution able to allow knowledge acquisition in indexing techniques and rules which govern the indexing languages. Experienced indexers should not omit the necessity of updating their own professional knowledge in indexing. Standing with the use of traditional patterns may have undesirable effects under the circumstances of international information transfer.

The continuous contact with the way the indexed information is retrieved has a valuable instructive side. The user studies are an important source of professional upgrading for indexers through feed back. It is crucial to be aware of the extent to which the users of the catalogues are satisfied with the quality of the information

retrieval, the precision and relevance of the descriptors used in the context of subject-oriented information search. Following the results of surveys based on questionnaires with clear, short and intelligently made questions the information search methods can be improved. The worth of today's library catalogue does not necessarily rest in the number of documents existing in the library collection and mirrored by it, but rather in the precision and promptness with which information in the documents is retrieved.

NOTES

1. Anniversary volume published in honor of a respectable person, often an academic, as a sign of respect, admiration and gratitude.

BIBLIOGRAPHY

1. DRAGOTĂ, Ioana. *Puncte sensibile în clasificare - subiectivitatea clasificatorului*. În: *Bibliotheca Septentrionalis*, an 12, nr. 1 (22), 2004, p. 7.
2. KNIGHT, Norman G. *Indexing, the art of: a guide to the indexing of books and periodicals*. London: Allen & Unwin, 1979. 208 p.
3. McILWAINE, Ia C. *Clasificarea Zecimală Universală: ghid de utilizare*. București: Asociația Bibliotecarilor din Învățământ - România, 2006. 285 p.

(English translation: Victoria Frâncu)

Accesibilizarea informației digitale - între necesitate și posibilitate

Adriana Borună

Autoarea

Drd. Adriana Borună, Serviciul Cercetare-Dezvoltare, Biblioteca Națională a României
E-mail: adriana.boruna@bibnat.ro

Abstract

Cărțile adaptate constituie o importantă resursă educativă pentru persoanele cu dizabilități (copii, tineri și adulți), ele contribuind la participarea deplină a acestora la activitățile societății. În acest articol sunt prezentate schimbările produse asupra documentului și asupra procesului de lectură de către noile tehnologii și mediul digital și cum afectează toate acestea utilizatorii în general și în special utilizatorii cu deficiențe de vedere. Astfel, sunt subliniate câteva aspecte de care ar trebui să se țină cont în momentul creării de publicații electronice accesibile tuturor.

Cuvinte-cheie: *persoane cu dizabilități; documente accesibile; DAISY*

Lectura este un spațiu deschis în care investim o infinitate de senzații, iar momentele în care citim sunt, fără niciun fel de îndoială, momente de reflecție, de descoperire a tuturor acelor lucruri pe care le iubim sau de care ne temem și pe care alții, prin intermediul operelor lor, ne ajută să le conștientizăm, fiind ei cei care reușesc să exprime ceea ce noi gândim sau simțim. Ne place sau nu, lectura face parte din viața fiecăruia dintre noi, fie că aparținem sau nu mediului academic, fie că suntem copii, tineri sau adulți, fie că suntem persoane cu sau fără dizabilități. Citim la fiecare pas și din ce în ce mai mult căci, după cum bine știm, volumul informațional crește într-un mod extrem de accelerat. Însă cât din această informație și mai ales cum ajunge aceasta la persoanele cu diferite dizabilități?

Rolul pe care lectura îl are în procesul de învățare, precum și în activitățile cotidiene și de timp liber este unul semnificativ, acesta accentuându-se din ce în ce mai mult odată cu evoluția societății informației.

Dezvoltarea proceselor informatice a provocat mari transformări ale societății, transformări care au avut o relevanță semnificativă în ceea ce privește crearea, transmiterea și lectura de informații și documente. În plus, sunt din ce în ce mai mulți autorii care întrevăd o trecere a procesului de lectură pe ecran.

Prin trecerea de la documentele imprimare pe hârtie la documentele pe suport digital, nu a fost modificată numai modalitatea materială de transmitere, ci însăși natura structurii documentelor, forma de a ajunge la ele și modalitatea de a le citi.

Se poate afirma că apariția computerului a redefinit multe aspecte ale lecturii (Seros susține de mulți ani o linie de cercetare în ce privește lectura digitală; Google a făcut mari investiții în acest domeniu) și, deși încă se citește suficient de mult de pe hârtie, un procent destul de mare al lecturii este realizată în momentul de față în format digital. Adesea, rapoartele de activitate realizate în diferite companii, articolele recomandate de către colegii de serviciu, presa și chiar poveștile pentru copii sunt citite în format electronic. Date fiind posibilitățile oferite de către noul mediu, precum și limitele sale, ne putem întreba dacă procesul de lectură s-a schimbat în mediul digital și dacă noile formate și suporturi au

provocat schimbări ale lizibilității documentelor.

Ca în majoritatea domeniilor, schimbările în ce privește procesul de lectură în noul mediu s-au bazat în primul rând pe cunoașterea vechiului mediu, în cazul de față mediul tradițional, pe hârtie și numai ultimele dezvoltări au depășit modelul hârtie existent.

Unul dintre studiile cele mai citate pentru a evalua necesitățile și posibilitățile lecturii digitale este un raport realizat de către Kenton O'Hara, în cadrul unei cercetări realizate de Xerox cu privire la utilitatea hârtiei. O'Hara studiază utilizarea documentelor, centrându-se pe diferitele tipuri de lectură și pe diferitele obiective care sunt urmărite, pentru a crea o taxonomie a uzanțelor și a cerințelor care sunt impuse. În raportul Xerox sunt prezentate câteva dintre avantajele mediului digital, cum ar fi de exemplu indexarea completă și căutarea sau noile posibilități ale documentelor digitale de a fi utilizate cu sinteze vocale, astfel venind în sprijinul dobândirii abilităților de lectură, precum și în accesarea respectivelor documente de către persoanele nevăzătoare sau cu alte dizabilități. Este subliniat de asemenea faptul că una dintre facilitățile suportului tradițional (hârtie), care este dificil de implementat în mediul digital, este reprezentată de navigabilitate sau flexibilitatea lecturii.

O'Hara observă că lectura nu este un proces univoc, ci că există multe tipuri de lectură (de la lectura reflexivă la o lectură pe diagonală, de exemplu) și că adesea sunt urmărite diferite obiective în timpul lecturii (învățare, răspuns la o întrebare, timp liber etc.).

Ulterior, același autor a rafinat această clasificare și a inclus și alte funcții ce ar trebui luate în considerație, cum ar fi aspectele sociale. În studiul său este precizat, de asemenea, faptul că adesea lectura este însoțită și de alte activități precum sublinierea, adnotările sau scrierea. Pornind de la acest aspect, anumiți autori aduc în discuție sarcinile sociale asociate procesului de lectură și propun crearea de cărți electronice colaborative, care să permită fiecărui cititor să își exprime punctul de vedere cu privire la temă, autor ș.a.m.d.

Se afirmă în momentul de față faptul că publicațiile care au reușit să depășească într-o oarecare măsură modelul tradițional sunt cărțile vorbite, însă utilitatea acestora este contradictorie în literatura consultată: pe de o parte, mulți autori

au făcut experimente calitative în rândul copiilor cu dificultăți de citire și au constatat că acestea îi pot ajuta în procesul de învățare; pe de altă parte, alți autori, cum ar fi Morineau et al. (1), demonstrează faptul că în cazul cărților în format tradițional suportul fizic și memoria mișcării facilitează aducerea aminte a conținuturilor. În fine, diferiți autori au detectat obstacole de natură organizatorică (2) și de imagine socială (3) în momentul introducerii cărților vorbite în clasă.

Pentru persoanele cu probleme de acces la textul imprimat, documentele digitale au însemnat o șansă unică de lectură. În același timp, misiunea editării digitale este aceea de a putea adapta informația nevoilor de lectură ale fiecărei persoane, venind în același timp și în întâmpinarea utilizatorilor ce au dificultăți în a accesa textul imprimat cu un mic cost adițional din partea editorului. Persoanele în vârstă, prin intermediul lecturii digitale, își pot îmbunătăți nivelul de trai, studenții ce au dificultăți de citire pot beneficia de avantajele oferite de textele electronice, dar acest lucru numai în condițiile în care se vor îndeplini anumite cerințe de accesibilitate.

Este cunoscut faptul că, în general, persoanele cu dizabilități pot avea acces la documentele digitale prin intermediul computerului dotat corespunzător, în funcție de deficiențele fiecărui utilizator. Contrar a ceea ce anumite persoane gândesc, în țările dezvoltate utilizarea computerului este mai mare în rândul acestei categorii de persoane decât în rândul populației valide. Pe de altă parte, există factori socioculturali care afectează adoptarea tehnologiilor asistive și care duc din nefericire la abandonarea lor de către un număr mare de utilizatori.

Pentru a ne forma o idee referitoare la cerințele pe care le au utilizatorii nevăzători sau cu deficiențe de vedere cu privire la lectură și care în mod ideal s-ar putea rezolva prin accesibilizarea informației digitale, vom cita cerințele identificate de către Petrie și Weber în urma realizării unor studii și interviuri cu diferiți utilizatori în contextul proiectului MultiReader:

- Cititori nevăzători: versiune vorbită a întregului text și posibilități de navigare prin conținutul acestuia (reluarea unei fraze/paragraf etc., salt peste capitol/paragraf/frază, citirea sau evitarea notelor de subsol etc.), control asupra volumului și a vitezei lecturii. Descrieri complete ale imaginilor și graficelor. Descrieri audio ale filmelor (ale

componentelor strict vizuale) incluse în secvențele audio ale filmului.

- Cititori cu deficiențe de vedere: să aibă permisiunea de a-și adapta stilul tipografic și corpul literelor în funcție de necesitățile de lectură; să le fie permisă schimbarea culorii și a fondului textului, creându-se astfel posibilități de mărire a contrastului; să fie permisă mărirea imaginilor, a graficelor, etc; să fie disponibilă și o versiune audio a textului, complementară celei vizuale; disponibilitatea de instrumente care să faciliteze navigarea prin conținutul textului mărit. Acest grup de persoane este extrem de numeros, fiind incluse aici și persoanele în vârstă și de aceea constituie obiect al multor cercetări.

- Cititori surzi: versiune textuală sau grafică a tuturor dialogurilor, efecte de sunet, muzică și semnale auditive; utilizarea extinsă de material pictografic, grafic și video; dicționar on-line atât textual, cât și în limbajul semnelor; traducerea textului în limbajul semnelor; permisiunea varierii stilului tipografic și al corpului literelor, posibilitatea schimbării culorii textului și a fondului în scopul creșterii contrastului dintre acestea; permisiunea schimbării distanței dintre rânduri și a lungimii acestora; instrumente pentru a desfășura textul cuvânt cu cuvânt sau frază cu frază; permisiunea prezentării informației în blocuri de conținut simple și de mică întindere pentru a facilita citirea și mai ales înțelegerea informației.

- Cititori cu dislexie: flexibilitatea stilului tipografic și a corpului literelor, permisiunea modificării culorii textului și a fondului în scopul creșterii contrastului; permiterea măririi distanței dintre rânduri; permiterea prezentării informației în blocuri scurte și simple în vederea facilitării lecturii și a înțelegerii.

Cu toate că editarea digitală este o realitate și există o cantitate mare de informație în format digital, în momentul de față sunt puține materiale publicate care sunt accesibile publicului larg. Faptul că o anumită informație este disponibilă în format digital nu înseamnă neapărat că aceasta este în mod natural accesibilă. În plus, informația trebuie să aibă o structură și un conținut codificate într-o semantică suficient de bogată. Este necesară de asemenea informație adițională care să poată fi procesată de către tehnologiile asistive, precum sunt subtitrările înregistrărilor video destinate persoanelor surde sau descrierile alternative ale imaginilor destinate persoanelor cu deficiențe de

vedere.

Considerăm că există două motive care explică faptul că sunt atât de puține publicații accesibile. Pe de o parte, nu este cunoscută piața potențială de desfacere a acestora și, în general, se consideră, în mod greșit, că persoanele ce prezintă probleme de accesare a textelor tipărite reprezintă o minoritate. Pe de altă parte, există o disociere între producția editorială în masă și editarea în formate accesibile.

Lectura digitală în cazul persoanelor nevăzătoare

Este bine știut faptul că persoanele nevăzătoare au acces la textele pe care doresc să le citească fie prin intermediul sistemului Braille, fie prin intermediul formatelor audio. Acestea din urmă sunt cele mai extinse deoarece, în cazul pierderii vederii dobândite pe parcursul vieții, este dificil ca o persoană să își însușească sistemul Braille. Lectura în sistem Braille oferă avantajul unei mai mari fiabilități, asigură învățarea ortografiei corecte și îi permite utilizatorului să își stabilească propriul ritm de lectură în fiecare moment. Formatul audio, în schimb, oferă o mai mare capacitate descriptivă și numai în sistemele ceva mai noi permite stabilirea ritmului de lectură. În cazul tuturor modalităților (sistem Braille sau lectură audio fie cu voce umană, fie sintetizată), viteza lecturii (de la 100 până la 150 de cuvinte pe minut în Braille și de la 150 la 180 de cuvinte pe minut în cazul lecturii audio) este cu mult inferioară vitezei de lectură cu ajutorul văzului. De asemenea, curba de învățare este mai lentă în cazul copiilor care folosesc sistemul Braille decât în cazul celor care citesc texte imprimare. În schimb, înțelegerea lecturii nu este afectată, ea fiind aceeași sau chiar superioară persoanelor fără dizabilități vizuale.

Așa cum explică Raman (4), în transmiterea sonoră tradițională informația este oferită într-o formă pasivă: receptorul o poate doar asculta secvențial, pierzând posibilitatea de a capta documentul într-o formă rapidă în totalitatea sa, de a-și focaliza atenția asupra detaliilor, de a sări direct la un anumit paragraf etc., pierzând multe dintre posibilitățile de lectură obișnuite. În schimb, mediul digital permite, așa cum afirmă Theofanos și Redish (5), ca persoanele nevăz-

toare să “scaneze” cu ajutorul auzului și să navigheze în interiorul documentelor pentru a câștiga eficiență în lectură. Viteza dobândită în acest fel este incomparabilă cu cea a unei persoane care încă nu are abilități de lucru cu informația digitală. În cazul persoanelor nevăzătoare, una dintre cerințele cele mai importante este, fără niciun fel de îndoială, structurarea conținutului.

Adesea, lectura audio fiind singura cale de acces a nevăzătorilor la informație, cerințele acestor persoane sunt diferite de cele ale publicului în general: cărțile vorbite destinate publicului general nu obișnuiesc să cuprindă întreg textul versiunii originale (sunt versiuni adaptate și abreviate), în schimb, cărțile vorbite destinate nevăzătorilor sunt versiuni complete și foarte fidele originalului (incluzând descrieri ale graficelor, imaginilor, figurilor și ale oricăror alte elemente, în momentul în care se consideră că acest lucru este necesar pentru o mai bună înțelegere a conținutului). O altă mare diferență existentă între cărțile audio destinate persoanelor nevăzătoare și formatele comerciale de carte audio constă în modul de lectură a textului. În cazul cărților audio comerciale, acesta este în general unul dramatizat, în sensul că sunt utilizate diferite voci ce reprezintă distinct personajele, sunt incluse sunete de fond, sunt interpretate plânsul, râsul, precum și diverse emoții într-un mod asemănător teatrului radiofonic. În majoritatea cărților audio destinate nevăzătorilor, însă, lectura este în general transparentă. Se folosește o singură voce neutră pentru tot textul și nu sunt incluse muzică sau efecte speciale, fapt ce permite o experiență de lectură bogată și personală. Aceste diferențe răspund obiectivelor și utilizatorilor ambelor tipuri de produse astfel: pentru utilizatorii nevăzători sau cu deficiențe de vedere, formatul electronic este unul dintre puținele sau chiar unicul mijloc de acces la cultura scrisă; de aceea lectura neutră și fidelitatea față de original permit o experiență totală și personală de lectură, oferind fiecărui cititor posibilitatea de a-și crea propria interpretare a textului. În schimb, cărțile audio se comercializează ca alternativă a lecturii tradiționale pentru toate categoriile de persoane care nu sunt obișnuite să acorde o atenție deosebită informației obținute exclusiv pe cale auditivă și care, dacă nu sunt stimulate prin diferite tehnici (personaje, dramatizare, muzică ș.a.m.d.), și-ar pierde capaci-

tatea de concentrare.

În prezent, datorită apariției și dezvoltării tehnologiilor de acces și a instruirii utilizatorilor în vederea folosirii acestora, în marile biblioteci europene informația este disponibilă pe tot mai multe suporturi și în tot mai multe formate, folosindu-se deopotrivă CD, DVD, texte digitale, documente audio, documente în format DAISY etc. Acest lucru a adus schimbări majore în modul în care utilizatorii cu deficiențe parcurg cea mai mare parte a informației la care au acces.

Accesibilitatea digitală în lumea editorială actuală

Una dintre bazele principale ale accesibilizării informației este structurarea internă a documentelor. Structurarea documentelor digitale asemenea celor tradiționale, în cazul în care a fost luată în considerare, a fost făcută, în cele mai multe dintre situații, ulterior apariției respectivului document. Această procedură are însă un cost extrem de ridicat și, adesea, calitatea rezultatului este îndoielnică, mai ales în cazul documentelor electronice create în urma digitizării. Trebuie să se aibă în vedere faptul că prin modul în care sunt machetate documentele imprimate este transmisă informație structurală gândită astfel încât să fie percepută cât mai bine și într-o cantitate cât mai mare de către organul vizual, precum și faptul că prin intermediul tehnologiilor actuale de recunoaștere automată a caracterelor și a structurii se pierde o parte din această informație.

Există, însă, și situații în care structurarea documentului nu a fost gândită nici măcar ca obiectiv. Multe proiecte de digitizare care ar fi putut contribui la îmbunătățirea accesului la colecții au constat adesea în diseminarea de documente imagine, neprocesabile și prin urmare inaccesibile. În fine, au existat și proiecte de digitizare ce au pus la dispoziție informație în format text, dar care nu au avut în vedere structurarea acestora.

Actualmente, când se vorbește despre accesibilizare, se are în vedere procesul și nu produsul. Acum, termenul accesibilitate este substituit frecvent prin cel de adaptabilitate, pentru a scoate în evidență faptul că informația accesibilă este folosită de o audiență foarte ample, care nu este în mod necesar relaționată cu colectivele

persoanelor cu dizabilități. Concret, din punctul de vedere al editării am putea spune că un document accesibil nu exclude nicio categorie de utilizatori, acesta fiind util atât persoanelor cu, cât și celor fără dizabilități. Multe dintre cerințele de accesibilitate sunt, în realitate, cerințe de utilizare: structură, navigare, facilitate de utilizare, limbaj clar, caracteristici care avantajează toate categoriile de public. Constatăm, de asemenea, că accesibilitatea unui document duce la îmbunătățirea gradului său de utilizare, la creșterea portabilității lui, la reducerea volumului și la îmbunătățirea lizibilității sale. Dacă toate elementele utilizate în scopul procesării informației sunt suficient adaptabile și dacă există o infrastructură suficient de bogată și flexibilă încât să poată pune la dispoziție această informație, fiecare utilizator va putea alege formatul și modalitatea de prezentare care să îl avantajeze.

O altă modificare a conceptului care apare în momentul de față constă în faptul că pentru a putea spune că un produs este realmente accesibil, acesta trebuie să poată fi obținut în aceleași condiții (la același preț și în aceeași perioadă de timp) ca și produsele destinate publicului general. Un exemplu de format digital care ar putea îndeplini toate aceste criterii de accesibilitate este formatul DAISY, asupra căruia vom insista în continuare.

Cărțile în format DAISY

DAISY (*Digital Access to Information System*) este un format digital care poate să includă conținut de tip text, sunet, imagine și video integrate într-o singură secvență temporală, grație fișierelor de tip smil (*synchronized multimedia integration language*). Spre deosebire de celelalte formate de cărți electronice existente, DAISY oferă posibilități multiple de lectură precum trecerea cu ușurință de la un capitol la altul, de la un paragraf la altul, de la o pagină la alta sau chiar de la o frază la alta. El permite, de asemenea, includerea de semne de carte sau adăugarea unor adnotări de către cititor. Cititorul beneficiază de aceste opțiuni atât în format text, cât și audio, fapt care constituie un mare avantaj nu numai pentru persoanele nevăzătoare sau pentru cele cu deficiențe de vedere, ci și pentru situațiile în care sistemul de iluminare nu este

adecvat sau când sunt realizate și alte activități în timpul lecturii.

Așadar, sistemul DAISY este gândit pentru categorii variate de utilizatori. Creat la început pentru a veni în sprijinul persoanelor nevăzătoare, în momentul de față se dovedește de un real folos nu numai pentru acestea, ci și pentru cele cu rest de vedere (cum sunt multe dintre persoanele în vârstă), pentru persoanele dislexice, precum și pentru persoanele valide (aflate în mijloacele de transport, în mașină etc).

Formatul DAISY a luat naștere în Biblioteca Națională a Suediei în anul 1993, în cadrul unei cercetări ce viza găsirea unor alternative pentru casetele audio ce conțineau cărți înregistrate și destinate nevăzătorilor, al căror principal inconvenient era utilizarea extrem de scăzută.

O primă formă a acestui sistem a fost prezentată în cadrul International Conference on Computers Helping People în anul 1994. Datorită interesului crescut manifestat atât la nivel național, cât și internațional, mai multe companii și instituții au organizat în anul 1995 o întrunire la Toronto cu scopul de a pune la punct o strategie comună. Astfel, o companie japoneză a propus realizarea unui cititor DAISY.

La inițiativa Bibliotecii Naționale a Suediei, în anul 1996 a fost creat Consorțiul DAISY, care avea ca finalitate promovarea și difuzarea formatului în rândul persoanelor cu nevoi de lectură speciale. Datorită activității acestui consorțiu a fost aprobată norma DAISY NISO Z39.86.

În prezent, pentru a citi o carte în format DAISY poate fi utilizat un aparat special, cum este Victor Reader, produs de HumanWare, sau Milestone, produs de Bones. Aceste dispozitive au capacitatea fie de a reda conținutul publicației în format DAISY, conținut care a fost în prealabil imprimat pe un CD, fie de a reda conținutul publicației care a fost introdus direct în memoria respectivului dispozitiv.

Există de asemenea și diferite soft-uri ce recunosc și redau acest format, iar dintre acestea cele mai cunoscute sunt AMIS (*Adaptive Multimedia Information System / Sistem de Informare Multimedia Accesibil*), un soft gratuit ce a fost dezvoltat în cadrul proiectului *DAISY for all* sau EasyReader, produs de Dolphin, un soft comercial. Cărțile în format DAISY consultate pe computere dotate cu unul dintre aceste soft-uri și cu un afișaj Braille s-ar putea

dovedi extrem de utile mai ales pentru elevi, care ar consulta manualele și ar participa la lecție în același timp și în aceleași condiții ca și colegii lor valizi.

Cititoarele DAISY portabile permit o flexibilitate mai mare a lecturii, însă prețul acestora este încă destul de ridicat (aproximativ de 2-3 ori mai mare decât cel al unui iPod Nano). În plus, ele pun la dispoziție exclusiv textul audio, însă utilizatorul beneficiază de aceleași posibilități de lectură selectivă oferite de acest format.

Cititoarele software oferă posibilitatea gestionării de fișiere smil (există foarte multe programe, precum și extensii ale Firefox care permit acest lucru), iar acestea, ca și cititoarele portabile, oferă opțiuni de lectură în avans, revenire la un paragraf/pagină/frază anterioară, modificare a vitezei de lectură etc.

Descriere tehnică

DAISY este formatul final al unei familii de subproduse ale DTBook, un format xml care apare ca un pilon în editarea de documente alternative. Xml DTBook (ANSI, NISO) reprezintă un xml pentru textul unei cărți DAISY asemănător cu DocBook (Oasis) în care este specificat un nivel mai mare al structurării conținutului cărții. DTBook permite indicarea frazelor, a antetelor, a tabelor și, în versiunile sale mai recente, se folosește de notorietatea xml pentru a introduce limbajul Mathml pentru formulele matematice.

DTBook este formatul de la care s-a pornit în crearea de cărți DAISY digitale într-o formă automată (cu ajutorul sintezelor de voce), în crearea cărților cu text mărit în format PDF, a cărților în format html accesibile, precum și în Braille prin intermediul unor sisteme de transformare a xml.

Adoptare

Deși oferă avantaje tehnice multiple, este bine știut faptul că succesul unui produs pe piață nu depinde numai de factorii tehnici, ci adoptarea sa de către mediul industrial este determinantă pentru diseminarea lui. În acest sens DAISY beneficiază de un înalt grad de adoptare. Microsoft a lansat în anul 2007 o extensie a editorului său de texte

Word pentru a transforma un document .doc în DTBook și Open Office a lansat în anul 2008 o extensie similară. În plus, IDPF (*International Digital Publication Forum*) a adoptat DTBook și alte părți ale DAISY ca fiind obligatorii pentru toate celelalte cărți electronice pentru a garanta interoperabilitatea conținuturilor. Library of Congress a implementat un program intitulat "talking books" prin care se pun la dispoziție documente imprimate persoanelor în vârstă sau celor cu dificultăți de lectură, având ca obiectiv principal publicarea a 80000 de cărți în format DAISY.

În Franța și Spania, Brailenet și respectiv ONCE au adoptat acest format ca bază a colecțiilor lor de cărți accesibile persoanelor nevăzătoare. ONCE deține în momentul de față în bibliotecă sa 15000 de titluri în format DAISY.

DAISY în mediul educațional

Cărțile DAISY ar putea veni în sprijinul celor care doresc să se integreze în mediul educațional, însă pentru aceasta este necesar ca editurile să adopte formatul DAISY în seria formatelor pe care le produc. Astfel, crearea de versiuni alternative pentru elevi și studenți cu nevoi de lectură speciale ar fi mult mai ușoară, rapidă și mai puțin costisitoare.

În Statele Unite ale Americii, guvernul obligă toți editorii de manuale școlare pentru ciclurile primar și secundar să creeze o versiune a acestor publicații urmând norma NIMAS (*National Instructional Material Accessibility Standard*), care nu este altceva decât un format DAISY simplificat. Acest format este vândut la același preț la care sunt vândute și manualele convenționale, cu condiția ca el să fie folosit exclusiv de către persoanele cu nevoi de lectură speciale. Pornind de la acest xml, școlile pot crea materiale adaptate elevilor. NIMAS permite, așadar, elevilor cu dizabilități să își poată exercita dreptul de acces la resursele educative într-un format alternativ, în funcție de nevoile lor și într-un timp scurt.

Universitatea Deschisă a Cataluniei (UOC) a reeditat toate cărțile sale în format DTBook și a implementat programul MyWay pentru ca toți studenții acestei instituții să beneficieze de multi-modalitatea formatului.

Concluzii

În paginile precedente am demonstrat faptul că accesibilitatea informației digitale este o cerință socială din ce în ce mai accentuată, fiind impulsionată de creșterea demografică a colectivelor care pot beneficia de aceasta. Marea varietate a tehnologiilor de acces disponibile în momentul de față face posibilă oferirea unui răspuns pozitiv. Ca rezultat, atât la nivel normativ, cât și legislativ, la nivel internațional dar și național se extinde procesul de reglare a accesibilizării digitale, care are ca obiectiv normalizarea și impulsivizarea aplicării sale. S-a demonstrat că accesibilizarea este necesară încă din momentul creării unui document, precum și faptul că procesul de accesibilizare trebuie integrat în fluxul editorial de masă, din motive de eficiență și calitate a rezultatelor.

S-a observat, de asemenea, că existența exclusivă a unor tehnologii de acces adecvate nu este suficientă și că accesibilitatea reală, înțeleasă ca fiind disponibilitatea materialelor accesibile (în același timp și la același preț ca cele tradiționale) necesită participarea tuturor actorilor implicați în lanțul documentar. Acest lucru ar putea fi posibil numai în condițiile în care se aplică soluții organizatorice. În acest sens, propunerea Consorțiului DAISY conține multe puncte în favoarea accesibilizării, dat fiind faptul că include crearea unui format digital accesibil, promovează dezvoltarea și utilizarea de instrumente de creare și lectură a documentelor în acest sistem ș.a.m.d.

În definitiv, se poate afirma faptul că actualmente există deja soluții tehnice care fac posibilă accesibilizarea digitală și care nu sunt foarte îndepărtate de procesele de editare industrială.

Cu toate acestea, încă rămân multe de făcut. În opinia noastră, este necesară promovarea interdisciplinarității în mediul accesibilizării digitale: bibliotecari, informaticieni, organizații reprezentând persoanele cu dizabilități, educatori dar și juriști trebuie să lucreze împreună în vederea descoperirii celor mai bune soluții. Este necesar avansul din punctul de vedere al standardizării, diseminării și promovării formatelor digitale accesibile. Trebuie, de asemenea, ca în toate punctele esențiale ale lanțului documentar să fie integrate instrumente de transformare și să fie propuse noi modele pentru fluxul editorial și pentru gestionarea drepturilor digitale în conformitate cu legislația în vigoare.

NOTE

1. **MORINEAU, T.; BLANCHE, C.; TOBIN, L.; GUEGUEN, N.** The emergence of the contextual role of the e-book in cognitive processes through an ecological and functional analysis. În: *International Journal of Human-Computer Studies*, vol. 62, nr. 3, 2005, p. 329-348.
2. **MCFALL, R.** Electronic textbooks that transform how textbooks are used. În: *Electronic Library*, vol. 3, nr. 1, 2005, p. 72-81.
3. **PARETTE, H. P.; WOJCIK, B. W.; PETERSON-KARLAN, G.; HOURCADE, J. J.** Assistive technology for students with mild disabilities: What's cool and what's not. În: *Education and Training in Developmental Disabilities*, vol. 40, nr. 3, 2005, p. 320-331.
4. **RAMAN, T. V.** *Audio system for technical readings*. Cornell University, Faculty of the Graduate School, 1994. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.cs.cornell.edu/home/raman/ster/aster-thesis.ps>.
5. **THEOFANOS, M. F.; REDISH, J. C.** Guidelines for accessible and usable websites: observing users who work with screen readers. În: *Interactions*, vol. 10, nr. 6, 2003, p. 38-51. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.redish.net/content/papers/InteractionsPaperAuthorsVer.pdf>.

BIBLIOGRAFIE

1. **ANDERSON-INMAN, L.; HORNEY, M.** Supported e-text: assistive technology through text transformations. În: *Reading Research Quarterly*, vol. 42, nr. 1, 2007, p. 153-160. Disponibil pe Internet la adresa: http://ncset.uoregon.edu/files/pdf/Supported_eText.pdf.
2. **ANSI/NISO.** *Z39.86-2005: specifications for the digital talking book*. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.docbook.org/specs/docbook-4.5-spec.html>
3. **BAUWENS, B.; ENGELEN, J. J.; EVENEPOEL, F.; TOBIN, C.; WESLEY, T.** Increasing access to information for the print disabled through electronic documents in SGML. În: *Proceedings of the first annual ACM SIGACCESS Conference on Assistive technologies*. New York: ACM, 1994, p. 55-61.
4. **BERNERS-LEE, T.** *Tejiendo la red: el inventor del World Wide Web nos descubre su origen*. Madrid: Siglo XXI, 2006.
5. **BROWN, G. J.** Beyond print: reading digitally. În: *Library Hi Tech*, vol. 19, nr. 4, 2001, p. 390-399.
6. **BUCUR, M.** Biblioteca pentru toți. În: *Revista Radar*, nr. 51. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.revistaradar.ro>.
7. **CODINA, L.** *El libro digital y la www*. Madrid:

Tauro, 2000.

8. DEIBEL, K. Understanding and supporting the use of accommodating technologies by adult learners with reading disabilities. În: *ACM SIGACCESS Accessibility and Computing*, nr. 86, 2006, p. 32-35. Disponibil pe Internet la adresa: <http://staff.washington.edu/deibel/papers/assets-dc-2006/deibel-sigaccess-2006.pdf>.

9. DEIBEL, K. *Adoption of assistive technologies for reading disabilities: cultural, literacy, and technological aspects*. Teză de doctorat. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.cs.washington.edu/homes/deibel/papers/generals-exam/deibel-generals-exam.pdf>.

10. GONZÁLEZ, L.; PÉREZ, M. Comprensión de textos y modalidades de acceso a la información: comparación de rendimientos entre personas ciegas y videntes. În: *Integración*, nr. 48, 2006. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.once.es/appdocumentos/once/prod/Integracion%2048.pdf>.

11. KERSCHER, G.; FRUCHTERMAN, J. The soundproof book: exploration of rights conflict and access to commercial ebooks for people with disabilities. În: *First Monday*, vol. 7, nr. 6, 2002. Disponibil pe Internet la adresa: <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/959/880>.

12. LABBO, L. D.; KUHN, M. R. Weaving chains of affect and cognition: A young child's understanding of CD-ROM talking books. În: *Journal of Literacy Research*, vol. 32, nr. 2, 2000, p. 187-210.

13. LAERTE, A.; ROCHA, M.; ANTONIO, I.; MAYUMI, R.; PEDROSO, A.; COSTA, A.; TOSHIYUKI, R.; MYLEK, C.; CARVALHO, O.; ROCHA, H. C. SCIELO: Una metodología para la publicación electrónica. În: *ACIMED*, 9, sup. 4, 2001, p. 9-22. Disponibil pe Internet la adresa: http://scielo.sld.cu/scielo.php?pid=S1024-94352001000400003&script=sci_arttext.

14. LIU, Z. The evolution of documents and its impacts. În: *Journal of Documentation*, vol. 60, nr. 3, 2004, p. 279-288.

15. MCFALL, R. Electronic textbooks that transform how textbooks are used. În: *Electronic Library*, vol. 3, nr. 1, 2005, p. 72-81.

16. MORINEAU, T.; BLANCHE, C.; TOBIN, L.; GUEGUEN, N. The emergence of the contextual role of the e-book in cognitive processes through an ecological and functional analysis. În: *International Journal of Human-Computer Studies*, vol. 62, nr. 3, 2005, p. 329-348.

17. O'HARA, K. *Toward a typology of reading goals. Technical Report EPC-1996-107*. Cambridge: Rank Xerox Research Centre, 1996. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.xrce.erox.com/content/download/6681/51479/file/EPC-1996-107.pdf>.

18. OURGHANLIAN, B. *Outils Microsoft facilitant le*

développement de sites Web accessibles = Microsoft Tools facilitating the development of accessible Web sites. Lucrare prezentată în cadrul Instruments pour faire de l'accessibilité du Web une réalité, Paris, 30 ianuarie 2006. Disponibil pe Internet la adresa: <http://inova.snv.jussieu.fr/actes/colloques/Instruments/article.php?id=40&langue=fr>.

19. PAEPEN, B.; ENGELEN, J. J. Using XML as a reading enabler for visually impaired persons. În: **K. IESENBERGER; J. KLAUS; W. ZAGLER** (ed.). *Computers helping people with special needs*. 8th International Conference, ICCHP 2002. Linz, Austria, July 15-20, 2002. Proceedings, p. 382-389. Berlin/Heidelberg: Springer-Verlag.

20. PARETTE, H. P.; WOJCIK, B. W.; PETERSON-KARLAN, G.; HOURCADE, J. J. Assistive technology for students with mild disabilities: What's cool and what's not. În: *Education and Training in Developmental Disabilities*, vol. 40, nr. 3, 2005, p. 320-331.

21. PETRIE, H.; WEBER, G. Reading multimedia documents. În: **K. MIESENBERGER; J. KLAUS; W. AGLER** (ed.). *Computers helping people with special needs*. 8th International Conference, ICCHP 2002. Linz, Austria, July 15-20, 2002. Proceedings, pp. 413-420. Berlin/Heidelberg: Springer-Verlag.

22. RAMAN, T. V. *Audio system for technical readings*. Cornell University, Faculty of the Graduate School, 1994. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.cs.cornell.edu/home/raman/ster/aster-thesis.ps>.

23. RIBERA, M.; MOESE, S. Una visió de futur: Daisy com a format estrella per a documents digitals. În: *11es Jornades catalanes d'informació i documentació*, 2008.

24. RYAN, T.; FIELD, R. H. G.; OLDFMAN, L. The evolution of US state government home pages from 1997 to 2002. În: *International Journal of Human-Computer Studies*, vol. 59, nr. 4, 2003, p. 403-430.

25. THEOFANOS, M. F.; REDISH, J. C. Guidelines for accessible and usable websites: observing users who work with screen readers. În: *Interactions*, vol. 10, nr. 6, 2003, p. 38-51. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.redish.net/content/papers/InteractionsPaperAuthorsVer.pdf>.

Making digital content accessible to everyone - between necessity and possibility

Adriana Borună

Author

Adriana Borună, PhDc, Research-Development
Department, National Library of Romania
E-mail: *adriana.boruna@bibnat.ro*

Abstract

Adapted books are relevant educational resources for the disabled people (children, youth and adults) because they should be considered important resources for introducing persons with special needs to the cultural and educational environment. This article offers a broad, global and flexible perspective of how the access to information supports the integration. So, here are highlighted some issues that we must take into account when we decide to build up electronic publications accessible for all citizens.

Keywords: *disabled persons; accessible documents; DAISY*

Reading is an open space where we get an infinity of sensations, and the moments when we read are, no doubt, moments of reflection and discovery of all those things we love or we are afraid of; others, through works of art, help us to become aware of these sensations, as they achieve to express what we think or feel. We like it or not, reading is a part of our lives, whether we belong or not to the academic environment, either we are children, young people or adults, either we are or not disabled people. We read more and more at every step, as, we know very well, the volume of information grows very rapidly. Nevertheless, how much of this information and particularly how can persons with different disabilities can reach it?

The role reading has in the process of learning, as well as in the daily activities and leisure is a significant one, this being more and more pronounced together with the evolution of the information society.

The development of the information processes has brought many changes in society, changes that had a significant relevance in producing, transmitting and reading information and documents. More than that, there are more and more authors who foreseen a transition of the reading process on the screen.

By transition from documents printed on paper to the documents on digital support; both the material way to transmit them and the documents' structural nature, as well as the modality to reach them and the way to read them were changed

The emergence of the computer redefined many aspects of reading (Seros supports for many years a research line regarding the digital reading; Google has made a lot of investments in this field) and, though, there is still enough reading on paper, a really high percentage of reading is done in this moment in digital format. Often, the reports of activity in different companies, the articles recommended by the co-workers, press and even the stories for children are read in electronic format. Given the possibilities provided by the new media, as well as its limits, we can ask ourselves if the reading process has changed in the digital environment and if the new formats and supports have provoked changes of the documents legibility.

Similar to the majority of fields, changes in

Making digital content accessible to everyone - between necessity and possibility

reading process in the new environment were based, first, on the knowledge of the old environment, in this case, the traditional environment, paper and only the most recent developments have over passed the existent paper model.

One of the most cited studies to evaluate the necessities and possibilities of the digital reading is a report written by Kenton O'Hara, in the framework of a research did by Xerox regarding the paper utility. O'Hara studies the utilization of the documents, focussing on different types of reading and on different objectives followed, in order to create taxonomy of usage and imposed requests. There are presented in the Xerox report some of the advantages of the digital environment, as, for example, the complete indexation or search or the new opportunities of the digital documents to be used with vocal synthesis, thus support the blind persons or with other disabilities to gain reading abilities or to access these documents. It is also emphasized the fact that one of the facilities of the traditional support (paper) which is difficult to be implemented in the digital environment is represented by navigability or the flexibility of reading.

O'Hara notices that reading is not a univocal process, but there are many types of reading (from the reflexive reading to a reading in a glance, for example) and that usually there are followed different objectives while reading (learning, answer to a question, leisure etc.).

Later on, the same author refined this classification and included other functions to be taken into consideration, as the social aspects. The study mentions also the fact that very often reading accompanies other activities as underlining, annotations, and writing. Beginning with this aspect, some authors bring into discussion the social tasks associated with the reading process and propose electronic cooperative books to be created in order to allow every reader to express his/her own point of view about subject, author, etc.

Nowadays, the publications which have achieved to over pass in a certain measure the traditional pattern are the spoken books, but their utility is contradictory in the specialized literature: on one side, there are authors who made qualitative experiments among the children with reading difficulties and have noticed that the

spoken books can help them in the learning process; on the other side, other authors, as Morineau et al. (1), demonstrate the fact that in the situation of the books in a traditional format, the physical support and the movement memory facilitate the remember of the content. Finally, different authors detected obstacles in organization (2) and social image (3) when the spoken books were introduced in the classroom.

For the persons with problems in accessing the printed text, the digital documents represented a unique opportunity to read. In the same time, the mission to publish digitally is that to adapt information to the reading needs of every person, meeting, in the same time, the needs of the persons who have difficulties in accessing the printed text, with a small additional cost from the publisher. Through the digital reading, elderly can improve their life level, students having difficulties in reading can be the beneficiaries of the advantages provided by the electronic texts, but this happens only under the circumstances when they answer certain accessibility requests.

Generally, the people with disabilities access the digital documents using a computer specially endowed, according to the deficiencies of each user. Contrary to that some people think, in the developed countries, the utilization of the computer is wider to that category of users that among the able-bodied population. On the other side, there are social and cultural factors that influence the adaptation of the assistance technologies and which lead, unfortunately, to their abandon by a great number of users.

In order to have an idea about the requests the blind or visually impaired users have on reading and which can be solved, in an ideal manner by settling the problem of an increased digital access, we are going to mention the requests identified by Petrie and Weber, after a series of studies and interviews with different users in the framework of the project MultiReader:

- Blind readers: spoken version of the whole text and possibilities to navigate through the whole content (resumption of a phrase/paragraph etc., skip over the chapter/paragraph/phrase, reading or avoid the footnotes etc.), control over the reading volume and speed. Complete description of the images and graphics. Audio descriptions for films (strictly for the visual components) included in the audio sequences of

Making digital content accessible to everyone - between necessity and possibility

the film.

- Visually impaired readers: to have permission to adapt the printing style and the fonts to the reading necessities; the change of colour and font in the text to be allowed, thus creating the opportunities to increase the contrast; enlarged images and graphics to be permitted etc.; an audio version of the text to be available, complementary to the visual one; the availability of instruments to facilitate navigation through the enlarged text content. This group of persons is very numerous, as it includes also the elderly, and therefore the group is object for many researches.

- Deaf readers: text or graphic version of all dialogues, sound effects, music and audio signals; an extended utilization of the pictographic, graphic and video material; both textual on-line dictionary and in the signs language; translation of the text in signs language; permission to diversify the printing style and the letters body, as well permission to change the text colour and background in order to increase contrast between them; an increased distance between lines and their length; instruments to spread the text word by word or phrase by phrase; permission to present information in blocks with simple content and small in size in order to facilitate reading and mostly to understand information.

- Readers with dyslexia: flexibility of the printing style and the letters body, permission to modify the text colour in order to increase contrast, permission to increase the distance between lines; permission to present information in short and simple blocks in order to facilitate reading and understanding

In spite of the fact that the digital publishing is a reality and there is a great quantity of information in digital format, in present there are few published materials accessible to the public. The fact that particular information is available in a digital format does not mean it is naturally accessible. More than that, information should have a structure and an encoded content in an enough rich semantics. It is also necessary an additional information to be processed by the assistant technologies, as the subtitles of the video productions destined to deaf persons or the alternative descriptions destined to the visually impaired persons. We consider there are two reasons to explain the fact that there are only few accessible publications. On one side, the potential

market for these publications is not known, and, in general, there is wrongly accepted the idea that people having problems to access the printed texts represent a minority. On the other side, there is dissociation between the common editorial production and publishing in accessible formats.

Digital reading for blind people

It is well-known the fact that blind people have access to the texts they want to read either in Braille system or using the audio formats. The latter are more extended as, when loosing sight during life it is more difficult to learn Braille system. Reading in Braille system brings the advantage of a greater reliability, assures the assimilation of a correct orthography and allows user to establish his/her own rhythm of reading in every moment. Instead, the audio format provides an increased descriptive capacity and only in the more recent systems allows a proper reading rhythm. All the modalities (Braille system or audio lecture, either with a human voice, or synthesized), the speed of reading (from 100 up to 150 per minute in Braille and from 150 to 180 words per minute in the situation of the audio lecture) is much lower to the speed of reading using sight; the learning curve is slower in the situation of the children using Braille system than for those reading printed texts. Instead, the reading understanding is not influenced; it is the same or even superior to the persons with sight disabilities. As Raman (4) explains, in the traditional audio transmission, information is provided in a passive form: receiver can only listen to it in sequences, loosing the possibility to capture the document rapidly and in its whole and to concentrate attention on details, to skip directly to a certain paragraph etc., loosing many possibilities of the common reading. Instead, the digital environment allows, as Theofanos and Redish (5) affirm that blind people to "scan" by hearing and navigate inside the documents in order to be more efficient in reading. The speed gained this way is not to be compared with that of a person who has not yet working abilities with the digital information. In the situation of the blind persons, one of the most important requests is, no doubt, the content structure.

Often, audio reading is the only way to access

Making digital content accessible to everyone - between necessity and possibility

information the blind people have, the requests of these persons are different from the general public: the spoken books destined to the general public do not include the whole text of the original version (there are adapted and abridged versions), instead, the spoken books destined to blind people are complete versions very close to the original (including descriptions of the graphics, images, figures and other elements when these are considered necessary for a better understanding of the content). Another important difference between the audio books destined to the blind people and the audio books commercial formats stands in the manner of reading the text. In the situation of the commercial audio books, this is generally dramatized, meaning there are used different voices representing directly the characters, background sounds are also included, weeping and laughing, as well as other emotions are interpreted in a way similar to the radio theatre. In the majority of the audio books destined to the blind people, reading is, generally, transparent. A single neutral voice is used for the whole text and there is not included music or special effects, fact that allows a rich and more personal reading experience. These differences answer to the objectives and users to the both users as follows: for blind users or visually impaired persons, the electronic format is, one of the few, or even the only way to access the written culture; that's why the neutral reading and the fidelity to the original permit a total and personal reading experience, providing to each reader the opportunity to create a proper interpretation. Instead, the audio books are sold as an alternative to the traditional reading for all the categories of persons not accustomed to give a special attention to the information got exclusively by hearing and if, not stimulated by different elements (characters, dramatization, music etc), would lose their capacity to concentrate.

In present, due to the emergence of the access technologies and users' training to use them, in the most important European libraries, information is available on more and more supports and in various formats, using the same CD, DVD, digital texts, audio documents, documents in the DAISY format etc. This aspect has brought important changes in the manner users with disabilities run the most part of the information accessible to them.

Digital access in the present publishing world

One of the main aspects of the access to information is the internal structure of the documents. The organization of the digital documents, similar to the traditional ones, in the present situation was done after in the majority of the situations, after the document was published. However, this procedure is very expensive and often the quality of the result is questionable, mainly in the situation of the electronic documents created after digitization. There must be taken into consideration that the printed documents layout transmits structural information, considered like being better understood in a bigger quantity by the sight, as well as the fact that using the present technologies able to recognize automatically fonts and structure, a part of this information is lost.

However, there are also situations when the organization of the document was not considered even as an objective. Many digitization projects, which could contribute to the improvement of the access to these collections, included, usually the dissemination of documents-image, not to be processed, and therefore not accessible. Finally, there were also digitization projects which put at disposal information in text format, but which did not take into consideration its structure.

Nowadays, when speaking about access, the process is discussed and not the product. In present, the term access is often replaced by adaptability, in order to emphasize that the accessible information is useful to a large group of people, who is not necessarily related to the persons with disabilities. Precisely, from the point of view of publication, we can say that an accessible document does not exclude any category of users, this being useful both to the persons with and without disabilities. Many of the requests to access are, in reality, utilization requests: structure, navigation, facility for utilization, clear language, etc, characteristics that favour all the categories of public. We also notice that the accessibility of document leads to an increased degree of utilization and portability, reduce the volume and improve reading. If all the elements utilised in order to process information are sufficiently adapted and if there is an infrastructure rich and flexible enough so it can put at the disposal this information, each user will be able to choose format and the modality of

Making digital content accessible to everyone - between necessity and possibility

presentation to bring advantage to him/her.

Another change of the concept emerging in present is that for considering a product accessible, this should be obtained in similar conditions (at the same price, in the same time) as the products destined to general public. An example of digital format, which can meet all these criteria of accessibility, is DAISY format, on which we are going to discuss further on.

Books in DAISY format

DAISY (*Digital Access to Information System*) is a digital format which can include text, sound, video and image content integrated in single temporal sequence, due to the smil type files (*Synchronized Multimedia Integration Language*). Unlike other formats of already existing electronic books, DAISY provides multiple reading possibilities as passing easily from one chapter to another, from one page to the other or even from one phrase to another. It also allows including bookmarks or annotations added by reader. The reader benefits from the options both in text format and in audio, meaning a great advantage not only for blind or visually impaired persons, but also for the situation when the illuminating system is poor, or there are also performed other activities while reading.

Therefore, the DAISY system is designed for various categories of users. Created at the beginning in order to support the blind persons, in present it proves to be useful not only for them but also for the visually impaired people (as the elderly are), for persons with dyslexia, as well as for able-bodied persons (when travelling, in the car, etc).

The DAISY format was created in the National Library of Sweden in 1993, in the framework of a research aiming to find alternatives for the audiocassettes including books recorded and destined to blind people, whose main difficulty was a very poor utilization.

The first form of this system was presented at the International Conference on Computers Helping People in 1994, and due to an increasing interest both national and international, in 1995, several companies and institutions organized a meeting in Toronto with the purpose to develop a common strategy. Thus, a Japanese company

proposed that a Daisy reader or be produced.

At the initiative of the National Library of Sweden, there was created in 1996 DAISY Consortium that had as final purpose to promote and disseminate the format among the persons with special needs. Due to this consortium, there was approved the standard DAISY NISO Z39.86.

In present, a book in a DAISY format can be read using a device specially destined to read this format, as Victor Reader produced by HumanWare, or Milestone, produced by Bones. Either these devices have the capacity to replicate the publication content in the DAISY format, before recorded on a CD, or to replicate the publication content after this one was introduced directly in the memory of this device.

There are also different softwares which recognize and replicate this format, and of these the most well-known are AMIS (accessible multimedia information system), free, which was developed in the framework of the project DAISY for all or EasyReader, produced by Dolphin, a commercial software. The book in DAISY format read on computers endowed with one of these softwares and with Braille display could be very useful mainly for pupils, who would consult schoolbooks and participate to the lesson in the same time and under the same circumstances with their able-bodied colleagues.

Portable DAISY allows an increased flexibility of reading, but their price is still high (about 2-3 more than an iPod Nano). More than that, they put at disposal exclusively the audio text, but users benefit in the same time of these selective reading opportunities provided by this format.

The software readers provide the opportunity to administrate smil files (there are a lot of programmes as well as Firefox extensions which allow this) and they, similar to the portable readers provide reading options in advance, return to a paragraph/page/previous phrase, change the reading speed etc.

Technical description

DAISY is the final format of a family of sub products of DTBook, a xml format which appears as a pillar in publishing alternative documents. Xml DTBook (ANSI, NISO) represents a xml for

Making digital content accessible to everyone - between necessity and possibility

the text of a DAISY book similar with DocBook (Oasis) where is mentioned a higher level of the book content organization. DTBook allows indicating phrases, headings, tables, and in the most recent versions, xml notoriety is used to introduce the language Mathml for the mathematical formulas.

DTBook is the basic format for DAISY digital books in an automatic form (with the help of voice synthesis), in creating books with enlarged text in PDF format, of the books in accessible html format, as well as in Braille using systems to transform xml.

Adoption

Though it provides multiple technical advantages, it is well known the fact that the success of a product on the market is not based only on the technical factors, but also its adoption by the industrial environment is decisive for its dissemination. This way, DAISY benefits of a high level of adoption. Microsoft launched in 2007 and extension of its text editor Word to transform a .doc document in DTBook and also Open Office launched in 2008 a similar extension. More than that, IDPF (*International Digital Publication Forum*) adopted DTBook and other parts of DAISY as being compulsory for all the other electronic books in order to guarantee the interoperability of the contents. Library of Congress implemented a programme named "talking books" through which printed documents are put at the disposal at the older persons or to those with difficulties in reading, having as main objective to publish 80,000 books in DAISY format.

In France and Spain, Brailenet and ONCE adopted this format as basis of their book collections accessible to the blind persons. In present, ONCE has in its library 15,000 titles in DAISY format.

DAISY in the educational environment

DAISY books could support the persons who want to integrate in the educational environment, but for this, it is necessary that printing houses to adopt DAISY format in the series of formats they

produce. This way, it is easier, more rapid and less expensive to create alternative versions for pupils and students with special reading needs.

In USA, the government compels all the publishers of schoolbooks for the primary and secondary school to create a version of these following the standard NIMAS (*National Instructional Material Accessibility Standard*), which is but a simplified DAISY format. This format is sold at the same price with the conventional schoolbooks, but being used exclusively by the persons with special reading needs. Beginning with this xml, schools can create materials adapted to the pupils. Thus, this standard allows that pupils with disabilities to benefit from their right to access the educational resources in an alternative format according to their needs and in a short time.

The Open University of Catalonia (UOC) republished all its books in DTBook format and implemented the programme MyWay as all students of these institutions to benefit from the multiple options of this format.

Conclusions

In the previous pages, we have demonstrated that the accessibility of the digital information is a social request more and more emphasized, as it is determined by the demographical increase of the groups who can benefit of it. The large variety of the access technologies available in present makes possible to have a positive answer to this request. As a result, both at legislative and standard levels, at international and national level, there is developing an increasing process of adjusting the digital accessibility which has as objective and more advanced and normal application. It has been shown that the accessibility is necessary even from the moment is created, as well as the necessity to integrate the accessibility process in the general publishing flux for reasons of efficiency and quality of results.

There has been also noticed that the exclusive existence of some adequate access technologies is not enough for the real accessibility, understood as being the availability of the accessible materials (in the same time and at the same price as the traditional ones) it is necessary the participation of all the actors involved in the documentary chain,

Making digital content accessible to everyone - between necessity and possibility

and this can be possible only under the circumstances when organizational solutions are applied. This way, the proposal of DAISY Consortium includes many aspects in the favour of accessibility, because it includes the creation of an accessible digital format, promotes the development and the utilization of instruments of creation and reading of the documents in this system, etc.

As a conclusion, there can be affirmed that in present, there are already technical solutions making possible the digital accessibility and they are not very far from the industrial publishing.

There are still many things to be done. In our opinion it is necessary to be promoted the interdisciplinary in the digital accessible environment: librarians, information architects, organisations representing persons with disabilities, pedagogues and personnel in legislation area to work together in order to obtain the best solutions. It is necessary and advance in standardization, dissemination and promotion of the accessible digital formats. There are also necessary to be integrated the instruments of transforming from all points of view all the essential aspects of the documentary chain, as to be proposed new models for the publishing flux and also for the administration of the digital rights according to the legislation in force.

NOTES

1. MORINEAU, T.; BLANCHE, C.; TOBIN, L.; GUEGUEN, N. The emergence of the contextual role of the e-book in cognitive processes through an ecological and functional analysis. In: *International Journal of Human-Computer Studies*, vol. 62, nr. 3, 2005, p. 329-348.
2. MCFALL, R. Electronic textbooks that transform how textbooks are used. In: *Electronic Library*, vol. 3, nr. 1, 2005, p. 72-81.
3. PARETTE, H. P.; WOJCIK, B. W.; PETERSON-KARLAN, G.; HOURCADE, J. J. Assistive technology for students with mild disabilities: What's cool and what's not. In: *Education and Training in Developmental Disabilities*, vol. 40, nr. 3, 2005, p. 320-331.
4. RAMAN, T. V. *Audio system for technical readings*. Cornell University, Faculty of the Graduate School, 1994. Disponibil pe Internet la adresa: <http://www.cs.cornell.edu/home/raman/ster/aster-thesis.ps>.

5. THEOFANOS, M. F.; REDISH, J. C. Guidelines for accessible and usable websites: observing users who work with screen readers. In: *Interactions*, vol. 10, nr. 6, 2003, p. 38-51. Available on Internet at: <http://www.redish.net/content/papers/InteractionsPaperAuthorsVer.pdf>.

BIBLIOGRAPHY

1. ANDERSON-INMAN, L.; HORNEY, M. Supported e-text: assistive technology through text transformations. In: *Reading Research Quarterly*, vol. 42, nr. 1, 2007, p. 153-160. Available on Internet at: http://ncset.uoregon.edu/files/pdf/Supported_eText.pdf.
2. ANSI/NISO. *Z39.86-2005: specifications for the digital talking book*. Available on Internet at: <http://www.docbook.org/specs/docbook-4.5-spec.html>
3. BAUWENS, B.; ENGELEN, J. J.; EVENEPOEL, F.; TOBIN, C.; WESLEY, T. Increasing access to information for the print disabled through electronic documents in SGML. In: *Proceedings of the first annual ACM SIGACCESS Conference on Assistive technologies*. New York: ACM, 1994, p. 55-61.
4. BERNERS-LEE, T. *Tejiendo la red: el inventor del World Wide Web nos descubre su origen*. Madrid: Siglo XXI, 2006.
5. BROWN, G. J. Beyond print: reading digitally. In: *Library Hi Tech*, vol. 19, nr. 4, 2001, p. 390-399.
6. BUCUR, M. Biblioteca pentru toți. In: *Revista Radar*, nr. 51. Available on Internet at: <http://www.revistaradar.ro>.
7. CODINA, L. *El libro digital y la www*. Madrid: Tauro, 2000.
8. DEIBEL, K. Understanding and supporting the use of accommodating technologies by adult learners with reading disabilities. In: *ACM SIGACCESS Accessibility and Computing*, nr. 86, 2006, p. 32-35. Available on Internet at: <http://staff.washington.edu/deibel/papers/assets-dc-2006/deibel-sigaccess-2006.pdf>.
9. DEIBEL, K. *Adoption of assistive technologies for reading disabilities: cultural, literacy, and technological aspects*. Teză de doctorat. Available on Internet at: <http://www.cs.washington.edu/homes/deibel/papers/generals-exam/deibel-generals-exam.pdf>.
10. GONZÁLEZ, L.; PÉREZ, M. Comprensión de textos y modalidades de acceso a la información: comparación de rendimientos entre personas ciegas y videntes. In: *Integración*, nr. 48, 2006. Available on Internet at: <http://www.once.es/appdocumentos/once/prod/Integracion%2048.pdf>.
11. KERSCHER, G.; FRUCHTERMAN, J. The soundproof book: exploration of rights conflict and access to commercial ebooks for people with

Making digital content accessible to everyone - between necessity and possibility

- disabilities. In: *First Monday*, vol. 7, nr. 6, 2002. Available on Internet at: <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/959/880>.
- 12. LABBO, L. D.; KUHN, M. R.** Weaving chains of affect and cognition: A young child's understanding of CD-ROM talking books. In: *Journal of Literacy Research*, vol. 32, nr. 2, 2000, p. 187-210.
- 13. LAERTE, A.; ROCHA, M.; ANTONIO, I.; MAYUMI, R.; PEDROSO, A.; COSTA, A.; TOSHIYUKI, R.; MYLEK, C.; CARVALHO, O.; ROCHA, H. C. SCIELO:** Una metodología para la publicación electrónica. In: *ACIMED*, 9, sup. 4, 2001, p. 9-22. Available on Internet at: http://scielo.sld.cu/scielo.php?pid=S1024-94352001000400003&script=sci_arttext.
- 14. LIU, Z.** The evolution of documents and its impacts. In: *Journal of Documentation*, vol. 60, nr. 3, 2004, p. 279-288.
- 15. MCFALL, R.** Electronic textbooks that transform how textbooks are used. In: *Electronic Library*, vol. 3, nr. 1, 2005, p. 72-81.
- 16. MORINEAU, T.; BLANCHE, C.; TOBIN, L.; GUEGUEN, N.** The emergence of the contextual role of the e-book in cognitive processes through an ecological and functional analysis. In: *International Journal of Human-Computer Studies*, vol. 62, nr. 3, 2005, p. 329-348.
- 17. O'HARA, K.** *Toward a typology of reading goals. Technical Report EPC-1996-107.* Cambridge: Rank Xerox Research Centre, 1996. Available on Internet at: <http://www.xrce.erox.com/content/download/6681/51479/file/EPC-1996-107.pdf>.
- 18. OURGHANLIAN, B.** *Outils Microsoft facilitant le développement de sites Web accessibles = Microsoft Tools facilitating the development of accessible Web sites.* Lucrare prezentată în cadrul Instruments pour faire de l'accessibilité du Web une réalité, Paris, 30 ianuarie 2006. Available on Internet at: <http://inova.snv.jussieu.fr/actes/colloques/Instruments/article.php?id=40&langue=fr>.
- 19. PAEPEN, B.; ENGELEN, J. J.** Using XML as a reading enabler for visually impaired persons. In: **K. IESENBERGER; J. KLAUS; W. ZAGLER** (ed.). *Computers helping people with special needs.* 8th International Conference, ICCHP 2002. Linz, Austria, July 15-20, 2002. Proceedings, p. 382-389. Berlin/Heidelberg: Springer-Verlag.
- 20. PARETTE, H. P.; WOJCIK, B. W.; PETERSON-KARLAN, G.; HOURCADE, J. J.** Assistive technology for students with mild disabilities: What's cool and what's not. In: *Education and Training in Developmental Disabilities*, vol. 40, nr. 3, 2005, p. 320-331.
- 21. PETRIE, H.; WEBER, G.** Reading multimedia documents. In: **K. MIESENBERGER; J. KLAUS;**
- W. AGLER** (ed.). *Computers helping people with special needs.* 8th International Conference, ICCHP 2002. Linz, Austria, July 15-20, 2002. Proceedings, pp. 413-420. Berlin/Heidelberg: Springer-Verlag.
- 22. RAMAN, T. V.** *Audio system for technical readings.* Cornell University, Faculty of the Graduate School, 1994. Available on Internet at: <http://www.cs.cornell.edu/home/raman/ster/aster-thesis.ps>.
- 23. RIBERA, M.; MOESE, S.** Una visió de futur: Daisy com a format estrella per a documents digitals. In: *11es Jornades catalanes d'informació i documentació*, 2008.
- 24. RYAN, T.; FIELD, R. H. G.; OLFMAN, L.** The evolution of US state government home pages from 1997 to 2002. In: *International Journal of Human-Computer Studies*, vol. 59, nr. 4, 2003, p. 403-430.
- 25. THEOFANOS, M. F.; REDISH, J. C.** Guidelines for accessible and usable websites: observing users who work with screen readers. In: *Interactions*, vol. 10, nr. 6, 2003, p. 38-51. Available on Internet at: <http://www.redish.net/content/papers/InteractionsPaperAuthorsVer.pdf>.

Proiectul *Itinerarii balcanice. Colecții digitale în rețea*

Dimităr Vesselinov

Autorul

Prof. univ. dr. Dimităr Vesselinov, președintele Consiliului Științific al Bibliotecii Universității „Saint Kliment Ohridski” din Sofia

E-mail: *d_vesselinov@yahoo.fr*

Abstract

Proiectul *Itinerarii balcanice. Colecții digitale în rețea* reunește trei biblioteci din Bulgaria (Biblioteca Universității „St. Kliment Ohridski” din Sofia), Serbia (Biblioteca Universității „Svetozar Markovic” din Belgrad) și România (Biblioteca Națională) în jurul unui obiectiv comun: punerea la dispoziție online a unei colecții digitale de cărți de călătorie despre Balcani, editate în limba franceză.

Articolul reprezintă o variantă prescurtată a comunicării „*Itinerarii balcanice*” - *proiect european de valorificare a colecțiilor francofone din spațiul balcanic*, prezentată de autor în cadrul celei de-a XXII-a Conferințe Naționale a ABR.

Cuvinte-cheie: *proiecte internaționale; francofonie; itinerarii culturale; cooperare interbibliotecară; digitizare; biblioteci digitale; Peninsula Balcanică*

Contextul în care a apărut proiectul *Itinerarii balcanice. Colecții digitale în rețea* este definit de misiunea și obiectivele înscrise în programul *Inforoutes*, cuprinse și în strategiile naționale ale partenerilor din Bulgaria, România și Serbia, și anume crearea unor rețele de informare între țările din Balcani și vecinii lor. Obiectivul principal vizat de autoritățile est-europene în cadrul acestor strategii este de a utiliza resursele bibliotecilor pentru a îmbunătăți calitatea învățământului, pentru a îmbogăți conținutul și a introduce metode inovatoare în cadrul procesului educațional.

Între altele, autoritățile naționale încurajează schimburile europene și internaționale, conceperea și punerea în practică a noi centre de resurse informaționale digitale al căror conținut este inaccesibil pe căi tradiționale (documente din colecțiile speciale, din depozitul legal etc.), partajarea bunelor practici în colaborarea interbibliotecară și interuniversitară.

Proiectul este o primă încercare în țările francofone din Balcani de partajare online a unui corpus francofon de cărți rare și bibliofile existente în biblioteci universitare din Sofia și Belgrad și în Biblioteca Națională a României. În ceea ce privește România și Bulgaria, conținutul prezentului proiect se înscrie în cadrul european, favorizând schimburile multiculturale, mai ales în domeniile educației, culturii și tineretului. Serbia este actorul principal al noii politici europene de bună vecinătate pusă în scenă de Uniunea Europeană, fiind o țară a cărei populație, cu precădere tinerii, aspiră către o nouă deschidere și caută noi contacte în exterior.

Nu întâmplător, proiectul vizează itinerariile culturale francofone. În perioada dominației otomane în sud-estul Europei, Franța a întreținut relații cu Turcia aproape fără întrerupere și a jucat un rol important în viața politică și economică a Balcanilor. Aceste relații, ca și interesele comerciale ale Franței în Levant, în creștere, au contribuit cu siguranță la cunoașterea de către cercurile guvernamentale franceze, precum și de către opinia publică din Franța a Imperiului Otoman în ansamblul său, cu deosebire a provinciilor balcanice.

Astfel, ghidurile și povestirile de călătorie apărute de sub pana autorilor francezi sau francofoni (diplomați, militari, călători, exploratori, aventurieri), care conțin impresii despre țările balcanice și Levant, inclusiv despre

teritoriile locuite de bulgari, sârbi și români în epoca dominației otomane, sunt foarte importante pentru reconstruirea imagologiei franco-balcanice, adică a viziunii franceze asupra Balcanilor. În ciuda observațiilor și judecăților subiective ale acestor autori, condiționate de erudiția și interesele lor, de scopul călătoriei, de informația limitată sau parțială la care au avut acces sau de poziția politică a țării lor de origine cu privire la Imperiul Otoman, aceste lucrări au constituit un suport francofon prețios pentru țările balcanice, mai ales sub următoarele aspecte:

- au adăugat informațiilor oficiale provenite din surse otomane și celor sărace și fragmentare provenite din surse balcanice observațiile unor martori oculari neutri cu privire la natura regimului otoman în sud-estul Europei și la situația popoarelor balcanice supuse dominației străine;

- autenticitatea acestor mărturii nu este estompată de parti-pris-ul ideologic și de intoleranța religioasă și națională a stăpânilor, nici îngroșată cu accente emoționale generate de intransigența și revolta celor asupriți;

- arată maniera obiectivă în care Franța și Europa acelor timpuri - din epoca Renașterii și a Umanismului, a statelor naționale consolidate - priveau imperiul feudal otoman, instituțiile sale, popoarele supuse;

- au favorizat dezvoltarea interculturalismului într-o regiune europeană afectată de-a lungul secolelor de numeroase conflicte.

Fiecare dintre bibliotecile partenere în acest proiect, biblioteci cu statut patrimonial, posedă un fond mai mare sau mai mic de lucrări de acest gen, constituit de-a lungul deceniilor în funcție de interesele specifice fiecărei țări. Există chiar opere ale căror volume sunt răspândite în fondurile celor trei biblioteci - de exemplu, primul volum se găsește la București, al doilea la Sofia, iar celelalte la Belgrad.

Constituirea unui corpus digital colectiv de lucrări va furniza o imagine reprezentativă a dialogului cultural care s-a desfășurat în Balcani în secolele XVI-XIX, precum și a rolului pe care l-a avut limba franceză în această regiune, în calitate de vector neutru de modernitate. Punerea împreună a celor trei fonduri prin mijloace digitale completează o lacună în dialogul cultural franco-balcanic și, mai ales, în cel interbalcanic.

Proiectul constituie, de asemenea, un punct de

plecare pentru realizarea unui program mai amplu de digitizare partajată a fondurilor de carte rară și bibliofilă din bibliotecile universitare și naționale ale Balcanilor.

Nu în ultimul rând, este de subliniat faptul că această rețea interbibliotecară digitală creează posibilitatea eliminării unor stereotipuri existente în diferite perioade ale istoriei comune a țărilor balcanice și levantine (Bulgaria, România, Serbia, Grecia, Turcia, Albania, Croația, Moldova etc.).

Proiectul constă, așadar, în digitizarea unei părți din corpusul de opere descris mai sus. Considerăm important să precizăm că proiectul rămâne unul a cărui dimensiune este experimentală, putând cunoaște dezvoltări ulterioare.

În primul rând, este vorba de constituirea unei baze de date bibliografice a cărților rare și bibliofile de călătorie din colecțiile speciale ale bibliotecilor partenere, redactate în limba franceză.

În al doilea rând, proiectul *Itinerarii balcanice* se va axa pe selectarea operelor reprezentative, emblematice care urmează să fie digitizate și pe elaborarea unui plan de acțiune detaliat care să vizeze extinderea cooperării între bibliotecile din Bulgaria, România și Serbia. Consolidarea bunelor practici, ca și studierea diferitelor aspecte ale activității de digitizare vor fi alte obiective propuse.

În al treilea rând, echipa proiectului va defini caracteristicile formatului digital în care se va regăsi conținutul de tip text și imagine, pentru armonizarea practicilor din bibliotecile partenere.

În al patrulea rând, fiecare dintre înregistrările corespunzătoare operelor selecționate va fi îmbogățită prin adăugarea unor comentarii științifice, ceea ce va constitui o măsură remarcabilă a plusvalorii aduse de acest proiect.

În al cincilea rând, echipa proiectului va realiza un site care va conține textele digitizate, cu trimiteri bibliografice care să le încadreze în contextul intercultural regional.

În final, va fi publicată o bibliografie colectivă multilingvă (franco-bulgaro-românosârbă) a operelor digitizate în cadrul proiectului.

Astfel, toate aceste etape vor avea drept rezultate concrete:

- crearea unui portal de Internet comun care va fi găzduit de Biroul regional Europa Centrală și Orientală (BECO) al Agenției Universitare de

Proiectul *Itinerarii balcanice. Colecții digitale în rețea*

Francofonie (AUF);

- digitizarea a 9000 de pagini (3000 de pagini pentru fiecare bibliotecă parteneră) sub formă de fișiere imagine și promovarea digitizării partajate a colecțiilor de carte rară și bibliofilă, în vederea constituirii unei biblioteci digitale;

- realizarea unui repertoriu bibliografic colectiv multilingv, care va conține itinerariile și cărțile de călătorie despre Balcani conservate în cele trei biblioteci;

- realizarea unei conferințe internaționale menită să pună în valoare realizările din cadrul proiectului;

- schimbul și perfecționarea bunelor practici din regiune.

Proiectul se desfășoară sub coordonarea Universității „St. Kliment Ohridski” din Sofia, responsabil de proiect fiind prof. Dimităr Vesselinov. Un *Comitet științific pluridisciplinar* este însărcinat să urmărească buna desfășurare a fiecărei etape. El este alcătuit din dr. Anna Angelova, directorul Bibliotecii Universității „St. Kliment Ohridski”, dr. Stela Filipi Matutinovic, directorul Biblioteca Universității „Svetozar Markovic” din Belgrad, dr. Elena Tîrzișman, directorul Bibliotecii Naționale a României, dr. Denitsa Daynovska, șef proiect TIC pentru BECO, responsabil CNF Sofia, AUF. Competențele membrilor acestui comitet sunt complementare și acoperă toate aspectele proiectului: dezvoltarea francofoniei în Europa centrală și orientală, noile tehnologii ale informației în slujba Educării, formării și a învățării, schimburile interculturale și diversitatea culturală, aspectele tehnice și tehnologice ale digitizării.

Continuitatea proiectului va fi asigurată prin sesiuni periodice de formare a formatorilor pentru utilizarea portalului *Itinerarii balcanice* și a bazei de date de documente digitizate. Centrul regional pentru franceză în Europa centrală și orientală (CREFECO - OIF), ca și rețeaua Campusurilor digitale francofone (CNF) a AUF în Europa centrală și orientală vor fi activ implicate în formarea formatorilor și în diseminarea bunelor practici. Cooptarea de noi parteneri regionali și interregionali este o direcție de evoluție a proiectului pe termen lung. Această dezvoltare către alte țări este vizată și pe parcursul celor 18 luni de derulare a proiectului, mai multe dintre acestea manifestându-și interesul de a participa.

De exemplu, în contextul politicii europene de bună vecinătate și al parteneriatului mediteraneean, guvernele albanez și libanez, precum și cele din Grecia și Turcia au arătat recent un mare interes pentru dimensiunea francofonă a modalităților de informare și comunicare.

Prezentul proiect se înscrie într-un context educațional într-o continuă dezvoltare, cel al lumii digitale și al Internetului, în care au avut loc deja sau sunt în curs de desfășurare numeroase proiecte care permit partajarea cunoștințelor în limba franceză. Totuși, această inițiativă prezintă mai multe aspecte de natură să confere o dimensiune nouă atât acestui tip de schimburi, cât și în planul conținutului și al acoperirii geografice.

Accentul este pus pe o dimensiune specifică: schimburile de conținut francez în cadrul bibliotecilor patrimoniale din Europa centrală și orientală. Partajarea în rețea pe care vrem să o încurajăm constituie un vector eficace pentru favorizarea și aprofundarea schimburilor între biblioteci patrimoniale, precum și pentru diseminarea bunelor practici rezultate de aici.

Toate aceste considerente ne fac să credem că proiectul *Itinerarii balcanice* va reuși să-și îndeplinească obiectivele pe care și le-a propus.

Valoarea adăugată a proiectului *Itinerarii balcanice* constă într-o abordare originală, care vizează construirea unei căi de informare interbibliotecară francofonă între trei țări balcanice - Bulgaria, România și Serbia - pentru a încuraja schimbul intercultural. Este vorba de o primă încercare de digitizare colectivă a unor colecții care provin din țările balcanice, din biblioteci diferite, dar reunite de o temă comună. La sfârșitul celor 12 luni de derulare a proiectului, un produs finit va fi creat și va fi pus la dispoziție online: colecția digitală a itinerariilor și cărților de călătorie despre Balcani.

(Traducere și adaptare din lb. franceză:
Claudia Lungu)

The Project *Balkan Itineraries. Networked digital collections*

Dimităr Vesselinov

Author

Prof. Dimităr Vesselinov, PhD, president of the Scientific Committee of the University „Saint Kliment Ohridski” Library in Sofia

E-mail: *d_vesselinov@yahoo.fr*

Abstract

The Project *Balkan Itineraries. Networked digital collections* gathers three libraries from Bulgaria (The Library of the University „St. Kliment Ohridski” in Sofia), Serbia (The Library of the University „Svetozar Markovic” in Belgrad) and Romania (The National Library) around a common target: making available online the digital collection of travel books about Balkans, edited in French.

The article represents a short version of the paper „*Balkan itineraries*” - *European project of valorization the Francophone collections from the Balkan area*, presented by the author at the 22nd National Conference of the Romanian Library Association.

Keywords: *international projects; francophony; cultural itineraries; interlibrary cooperation; digitization; digital libraries; Balkan Peninsula*

The framework of the project *Balkan Itineraries. Networked digital collections* is defined by the mission and the targets registered in the programme *Inforoutes*, included also in the national strategies of the partners from Bulgaria, Romania and Serbia, meaning the development of some information networks among the Balkan countries and their neighbours. The main objective aimed by the East-European authorities in the framework of this strategy is to utilize the library resources in order to improve the quality of education, to enrich the content and introduce innovative methods in the framework of the education process.

Among others, the national authorities encourage the European and international changes, design and implement new centres of digital information resources whose content is not accessible on traditional ways (documents from the special collections, legal deposit etc.), sharing the good practices in the interlibrary and inter-academic cooperation.

The project is the first attempt among the Francophone countries in the Balkans to share online a Francophone corpus of rare and bibliophile books existing in academic libraries from Sofia and Belgrade and also in the National Library of Romania. As regarding Romania and Bulgaria, the content of the present project is included in the European framework, favouring the multicultural changes, mainly in education, culture and young people. Serbia is the main actor of the new European policy of good neighbourhood staged by the European Union. Serbia is a country whose population, mainly the youth aspires to a new opening and is searching for new contacts abroad.

Not accidentally, the project aims the cultural Francophone itineraries. During the Ottoman domination in the South-East of Europe, France maintained relationships with Turkey almost without interruption and played an important role in the political and economic life of the Balkans. These relationships, as well as the increasing trade interests of France in Levant, contributed certainly at the knowledge by the French government circles and also the public opinion in France of the Ottoman Empire on the whole, mostly in the Balkan provinces.

Thus, the travel guides and stories written by the French or Francophone authors (diplomats,

The Project *Balkan Itineraries*. *Networked digital collections*

militaries, travelers, explorers, adventurers), which include impressions about the Balkan countries and Levant, including the territories inhabited by Bulgarians, Serbians and Romanians during the Ottoman domination, are very important for the reconstruction of the French-Balkan perception, meaning the French vision upon the Balkans. In spite of the subjective observations and judgments of these authors, conditioned by their interests, the purpose of their travel, the limited or partial information they had access to or the political position of their native country regarding the Ottoman Empire, these papers represented a valuable Francophone support for the Balkan countries, mainly for the following reasons:

- they added to the official information coming from Ottoman sources and to those poor and fragmentary coming from Balkan sources the observations of some neutral eyewitnesses regarding the nature of the Ottoman regime in the South-East of Europe and the situation of the Balkan peoples subjected to the foreign domination;

- the authenticity of these evidence is not dimmed by the ideological *parti-pris* and by the religious and national and religious intolerance of the rulers, nor exaggerated by the emotional bold accents generated by the intransigence and the revolt of the oppressed;

- show the objective manner in which France and Europe of those times - from the Renaissance and Humanism of the consolidated national states - were considering the Ottoman feudal Empire, its institutions, the subjected peoples;

- favored the development of the intercultural relationships in a European region affected by numerous conflicts along centuries.

Each of the partner libraries in this project, libraries with heritage status, has a larger or smaller collection of works of this type, constituted along the decades according to the specific interests of each country. There are even books whose volumes are spread in the collections of the three libraries - for example, the first volume is to be found in Bucharest, the second in Sofia, and the others in Belgrade.

The emergence of a digital collective corpus of works will provide a representative image of the cultural dialogue taking place in the Balkans in the 16-19th centuries, as well as the role the

French language had in this region, as a neutral vector for modernization. Putting together the three collections by digital means completes a lack in the cultural French-Balkan dialogue, mostly in the inter-Balkan one.

The project represents also a starting point for the development of a more ample project of shared digitization of the rare books and bibliophile collections from the academic and national libraries in the Balkans.

Not least, it is to be underlined the fact that this digital interlibrary network creates the possibility to eliminate some stereotypes existing in different stages of the common history of the Balkan and Levantine states (Bulgaria, Romania, Serbia, Greece, Turkey, Albania, Croatia, the Republic of Moldavia etc.).

So, the project consists of the digitization of a part of the works corpus above mentioned. We consider important to mention that the project is an experimental one and can be developed further on.

First, there will be created a bibliographical database of the rare and bibliophile travel books from the special collections of the partner libraries, books written in French.

Second, the project *Balkan itineraries* will focus on selecting the representative and emblematic works to be digitized and the development of a detailed plan to expand the cooperation among libraries from Bulgaria, Romania and Serbia. The consolidation of the good practices, as well as the study of different aspects of the digitization activities will be other proposed targets.

Third, the project team will define the features of the digital format where is to be found the digital text and image type content, to harmonize the practices in the partner libraries.

Fourth, each of appropriate records of the selected works will be enriched by adding some scientific commentaries that representing a remarkable size of the value added by this project.

Fifth, the project team will design a site, which will include the digitized texts, with bibliographic references to frame them in the intercultural regional context.

Finally, there will be published a collective multilingual bibliography (French-Bulgarian-Romanian-Serbian) of the digitized works in the project.

The Project *Balkan Itineraries. Networked digital collections*

Thus, all these stages will have as concrete results:

- create a common Internet portal which will be hosted by the Regional Bureau Central and Eastern Europe (BECO) of the Academic Agency for Francophony (AUF);

- digitization of 9,000 pages (3,000 pages for each partner library) form image files and the promotion of the shared digitization of the collections of rare and bibliophile books, in order to create a digital library;

- a multilingual collective bibliographic repertory which will include the itineraries and the travel books about Balkans preserved in the three libraries;

- an international conference for emphasizing the accomplishments in the framework of the project;

- change and improve the good practices in the region.

The project is developed under the coordination of the University „St. Kliment Ohridski” in Sofia, responsible for the project being prof. Dimităr Vesselinov. A *multidisciplinary Scientific Committee* is in charge with the good progress of each stage. This committee includes: dr. Anna Angelova, director of the Library of the University „St. Kliment Ohridski”, dr. Stela Filipi Matutinovic, director of the Library of the University „Svetozar Markovic” in Belgrad, dr. Elena Tîrziman, director of the National Library of Romania, dr. Denitsa Daynovska, project manager TIC for BECO, responsible CNF Sofia, AUF. The responsibilities this committee members are complementary and cover all the aspects of the project: the development of Francophony in the Central and Eastern Europe, the new technologies of information in service of education, training and education, the intercultural changes and the cultural diversity, the technical and technological aspects of the digitization.

The continuity of the project will be assured by regular sessions to train the trainers to utilize the portal *Balkan Itineraries* and the digitized documents database. The Regional Centre for French in the Central and Eastern Europe (CREFECO - OIF), as well as the network of the Francophone Digital Campuses (CNF) of AUF in Central and Eastern Europe will be actively involved in training the trainers and in

dissemination of the good practices. Hiring new regional and interregional partners is a direction for developing the project on long-term. Involving other countries is aimed along the 18 months of the project, many of them showing interest in participating to it. For example, in the framework of the European policy of good neighbourhood and the Mediterranean partnership, the Albanian and Lebanese governments, as well as those from Greece and Turkey have showed recently a great interest for the Francophone aspect of the modalities of information and communication.

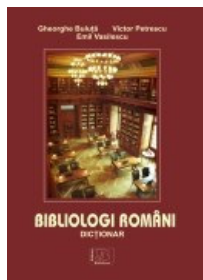
The present project is included in a continuous developing educational framework, that of the digital world and the Internet, where there have already been developed and are still developing numerous projects allowing the sharing of the knowledge in French. Though, this initiative presents many aspects to give a new size to this type of changes, as well as the plan of the content and the geographical cover.

The emphasis is put on a specific aspect: changes of French content in the heritage libraries in the Central and Eastern Europe. The network sharing which we intend to encourage represents an efficient vector in favouring and deepening the changes among heritage libraries, as well as for the dissemination the good practices of this cooperation.

All these considerations make us to believe that the project *Balkan Itineraries* will fulfill the objectives on which they have proposed.

The added value of the project *Balkan Itineraries* consists of an original approach that aims the development of a Francophone interlibrary information way among three Balkan countries - Bulgaria, Romania and Serbia - in order to encourage the intercultural change. It is the first attempt of a collective digitization of some collections coming from the Balkan countries, from different libraries, but united by a common subject. At the end of the 12 months of the project, there will be created and provided online: the digital collections of the itineraries and travel books about Balkans.

RECENZIE

Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, Emil Vasilescu. *Bibliologi români. Dicționar.* Târgoviște: Editura Bibliotheca, 2011. 322 p. ISBN 978-973-712-591-0.

La mijlocul anului trecut a apărut o lucrare de mult așteptată, care răspunde nevoii de referințe biobibliografice referitoare la personalitățile care au marcat, într-o măsură mai mică sau mai mare, evoluția bibliologiei românești. Este vorba de un dicționar al bibliologilor români, fructul colaborării a trei cunoscuți autori, cu numeroase și importante contribuții în domeniu.

Gheorghe Buluță, unul dintre numele reprezentative ale școlii românești de bibliologie, discipol al lui Dan Simonescu, a publicat numeroase monografii dedicate istoriei cărții și bibliotecilor, dar s-a aplecat și asupra unor aspecte ale biblioteconomiei moderne. Domniei Sale i se datorează și inițiativa de a alcătui lucrarea recenzată aici. De altfel, *Bibliologi români. Dicționar* constituie încununarea unor eforturi de portretizare a personalităților din bibliologia românească, reflectate în lucrări precum *Galeria bibliologilor români* (2003) sau *Bibliologie românească. Idei. Portrete. Controverse* (2008), ambele elaborate de Gh. Buluță împreună cu Victor Petrescu.

Victor Petrescu, cercetător, cadru didactic universitar și fost director al Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” din Dâmbovița, este un alt reprezentant al generației de bibliologi care s-a format după 1948, alcătuită din oameni de carte care au condus destinele unor mari biblioteci ale țării, lăsând în urmă, în același timp, o operă importantă.

Tripleta autorilor este întregită de Emil Vasilescu, unul dintre cei mai importanți publiciști din domeniul bibliotecilor și probabil cel mai prolific de după 1989, redactor (din 1990) și apoi redactor-șef al revistei *Bibliotheca* (1996-2009).

Argumentul cu care se deschide lucrarea este alcătuit din două părți. Prima este un mic studiu dedicat evoluției conceptului de bibliologie, prin care autorii încearcă să-și contextualizeze abordarea, să prezinte premisele teoretice pe care se bazează selecția numelor incluse în dicționar. Din partea a doua, mult mai redusă ca întindere, aflăm că autorii au urmărit să prezinte eforturile „unor oameni care au contribuit la dezvoltarea bibliotecilor și bibliologiei românești din trecut și până în contemporaneitate” (p. 15), atât de pe teritoriul actual al României cât și din Republica Moldova, și că au inclus în lucrare, pe lângă persoane, informații privind asociațiile și periodicele de specialitate. Conform autorilor, dicționarul își propune să fie „o sursă de informare, o temă de reflecție și chiar

sugestie de modele” (p. 16).

Autorii menționează că s-au documentat în biblioteci și arhive, dar au apelat și la abordarea directă, „din om în om” pentru a obține date biografice la care nu ar fi putut ajunge în alt mod, nefiind fixate în scris. De asemenea, o modalitate inedită de informare a fost rezultatul apelului la oamenii din lumea bibliotecilor, transmis în repetate rânduri și pe diverse canale, de le comunica autorilor informații privind activitatea lor profesională, publicistică și științifică.

Articolele din dicționar sunt organizate pe trei secțiuni: *Personalia* (524 de intrări), *Periodice* (39) și *Asociații* (9). Lucrarea este întregită cu o bibliografie a surselor consultate, cu rezumate redactate în engleză și franceză, cu un index alfabetic organizat la rândul lui pe trei secțiuni și se încheie cu o selecție de ilustrații (fotografii).

Articolele dedicate bibliologilor români conțin informații privind data și locul nașterii, respectiv ale decesului (acolo unde este cazul), școlile absolvite, cariera profesională, lucrările publicate.

În cazul periodicelor de specialitate se menționează editorul, eventualele modificări ale titlului în decursul timpului, anii de apariție, periodicitatea, de cine au fost conduse și sunt prezentate principalele rubrici și teme abordate.

Despre asociații aflăm când au fost înființate sau anii între care și-au desfășurat activitatea, obiectivele urmărite, modul de organizare, lucrările publicate și proiectele puse în practică, de cine au fost conduse, care au fost afilierile la și colaborările cu organizații internaționale similare.

Nu se specifică nicăieri în ce a constat contribuția fiecăruia dintre cei trei autori, cum și-au împărțit atribuțiile în privința elaborării lucrării, dar în ansamblu redactarea este unitară și cititorul nu percepe variații de stil sau de tratare a materialului documentar de natură să deranjeze.

Dincolo de calitățile lui incontestabile, vom insista aici asupra a ceea ce noi considerăm a fi lipsurile dicționarului, întrucât un asemenea instrument de lucru este prin natura lui pasibil de o actualizare după un anumit interval de timp și orice sugestie de îmbunătățire ar trebui să fie binevenită.

„Jocul” la care se pretează orice cititor avizat atunci când ține în mână un dicționar al personalităților din domeniul cărui-a-i aparține este acela de a căuta articolele corespunzătoare unor nume care, în opinia sa, ar trebui să se regăsească în respectiva lucrare de referință. Am făcut, la rândul nostru, acest exercițiu pentru perioada de după 1989, care ne este mult mai apropiată prin prisma experienței directe.

La o primă vedere, am observat absența din *Bibliologi români* a unor specialiști cu o activitate științifică și profesională semnificativă, precum Voichița Dragomir, Alexandra Enescu, Constantin Ittu,

Rodica Mandeal, Ruxandra Nazare, Aurelian Popescu, Cristina Popescu... și lista poate continua. Aici, autorii pot invoca circumstanțele atenuante ale lipsei surselor de informare. Mai mult, ei menționează în *Argument* faptul că mulți dintre cei care ar fi putut fi prezenți în dicționar, deși au fost contactați în acest scop, nu au furnizat datele necesare. Aceste explicații rezistă numai până la un punct. Considerăm că, în anumite cazuri, s-a pus un prea mare accent pe metoda documentării „din om în om” în detrimentul celei în bibliotecă. Unii dintre cei menționați mai sus sunt autori de cărți și ne îndoiim că în lucrările publicate de ei după 1990 nu sunt incluse referințe biobibliografice. Pentru Rodica Mandeal, de exemplu, sunt disponibile informații biobibliografice chiar în Internet, pe site-ul kosson.ro, culese cel mai probabil dintr-o carte a regretatei profesoare.

Pe de altă parte, în selecția celor care au răspuns pozitiv apelului lor și le-au trimis informațiile solicitate, autorii ar fi putut să-și propună niște standarde mai ridicate, conform adagiului „non multa, sed multum”. Citind articolele dedicate unor bibliotecari, în care sunt enumerate activități cel puțin banale, n-am putut să nu ne întrebăm dacă nu cumva transmiterea unui CV a fost considerată de autori suficientă pentru a-i include în dicționar. Alteori, criteriul hotărâtor pare să fi fost funcția ocupată de persoana respectivă într-o bibliotecă. Dincolo de această calitate formală, cum poate fi justificată includerea în *Bibliologi români* a Mirelei Rădoi, care la data apariției lucrării era director general al Bibliotecii Centrale Universitare din București doar de câteva luni, venind dintr-un cu totul alt domeniu de activitate - deci fără „antecedente” bibliologice? Ce fel de „sugestie de modele” poate oferi o asemenea persoană, ajunsă conjunctural într-o funcție pentru care nu o recomandau nici formația de bază și nici parcursul profesional anterior? Care era, la data elaborării dicționarului, contribuția dumneai la „dezvoltarea bibliotecilor și a bibliologiei românești”? (Ca fapt divers, una dintre „contribuțiile” sale recente este schimbarea destinației sălii de lectură de Biblioteconomie și a sălii de formare profesională din cadrul bibliotecii în spații dedicate domeniului... Energiei. O adevărată dovadă de apreciere a profesiei noastre!). Ne-am fi așteptat ca autorii să-și respecte neabătut principiile enunțate în *Argument*, nu să cedeze într-un mod atât de ușor și de trist în fața unor comandamente ale momentului...

Tot la o trecere în revistă rapidă, am descoperit în *Bibliologi români* câteva informații eronate, totuși greu de evitat în condițiile prelucrării unei cantități impresionante de material documentar. De pildă, despre Ionel Enache aflăm că ar fi, din 1994, bibliotecar la BCU București (p. 95), lucru neconform cu realitatea. Dan Erceanu este născut în 1943, nu în

1949, așa cum este trecut în dicționar (p. 96). Tot despre fostul director al Bibliotecii Naționale aflăm că este fondator al Asociației Bibliotecarilor din BNR, „afiliată la ANBPR”. În fapt, asociația menționată este independentă și, în plus, statutul ANBPR nu permite afilierea altor asociații. Despre Robert Coravu ni se spune că a colaborat la revistele „*Biblioteca, Buletin ABIR, Biblio*” (p. 71) - *Biblio* nu este titlul unei reviste, ci denumirea generică a volumelor care conțin comunicările prezentate în cadrul conferințelor de biblioteconomie omonime, organizate anual la Brașov.

Ne-au atras atenția, de asemenea, destul de multe greșeli de tehnoredactare, unele chiar în grafia unor nume de persoane (ex. Schfirneț, p. 218 - corect: Schifirneț), ceea ce ne sugerează nerăbdarea autorilor de a trimite lucrarea spre publicare.

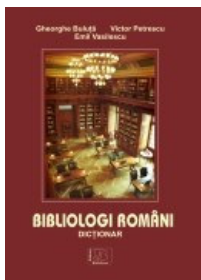
În fine, pentru un câștig stilistic suplimentar, considerăm că autorii ar fi putut renunța la anumite notații cu caracter subiectiv, care nu aduc niciun plus de informație semnificativă sau sunt greu de argumentat. Astfel, despre George Corbu ni se spune că a fost președinte al Comisiei Naționale a Bibliotecilor până în august 2003, când a demisionat „prin pensionarea sa forțată de la minister” (subl. noastră, p. 71). La fel, aflăm că Liviu Butuc este „pensionat medical” (subl. noastră, p. 55). Despre Asociația Bibliotecarilor din Învățământ - România (ABIR) autorii notează că „a urmărit o mai atentă adecvare a programelor pe tipuri de biblioteci, fără a putea răspunde la toate așteptările, cu deosebire a celor venite dinspre bibliotecile școlilor” (subl. noastră, p. 276-277) - pe ce se bazează o asemenea afirmație...?

În ciuda minusurilor pe care le-am semnalat, utilitatea dicționarului este evidentă, iar efortul autorilor merită lăudat cu prisosință. Datorită lor, cercetătorii au acum la dispoziție un instrument de lucru cum puține sunt în domeniul nostru.

Amintindu-ne de expresia folosită de Gh. Buluță, cu umor-i caracteristic, de fiecare dată când finalizează un proiect - „eu atât am putut, să vină alții și să facă mai bine” - le urăm nu „altora”, ci tot autorilor *Bibliologilor români* să aibă sănătate, putere și entuziasm pentru a ne oferi peste ceva timp o ediție actualizată și îmbunătățită a acestei lucrări de referință.

Robert Coravu

REVIEW

Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, Emil Vasilescu. *Bibliologi români. Dicționar.* Târgoviște: Editura Bibliotheca, 2011. 322 p. ISBN 978-973-712-591-0.

In the middle of last year, there was published a long awaited book which answers to the needs of the bibliographical references about the personalities that have marked, to a lesser or a greater extent, the evolution of Romanian bibliography. It is a dictionary of the Romanian bibliologists, result of collaboration of three well-known authors with numerous and important contributions in the field.

Gheorghe Buluță, one of the representative personalities of the Romanian bibliological school and Dan Simonescu's disciple has published numerous monographs dedicated to the history of books and library, but he also has been interested in aspects of the modern library science. The present book also has been elaborated due to his initiative. Otherwise, *Bibliologi români. Dicționar* [Romanian bibliologists. Dictionary] represents the culmination of a struggle to portray the Romanian bibliologists, reflected in books as *Galeria bibliologilor români* [The Gallery of Romanian bibliologists] (2003) or *Bibliologie românească. Idei. Portrete. Controverse* [Romanian bibliography. Ideas. Portraits. Controversies] (2008), both elaborated by Gh. Buluță in collaboration with Victor Petrescu.

Victor Petrescu, researcher, professor and former director of the „Ion Heliade Rădulescu” County Library of Dâmbovița is another representative of the generations of bibliologists who were educated after 1948, including book specialists who led large libraries in the country, creating, in the same time, an important work.

The triad of authors is completed by Emil Vasilescu, one of the most important publicists in the field of Library Science and probably the most prolific after 1989, editor (since 1990) and then chief editor of the magazine *Biblioteca* [The Library] (1996-2009).

The *Argument* opening the paper includes two sections. The first is a short study dedicated to the evolution of the concept of bibliography by which the authors try to contextualize their approach, to present the theory on which there is based the selection of the names included in the dictionary. From the second section, more reduced in size, we learn that the authors intended to present the efforts of „some people who contributed to the development of the Romanian libraries and bibliography from the past until present” (p. 15), both from the present territory of Romania and the Republic of Moldavia, and that they included in the book, beside persons, information about the library associations and library science periodicals. According

to the authors, the dictionary intends to be „a source of information, a subject of reflexion and even a suggestion for models” (p. 16).

The authors mention that they have made their research in libraries and archives, but also they appealed to the direct approach, „from person to person” in order to get biographical data they could not reach in a different manner, not being published till now. In the same time, a unique method of information was the result of the appeal to the specialists in the libraries, transmitted many times on diverse channels in order to communicate to the authors information about their professional, publishing and scientific activity.

The entries in the dictionary are organized in three sections: *Personalia* (524 entries), *Periodice* [Periodicals] (39), and *Asociații* [Associations] (9). The work is completed by a bibliography, abstracts in English and French, an alphabetical index organized at its turn in three sections and it ends with a selection of illustrations (photographs).

The entries dedicated to the Romanian bibliologists include information about the date and place of birth and death (where appropriate), education, career, works.

For periodicals, there is mentioned the editor, changes of title, periodicity, persons in charge, main sections and subjects.

One can learn when the associations were founded or the period they have carried on their activity, purposes, how they are organized, works they published and projects put into practice, their leaders, their affiliations to the similar international associations and the collaborations with these.

There are no details about the contribution of each author, how they shared the tasks about the book publishing, but, on the whole, the writing is unitary and the reader does not find style variations or the documentary material handling likely to confuse.

Beyond its undisputable qualities, we are going to emphasize here what we consider the lacks of the dictionary, as such a working tool is by its nature liable for an update after a period of time and any suggestion of improvement should be welcome.

The exercise which is suitable for any informed reader when holding a dictionary of personalities is to search for the names who, in his/her opinion should be found in this reference work. We have done, at our turn, this exercise for the period after 1989, which is much closer to us through the direct experience.

At the first sight, we noticed the absence from *Bibliologi români* of some specialists with a significant scientific and professional activity as: Voichița Dragomir, Alexandra Enescu, Constantin Ittu, Rodica Mandeal, Ruxandra Nazare, Aurelian Popescu, Cristina Popescu... and the list can go on. Here, the authors have attendant circumstances generated by the lack of

Review

information sources. More than that, they mention in the *Argument* the fact that many of the persons who could have been presented in the dictionary, though being appealed for this purpose, did not provide the necessary data. These explanations are appropriate to a certain point. We consider that, in some situations, there was used to much the documentation „from person to person” in the loss of the documentation in the library. Some of the persons mentioned above are authors of books published after 1990 and we doubt there are no bibliographical references in these books. For example, for Rodica Mandea, there are information available on the Internet, on the site kosson.ro, taken the most probably from one book of the regretted professor.

On the other side, in selecting some persons who answered positively to the authors’ appeal and sent the requested information, authors could have propose higher standards, according to the adagium „non multa, sed multum”. In some situations we couldn’t help but asking if the receiving of a CV was the only criteria of selection. Sometimes, the decisive criteria seemed to be the position occupied by that person in a library. Beyond this formal circumstance, how can be justified the inclusion of Mirella Rădoi in *Bibliologi români*? At the date the dictionary was published she was the general director of the Central University Library of Bucharest only for few months, coming from a total different field of activity - so, without any bibliographical „antecedents”. What kind of „suggestion of models” can offer such a person, occupying conjuncturally this position, not being recommended by her education or previous career? Which was, at the moment when the dictionary was compiled, her contribution „to the development of the libraries and Romanian bibliography”? (As a curiosity: one of her most recent „contributions” is the change of the profile of Library Science Reading Room and of the professional training room - now, these spaces of the library are dedicated to the field of... Energy. A true demonstration of her love for our profession!) We would expect that the authors respect firmly the principles they declared in the *Argument* and not give up so easily and sadly in front of some momentary requirements...

A quick view also reveals in *Bibliologi români* some inexact information, still hard to avoid under the circumstances of processing an impressive documentary material. For example, about Ionel Enache we learn that he is librarian at Central University Library Bucharest since 1994 (p. 95), information totally inaccurate. Dan Erceanu was born in 1943, not in 1949, as it is mentioned in the dictionary (p. 96). Also, the former director of the National Library of Romania is mentioned as the founder of the Association of Librarians in the National Library of Romania, “affiliated to ANBPR” (ANBPR =

the National Association of Public Librarians and Libraries). In fact, this association is independent, and, more than that, the statute of the National Association of Public Librarians and Libraries does not allow affiliations of other associations. Robert Coravu is mentioned as collaborator of the journals „*Biblioteca, Buletin ABIR, Biblio*” (p. 71) - *Biblio* is not the title of a journal, but the generic name of the volumes which include the papers presented at the Library Science conferences with the same name organized every year in Braşov.

We also found some writing errors, including persons’ names. (ex. Schfirneţ, p. 218 - correct: Schfirneţ), suggesting the authors’s haste in publishing the book.

Finally, for an additional stylistical quality, we consider that the authors could give up to some personal notes which do not bring any significant information or are hard to be argued. Thus, about George Corbu it is said he was the president of the National Commission of Libraries until August 2003, when he resigned „being pensioned *compulsory* from the ministry” (our underline note, p. 71). The same, we learn that Liviu Butuc is „retired *for medical reasons*” (our underline note, p. 55). About the Association of the Librarians in Education - Romania (ABIR), the authors mention that „it pursued a more attentive adaptation of the programmes to different types of libraries, but not covering all the expectancies, *mostly those coming from the school libraries*” (our underline note, p. 276-277) - how could be motivated such a statement...?

In spite of the above mentioned lacks, the utility of the dictionary is obvious, and the authors’ effort deserves to be appreciated totally. Due to it, researchers have available a working tool, as we have very few in our library science.

Remembering the expression used by Gh. Buluţă, with his specific sense of humour, every time when he finishes a project - „I have done but this, others to come and do better” - we do not wish to the „others”, but to the authors of the present book to be healthy, to have energy and enthusiasm and to publish - after some time- an up-to-date edition of this reference work.

Robert Coravu